

บทที่ 4

ผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ตั้งไว้ ทีมวิจัยได้ศึกษากระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลจากการวิจัยประกอบด้วยเนื้อหาดังต่อไปนี้

4.1 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

4.1.1 การจัดทำฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่สนับสนุนโดยเครือข่ายป่าชุมชน จังหวัดลำพูน

4.1.2 บริบทป่าชุมชนตำบลป่าสัก

4.1.3 บริบทป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน

4.1.4 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลของ 4 หมู่บ้าน

4.1.4.1 ประสบการณ์และบทเรียนของ 4 หมู่บ้าน

4.1.4.2 กระบวนการเตรียมการก่อนการพัฒนาฐานข้อมูลของ 4 หมู่บ้าน

4.1.4.3 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลบ้านน้ำพุ

4.1.4.4 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลบ้านห้วยม้าโก้ง

4.1.4.5 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลบ้านหนองไซ

4.1.4.6 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลบ้านทรายทอง

4.1.5 การออกแบบฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน

4.1.5.1 บ้านน้ำพุ

4.1.5.2 บ้านห้วยม้าโก้งและบ้านทรายทอง

4.1.5.3 บ้านหนองไซ

4.1.5.4 มูลค่าอาหารจากป่าชุมชนจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของ 4 หมู่บ้าน

4.1.5.5 ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน

4.1.5.6 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

4.2 องค์ความรู้ปัจจัยที่มีผลต่อการกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

4.2.1 ปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำเนินงาน

4.2.2 ปัจจัยที่หนุนต่อการดำเนินงาน

4.3 แนวทางการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน

4.3.1 ระหว่างการดำเนินงาน

4.3.2 ก่อนสิ้นสุดโครงการ

4.3.3 อนาคต

4.4 ผลการวิจัยมิติพัฒนา

4.1 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

กระบวนการที่ใช้พัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนเน้นการร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของคนในชุมชนในทุกขั้นตอนของกระบวนการ ทั้งนี้ก่อนการคิดวิธีการร่วมกันได้มีการศึกษาถึงบริบทป่าชุมชนตำบลป่าสักและบริบทป่าชุมชน 4 หมู่บ้าน เพื่อให้ทราบถึงสภาพของป่าชุมชน ผู้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์ของคนในชุมชนจากป่าชุมชน ส่วนสุดท้ายคือกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูล 4 หมู่บ้าน

4.1.1 การจัดทำฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่สนับสนุนโดยเครือข่ายป่าชุมชน จังหวัดลำพูน

เครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูนเกิดขึ้นจากปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพยากรป่าไม้ที่ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นมาระหว่างคนในชุมชนและต่างชุมชน เหตุการณ์นี้ได้ขยายวงกว้างไปทั่วทั้งจังหวัดลำพูน ในเขตอำเภอเมืองได้แก่ บ้านหนองเหียง บ้านน้ำพุ บ้านห้วยม้าโค้ง ในเขตอำเภอบ้านโฮ่ง ได้แก่ บ้านสันปุยเลย บ้านหนองเจียด บ้านศรีเตี้ย และในเขตอำเภอทุ่งหัวช้าง ได้แก่ บ้านไม้ตะเคียน บ้านใหม่ บ้านคอนมูก

ชาวบ้านในหมู่บ้านดังกล่าวข้างต้น ได้ร่วมกันคัดค้านการเข้าบุกรุกพื้นที่ป่าหลายรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นการทำหนังสือถึงหน่วยงานราชการ หรือการปิดถนนเข้าไปในป่า ส่งผลถึงความร่วมมือกันโดยเริ่มต้นจากการเข้าร่วมประชุมที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ เมื่อกลางเดือนพฤศจิกายน 2533 เพื่อนำเสนอสถานการณ์ปัญหาพร้อมกับชาวบ้านในเขตภาคเหนือที่ต่างก็ประสบปัญหาเดียวกัน ผลจากการประชุมทำให้มีมติร่วมกันที่จะจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ติดตามปัญหา รวมถึงการผลักดันให้รัฐบาลหันมาสนใจแก้ไขปัญหาอย่างจริงจัง และร่วมกันจัดตั้งเป็น “ชมรมชาวบ้านอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติภาคเหนือ” โดยมีตัวแทนในแต่ละจังหวัดเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ และมีการประชุมทุกเดือน ต่อมา เมื่อมีการนำเสนอแนวทางการจัดการป่าชุมชนให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชาวบ้านต่างพากันสำรวจพื้นที่ป่า กำหนดขอบเขต และจำแนกประเภทการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชน ตลอดจนกำหนดกฎระเบียบในการใช้ รวมถึงการคัดเลือกคณะกรรมการป่าชุมชน (เอกสารเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูน, 2550)

กลุ่มลำพูนเสวนา ซึ่งเป็นกลุ่มคนท้องถิ่นในจังหวัดลำพูนที่มาจากการรวมตัวของครู พระสงฆ์ เกษตรกร พัฒนาการ และนักพัฒนาจากองค์กรพัฒนาเอกชน ได้รวบรวมข้อมูลป่าชุมชนในจังหวัดลำพูน พบว่ามีป่าชุมชนถึง 70 แห่ง ซึ่งมีการจัดการที่หลากหลายแตกต่างกันไป เช่น การใช้ประเพณีมาใช้ในการรักษาป่า มีข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร จากนั้นได้มีองค์กรชาวบ้านที่ดูแลป่าชุมชนในจังหวัดลำพูนและจังหวัดอื่นในเขตภาคเหนือได้ร่วมกันจัด “สมัชชาป่าชุมชน” ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ.2536 เพื่อแสดงตัวตนของชุมชนรักษาป่าและทำให้คนภายนอกได้รับรู้การดำรงอยู่ในชุมชน ตลอดจนการสร้างความเข้าใจว่ามีใครมีแต่รัฐเท่านั้นที่เป็นผู้จัดการดูแลป่า และมีใครมีแต่แนวทางการจัดการป่าตามแบบของรัฐเท่านั้น ในความเป็นจริงยังมีแนวทางการจัดการป่าที่หลากหลายรูปแบบ ดังกล่าวข้างต้นซึ่งในปลายปีพ.ศ. 2539 มีการสัมมนากับตัวแทนของหน่วยงานรัฐ นักวิชาการ และตัวแทนจากองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อยกร่างกฎหมายป่าชุมชนร่วมกัน

การประชุมในครั้งนี้ได้จุดประกายทางความคิดของคนในชุมชนให้หันกลับมาทบทวนการจัดการป่าชุมชนภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองใหม่ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมองค์กรชาวบ้านจึงเริ่มจัดเวทีเพื่อพูดคุยกันทุกเดือนและได้รวมตัวกันเป็น “เครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูน” เพื่อสรุปทบทวนประสบการณ์การจัดการป่าชุมชนในแต่ละอำเภอ ซึ่งในปลายปีพ.ศ. 2541 ตัวแทนเครือข่ายชาวบ้านที่ดูแลรักษาป่าในรูปแบบป่าชุมชนในเขตภาคเหนือตอนบนได้ร่วมกับเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อมภาคเหนือ มีมติประกาศจัดตั้ง “เครือข่ายป่าชุมชนภาคเหนือ” ขึ้นอย่างเป็นทางการ เพื่อทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานงานเพื่อให้เกิดการ

แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการจัดการป่า นอกจากนี้ยังทำหน้าที่ติดตามและผลักดันให้มีการออกกฎหมายป่าชุมชนที่ให้สิทธิแก่ประชาชนในการดูแลจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างแท้จริง และเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชนในเรื่องการดูแลรักษาและจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน (เอกสารเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูน, 2550)

เครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูนมีโครงการขยายเครือข่ายการเรียนรู้ป่าชุมชนไปสู่หมู่บ้านใกล้เคียง โดยเน้นให้เกิดป่าชุมชนตัวอย่าง 5 แห่ง ได้แก่ ป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว อำเภอเมือง ป่าชุมชนบ้านศรีเตี้ย อำเภอบ้านโฮ่ง ป่าชุมชนบ้านทางทุ่งไผ่ อำเภอแม่ทา ป่าชุมชนบ้านห้วยน้ำเย็น อำเภอลี้ และป่าชุมชนบ้านหนองหลัก อำเภอทุ่งหัวช้าง

ตารางที่ 2 เครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูน

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่ป่าชุมชน (ไร่)	
1. เมือง	ศรีบัวบาน	ศรีบัวบาน	1,000	
		จำจิมด	800	
		จำบอน	300	
		ทุ่งยาว	2,500	
		ป่าปวย	1,500	
		ดอนแก้ว	2,500	
		เหมืองจี้	หมูเป็ง	620
	ป่าสัก	สันคะยอม	1,100	
		ห้วยม้าไก่อ้งและทรายทอง	2,050	
		หนองไซ	2,000	
		มะเขือแจ้	สันคะยอม	360
			เหล่า	8,000
			หนองหอย	5,000
2. บ้านโฮ่ง	ศรีเตี้ย	หลายแก้ว	50	
		ศรีเจริญ	800	
		ศรีลาภรณ์	800	
		ดงปินหวาน	200	
		ดงขี้เหล็ก	100	

ตารางที่ 2 เครื่องมือช่างป่าชุมชนจังหวัดลำพูน (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่ป่าชุมชน (ไร่)
		ศรีเตี้ย	2,528
	หนองปลาชวย	หนองสูง	400
3. แม่ทา	ทาปลาตุก	บงอ้อ	1,230
		ขุนตาน	500
		ทาทุ่งไผ่	3,000
		ทาขมภู	800
		ทาปลาตุก	900
		ศรีทรายมูล	3,350
		ทาป่าสัก	350
4. ลิ	แม่ดิน	แม่เนค	2,500
		ห้วยศาลา	2,500
	ป่าไผ่	ห้วยแหน	1,800
		ห้วยน้ำเย็น	1,750
		ชีวิตใหม่	160
		หลายท่า	1,200
		วัดสรรคอกช้าง	450
5. ทุ่งหัวช้าง	บ้านปวง	ห้วยโปรง	15,000
		ห้วยปิง	15
		หนองกอก	2,800
		ใหม่	4,000
		ปวง	700
		ล่อง สันติสุข	2,200
	ตะเคียงปม	ทุ่งข้าวหาง	12,000
		ห้วยงูสิง	12,000
		ไม้สลิ	5,000
		แม่แสม	3,000
		หนองหลัก	15,000

ตารางที่ 2 เครื่องข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูน (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	พื้นที่ป่าชุมชน (ไร่)
		ป่าก่อ	2,500
6. ป่าซาง	น้ำดิบ	ไร่คง	100
7. เวียงหนองล่อง	หนองล่อง	ท่าหลุก	60
		แพะใต้	450
	มะเขือแจ้	สันคะยอม	360
		เหล่า	8,000
		หนองหอย	5,000
รวม	13 ตำบล	53 หมู่บ้าน	141,303

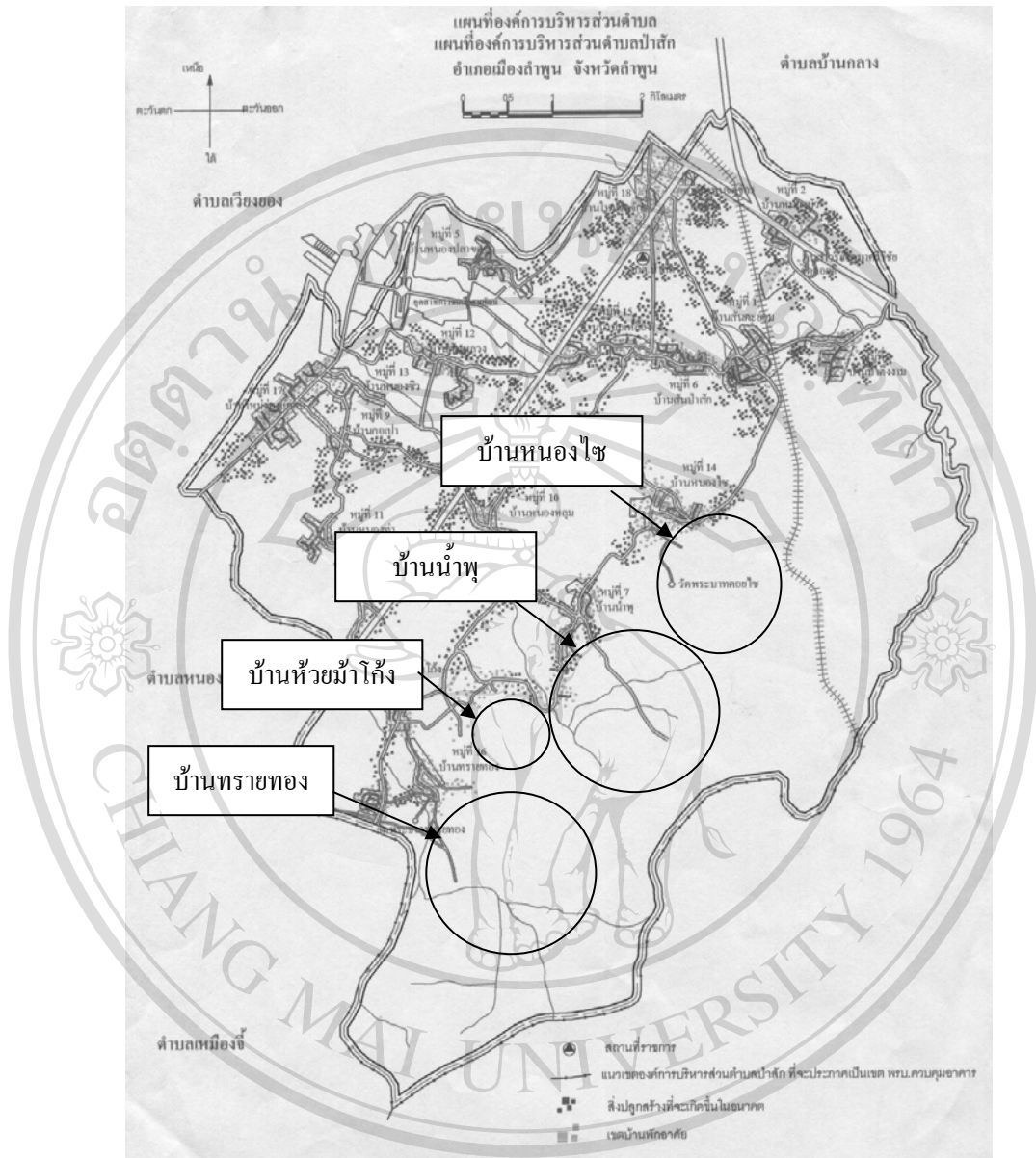
ที่มา: เครื่องข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาวตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ปี พ.ศ. 2550

4.1.2 บริบทป่าชุมชนตำบลป่าสัก

เครื่องข่ายป่าชุมชนตำบลป่าสักมีจำนวน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านน้ำพุ หมู่ที่ 7 บ้านห้วยม้าโค้ง หมู่ที่ 8 บ้านหนองไซ หมู่ที่ 14 บ้านทรายทอง หมู่ที่ 16 ซึ่งพื้นที่ของป่าชุมชนทั้ง 5 หมู่บ้านติดต่อกัน ลักษณะของป่าเป็นป่าเบญจพรรณ ทำให้ชาวบ้านของทั้ง 5 หมู่บ้านและจากภายนอกหมู่บ้านเข้ามาหาของป่าได้ โดยทั้ง 5 หมู่บ้านไม่ได้หวงห้ามแต่ต้องทำตามกฎระเบียบของป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้านที่ได้ตั้งไว้

ทางด้านองค์การบริหารส่วนตำบลป่าสัก ได้ให้การสนับสนุนการดูแลรักษาป่าชุมชนในด้านงบประมาณจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์เพื่อนำมาใช้ดับไฟป่าและมีการสนับสนุนงบประมาณในการจัดพิธีกรรมเลี้ยงผีห้วยไฟในป่าชุมชนบ้านทรายทองที่เป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน

ป่าชุมชนตำบลป่าสัก เกี่ยวข้องกับเครื่องข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูน ในการรวมกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์และเพื่อผลักดันพระราชบัญญัติป่าชุมชน ซึ่งเครื่องข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาวเป็นศูนย์กลางในการดูแลจัดการเรื่องป่าชุมชนและให้การสนับสนุนงบประมาณแก่หมู่บ้านเครื่องข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูนดังตารางที่ 1

แผนที่ที่ 1 พื้นที่ป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน ตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

4.1.3 บริบทป่าชุมชน 4 หมู่บ้าน

4.1.3.1 บ้านน้ำพุ

ประวัติศาสตร์ชุมชน บ้านน้ำพุเป็นชุมชนที่ย้ายมาจากบ้านแม่สารบ้านดอง เนื่องจากในพื้นที่เกิดโรคระบาด ชาวบ้านจึงนำสัตว์เลี้ยงมาด้วย แล้วเริ่มตั้งถิ่นฐานและขยายชุมชนเป็นบ้านน้ำพุ (น้ำพุ) เพราะตามพื้นที่หรือที่ราบจะมีน้ำไหลบ่าออกมาตลอดทั้งปีจึงเรียกว่าบ้านน้ำพุมีวัด

ประจำหมู่บ้านสร้างเมื่อปี พ.ศ.2504และเริ่มสร้างโรงเรียนวัดน้ำพุเมื่อปี พ.ศ.2483 ปัจจุบันนี้ได้เปลี่ยนจากบ้านน้ำพุเป็นบ้านน้ำพุ จำนวนพื้นที่ทั้งหมดของหมู่บ้าน 3,791 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่เกษตรกรรม 431 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 360 ไร่ พื้นที่ป่า 3,000 ไร่

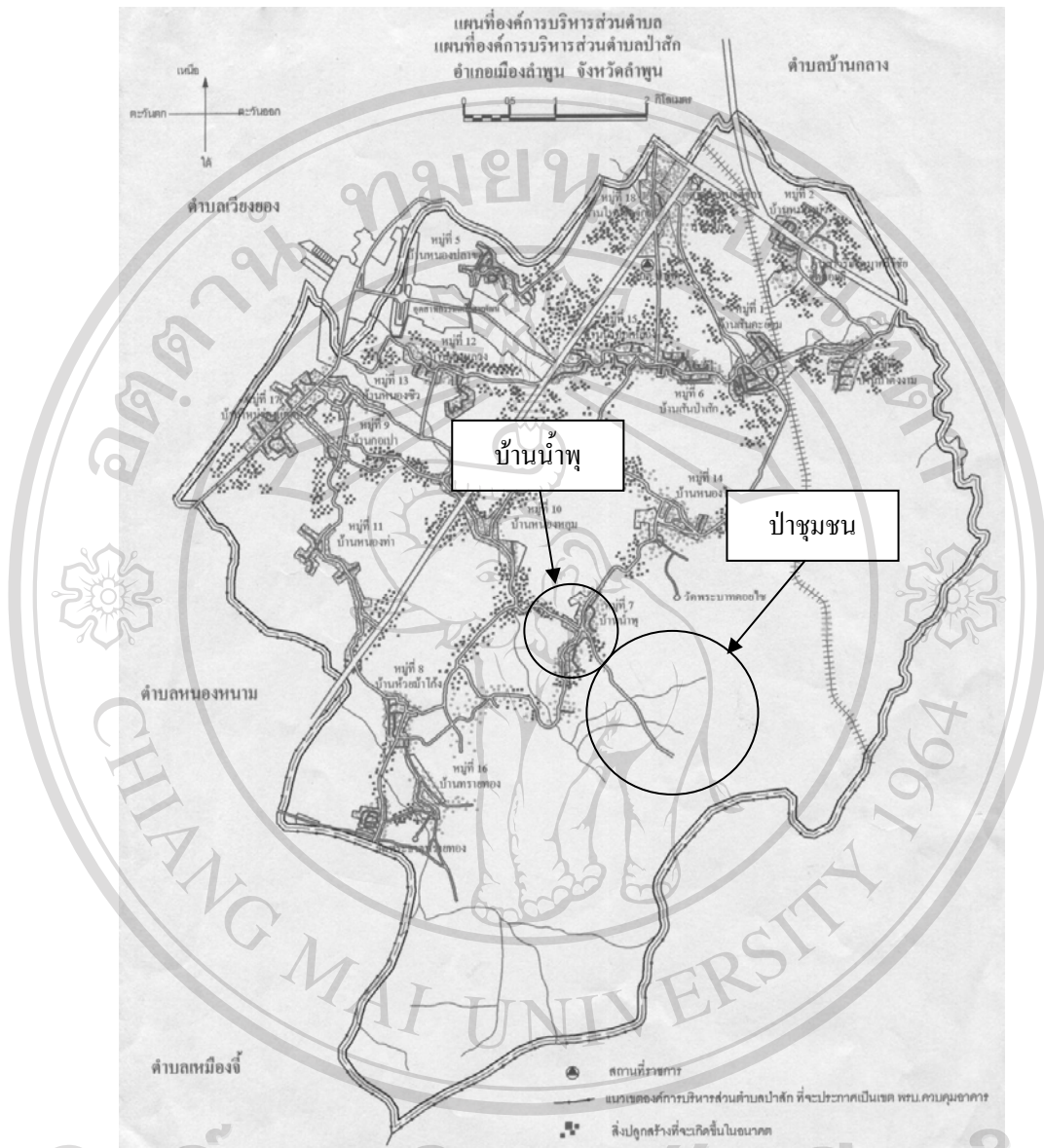
ชุมชนบ้านน้ำพุ เป็นชุมชนเชื้อสายของ มีประชากร 768 คน ชาย 364 คน หญิง 404 คน มีหลังคาเรือน 205 หลังคาเรือน ภาษาที่ใช้ติดต่อในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง คือ ภาษายอง เป็นภาษาหลัก ภาษาคำเมือง เป็นภาษารองภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาไทยกลาง ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

สภาพทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ภาคเกษตร ปลูกข้าว สวนลำไย หาของป่า เช่นเห็ด ถอบ ไข่มดแดง หน่อไม้ สัตว์ป่า นอกภาคการเกษตร รับจ้างทั่วไป

ประวัติศาสตร์ป่าชุมชน เมื่ออดีตพบเสื่ออยู่ในป่าแต่ปัจจุบันชาวบ้านเพิ่มขึ้น เสื่อจึงย้ายที่อยู่ไปทางป่าใหญ่ในเขตอำเภอบ้านทา เมื่อ 70 กว่าปีมาแล้ว สภาพป่าชุมชนบ้านน้ำพุเป็นป่าไม้ใหญ่ซึ่งมีอยู่มากทำให้เกิดการตัดไม้เพราะเมื่อก่อนไม่มีการหวงห้ามจึงมีชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านและบริเวณหมู่บ้านใกล้เคียงนำไปสร้างบ้านทำให้ต้นไม้ลดจำนวนลง แต่ในปัจจุบันได้มีการอนุรักษ์ขึ้นมาใหม่ ตอนช่วงแรกๆ ของการอนุรักษ์มีผู้ต่อต้านเพราะมีคนที่ยังมีผลประโยชน์จากป่าอยู่ ในระยะหลังมาชาวบ้านทำเป็นข้อตกลงของชุมชนบ้านน้ำพุ ผู้ที่เป็นแกนนำในการอนุรักษ์คือเจ้าหน้าที่ป่าไม้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ช่วงแรกของการอนุรักษ์มีชาวบ้านแอบเข้าไปตัดไม้ก็จะถูกจับกุมซึ่งบางคนก็หนีได้ บางคนก็ถูกจับ

ปัจจุบันเป็นการดูแลป่าชุมชนโดยชาวบ้านชุมชนบ้านน้ำพุ ซึ่งภายในป่ามีลำน้ำห้วยจำนวน 5 ห้วย ห้วยพ่ออุก ห้วยอีวอก ห้วยตาด ห้วยจี่ไก่อ ห้วยน้ำขุ่น มีประเพณีบวงสรวงห้วยพ่ออุก แต่ปัจจุบันไม่มีประเพณีนี้แล้วเพราะที่ดินถูกนายทุนซื้อไป ถ้าหินที่อยู่ในป่าจะมีหินรูปร่างคล้ายคันโตกที่พระพุทธเจ้าฉันท์ข้าว ซึ่งมีก้อนหินอีกก้อนวางอยู่บนหินอีกก้อนโดยไม่หล่น

ลักษณะของทรัพยากรและอาหารในป่าชุมชนบ้านน้ำพุ ได้แก่ เห็ด หน่อไม้ ไข่มดแดง ไม้เต็ง แหล่งน้ำห้วย จิ้งโก่ง (จิ้งหรีด) กบ เป็นต้น การจัดการป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์วิธีการจัดการป่าชุมชนการดูแลที่ผ่านมาประธานป่าชุมชนและคณะกรรมการป่าชุมชนร่วมกันดูแลโดยมีประธานป่าชุมชนคนแรกคือ พ่อหลวงทา ใจยา สักต่อมากคือ พ่อหนอม จอมสัก พ่อสนิท แดงสัก และปัจจุบันที่ดำรงตำแหน่งคือ ผู้ใหญ่บ้านนายบุญส่ง เลสัก การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนในการหาอาหารจากป่าชุมชนทั้งรับประทานและขาย ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตร และใช้ในหมู่บ้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

แผนที่ที่ 2 บริเวณหมู่บ้านน้ำพุและบริเวณป่าชุมชน

Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

4.1.3.2 บ้านห้วยม้าโค้ง

ประวัติศาสตร์ชุมชน เริ่มตั้งแต่ยุค “เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง” ประมาณปีพ.ศ.2348 – 2349 พระเจ้ากาวิละได้ฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่และแคว้นล้านนาโดยยกกองทัพออกไปตีเมืองต่างๆ ในเขตไทยใหญ่ไทยลื้อ(สิบสองปันนา) กวาดต้อนผู้คนเข้ามาฟื้นฟูเมืองมีการกวาดต้อนผู้คนจากเมืองของจำนวน 10,000 คน เข้ามาฟื้นฟูเมืองลำพูนขึ้นมาใหม่เกิดหมู่บ้านต่างๆ โคนรอบเมือง ลำพูนต่อมาเมื่อมีการขยายตัวของผู้คนมากขึ้นความต้องการที่อยู่ และการทำมาหากินจึงทำให้บางกลุ่มต้องออกไปตั้งหมู่บ้านแห่งใหม่ไกลออกไปซึ่งคาดว่าในช่วงเวลาประมาณก่อนปีพ.ศ.2460 น่าจะเป็นระยะที่มีการตั้งหมู่บ้านห้วยม้าโค้งเพราะมีหลักฐานการอนุญาตให้สร้างวัดในปีพ.ศ.2460

ชุมชนบ้านห้วยม้าโค้ง มีจำนวนประชากรทั้งหมด 582 คน ชาย 275 คน หญิง 307 คน จำนวนครัวเรือน 159 หลังคาเรือน ประเพณีและวัฒนธรรม คนไทยเชื้อสายของเกือบทั้งหมู่บ้าน ภาษาที่ใช้ติดต่อในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง คือ ภาษายอง เป็นภาษาหลัก ภาษาคำเมือง เป็นภาษารอง ภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาไทย ศาสนาความเชื่อ และการเคารพนับถือ พื้นฐานของชาวบ้านทั่วไปจะพบว่าในด้านความเป็นอยู่ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม จะเป็นลักษณะเช่นเดียวกันกับคนภาคเหนือ (ล้านนา) ทั่วไป ผู้คนนิยมนับถือความสงบ โอบอ้อมอารี ยึดมั่นในหลักพุทธศาสนา โดยมีบริบททางวัฒนธรรมที่สำคัญคือ วงจรวิถีชีวิตรอบปี และความสัมพันธ์เครือญาติ

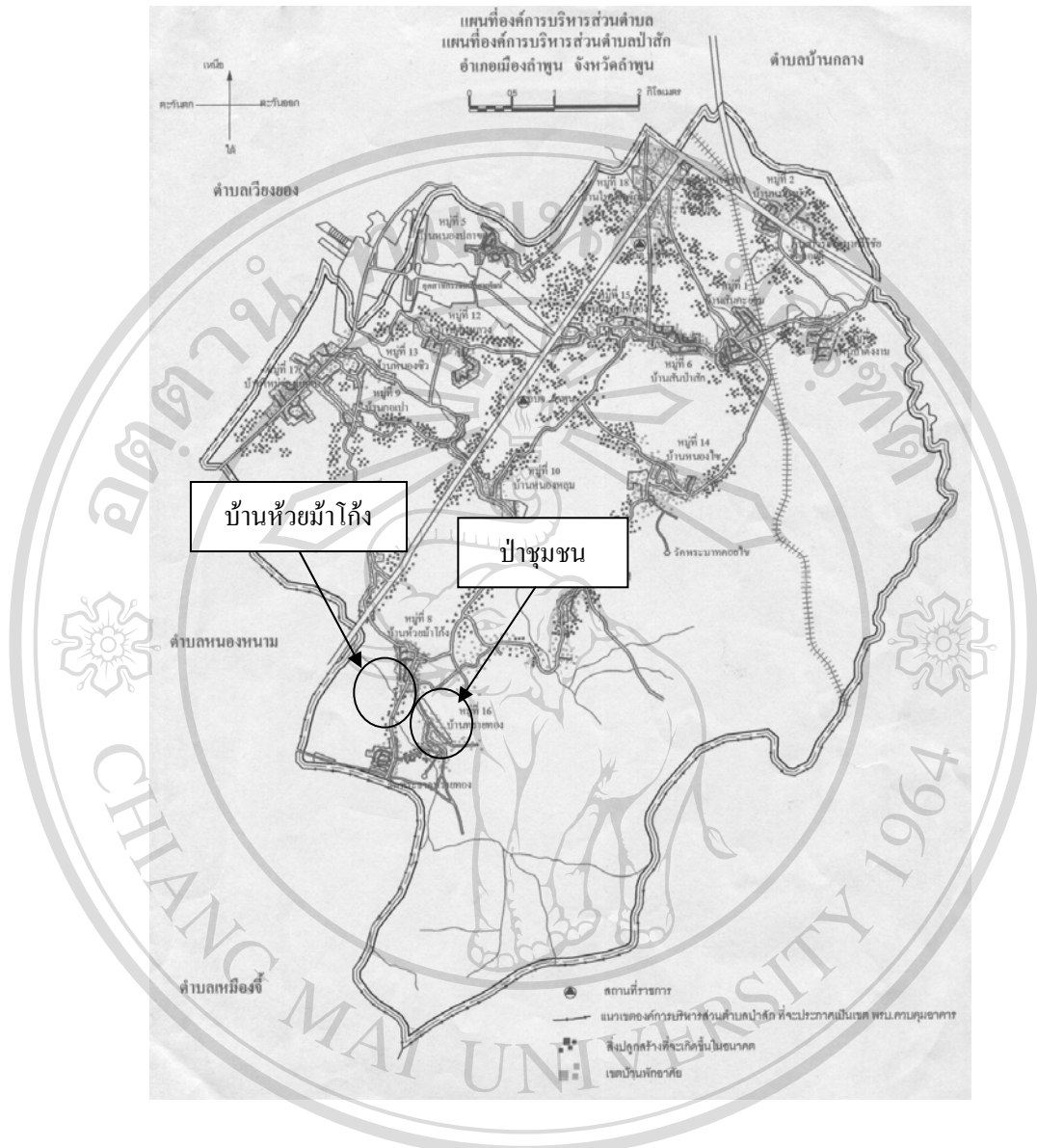
สภาพทางเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา โดยปลูกข้าว เพื่อการบริโภคในครัวเรือน ทำสวน (ลำไย) รับจ้าง ค้าขาย ทำงานในนิคมอุตสาหกรรม ในกลุ่มคนใช้แรงงานต่อมาอัตราการถือครองที่ดินลดลงเนื่องจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นและการขยายตัวทางเศรษฐกิจในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ ปีพ.ศ.2540 ที่ดินมีราคาแพงขึ้น นายทุนท้องถิ่นเข้ามากว้านซื้อที่ดินเพื่อทำหมู่บ้านจัดสรร อีกทั้งเกิดจากผลกระทบจากการขยายตัวของสังคมเมืองที่ต้องสร้างทางสายเลี่ยงเมืองลำพูน โดยตัดผ่านพื้นที่หมู่บ้านห้วยม้าโค้งบางส่วน ตลอดจนการขยายตัวของการลงทุนในการจัดตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตตำบลป่าสัก

ประวัติศาสตร์ป่าชุมชน สภาพเมื่อประมาณ 40-50 ปี ย้อนหลัง คอยผาชี เป็นป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์เป็นแหล่งต้นน้ำสาขาหนึ่งของลำห้วยไฟมีต้นไม้อายุยืนยาวขนาดใหญ่สัตว์ป่าที่พบ คือ เสือ กิ้งกชงูเหลือม กระจง กวาง เป็นต้น มีความเชื่อของหมู่บ้านเกี่ยวกับคอยผาชีว่า บริเวณคอยผาชีจะมีถ้ำอยู่แห่งหนึ่งปากถ้ำมีก้อนหินใหญ่ 2 ก้อน ในถ้ำจะมีเครื่องใช้ในครัวเรือน เช่น ถ้วย ชาม ช้อน ถาด มีฝาทองคำ ครอบไว้ กรณีที่หมู่บ้านมีงานเกี่ยวกับวัดเช่น บวชพระ สามารถที่จะไปยืมมาใช้ในงาน

ได้และให้นำกลับไปคืนที่เดิมต่อมาด้วยความโลภของคนเมื่อหุบยืมไปแล้วไม่นำกลับไปคืน
เทวดาที่รักษาของในถ้ำจึงปิดปากถ้ำ

ลักษณะของทรัพยากรและอาหารในป่าชุมชนบ้านห้วยม้าโค้ง ปัจจุบันสภาพทั่วไปของ
คอยผาซึ่งเป็นภูเขาสูงเล็กๆ เดิมมีพื้นที่ ประมาณ 400 กว่าไร่ แต่ปัจจุบันเหลือเพียง 58 ไร่ 3 งาน 63
ตารางวา (สุวัฒน์, 2550) เพราะมีการออกโฉนดการจับจองที่รุกกล้าป่าชุมชนโดยที่ชาวบ้านในชุมชน
ไม่ทราบป่าบริเวณคอยผาจะเป็นป่าผลัดใบชนิด ป่าเต็งรัง (Dry Dipterocarp Forest) หรือเรียกกัน
ว่าป่าแดง ป่าแพะ ลักษณะทั่วไปเป็นป่าโปร่ง พันธุ์ไม้ที่สำคัญ ได้แก่ รัง เหียง พลวง พะยอม มะค่า
แต่ ประดู่ แดง สมอไทย ตะแบก รกฟ้า ส่วนไม้พื้นล่างที่พบคือมะพร้าวเต่า ปุ่มเป้ง ประ และหญ้า
ชนิดต่างๆ คอยผาเป็นพื้นที่ที่ไม่มีการจัดการดูแลโดยรัฐ ดังนั้นชาวบ้านจึงอาศัยเป็นแหล่งทำมาหา
กินโดยการหาของป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ ผักหวาน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนที่ที่ 3 บริเวณหมู่บ้านห้วยม้าไถ้และบริเวณป่าชุมชน

4.1.3.3 บ้านหนองไช

ประวัติศาสตร์ชุมชน ประวัติการก่อตั้งมาประมาณ 400กว่าปีแล้ว หมู่บ้านเดิมคือบ้านแม่สถานบ้านดอง หนีภัยสงคราม มาประกอบอาชีพตรงนี้แล้วมาอาศัยที่บ้านหนองไชเป็นชื่อของหมู่บ้าน คนที่มาอยู่แรกๆซึ่งที่มาไม่แน่ชัดว่าเป็นใคร ชาวเผ่าพันธุ์ของมาสร้างหมู่บ้าน (สุภาพ, 2551) บ้านหนองไชมีจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 4,200 ไร่แบ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม 500 ไร่พื้นที่อยู่อาศัย 800 ไร่ พื้นที่ป่า 3,000 ไร่

ชุมชนบ้านน้ำพุ มีจำนวนประชากร 712 คน ชาย 366 คน หญิง 346 คน ประเพณีและวัฒนธรรม ประชากรร้อยละ 90 เป็นคนไทยเชื้อสายยอง ใช้ภาษายอง เป็นภาษาหลัก ภาษาคำเมือง เป็นภาษารอง ภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาไทยศาสนาความเชื่อ และการเคารพนับถือ ทุกคนมีความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนามีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีวัด 2 วัด คือ วัดหนองไซ (วัดล่าง) และ วัดพระบาทดอยไซ (วัดบน)

สภาพทางเศรษฐกิจ บ้านหนองไซเป็นหมู่บ้านขนาดเล็ก ตั้งอยู่ในเขตชนบทของจังหวัดลำพูน ราษฎรส่วนมากมีฐานะค่อนข้างยากจนประกอบอาชีพทางการเกษตร การก่อสร้างและขายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมขาดเงินทุนและผลผลิตตกต่ำส่งผลให้ราษฎรมีรายได้น้อย

ประวัติศาสตร์ป่าชุมชน ป่าชุมชนบ้านหนองไซปัจจุบันเป็นป่าสงวนแห่งชาติ อดีตเป็นป่าที่สมบูรณ์มากมีต้นไม้ขนาดใหญ่และสัตว์ป่าชุกชุมต่อมาประมาณ 50-60 ปีที่ผ่านมา ได้มีการบุกรุกทำลายป่ามีการลักลอบตัดต้นไม้เพื่อแปรรูปและเผาถ่านสำหรับการจำหน่ายจึงทำให้สภาพป่าถูกทำลายจนเหลือแต่ต้นไม้ขนาดเล็กเท่านั้น

ปี พ.ศ. 2512 หมู่บ้านหนองไซประสบปัญหาการขาดแคลนน้ำ สำหรับการบริโภคอุปโภค และน้ำใช้สำหรับทำการเกษตรในช่วงฤดูแล้ง บ่อน้ำตื้นที่วัดหนองไซ ซึ่งในอดีตน้ำเคยไหลออกจากปากบ่อ บนผิวดินจำนวน 2 บ่อ บ่อน้ำก็แห้งลง หนองน้ำที่เรียกเป็นชื่อของหมู่บ้านจนทุกวันนี้คือ หนองไซ น้ำเคยเต็มจนไหลล้นนอกจากหนองน้ำก็แห้งลง ชาวบ้านจึงเกิดความตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากการลักลอบตัดไม้และทำลายป่า

ผู้นำหมู่บ้าน ชื่อนายทุน แก้วสัก ซึ่งเป็นผู้ใหญ่บ้าน ได้นัดประชุมชาวบ้านทั้งหมดทุกหลังคาเรือนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นที่ประชุมมีมติร่วมกันเป็นลักษณะ “สัญญาร่วมกัน” มีวัตถุประสงค์ที่จะช่วยกันดูแลรักษาป่าไม้ในเขตของหมู่บ้าน โดยออกกฎของหมู่บ้านไว้ดังนี้

ข้อ 1 ผู้ใดเข้าไปลักลอบตัดไม้ในเขตหวงห้ามปรับปรับดंडละ 50 บาท

ข้อ 2 สมาชิกลูกหลานที่มีครอบครัวใหม่ ลงตั้งใหม่ขอไม้มาทำบ้าน (ตุง) ได้ 1 ครั้ง

เริ่มต้นที่พระบาทดอยไซ ดอยกู่ก่อน ประมาณ 200 ไร่ ต่อมาเมื่อเห็นว่าได้ผลทำให้สภาพป่าไม้ฟื้นตัวดีขึ้นปี พ.ศ. 2522 จึงได้ประกาศขยายพื้นที่ออกไปอีก ประกอบด้วยดอยป่าก่อ ดอยม่อนผาหลวง ดอยม่อนแม่ดอก ดอยแต่ละม่อนจะมีป่าคงคิขึ้นเป็นหย่อมๆ มีชื่อที่ชาวบ้านเรียกว่า ป่าค่าน้อย ป่าค่าน้อย ป่าค่าน้อยหัวป่าห้วยถึงปี พ.ศ. 2522 ทำให้มีพื้นที่ป่าเพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 1,500 ไร่ และแก้ไขกฎระเบียบที่ใช้เดิมจากปรับดंडละ 50 บาทเป็น 100 บาท โดยให้ใช้กับทุกคนที่ละเมิด

กฎระเบียบ โดยมีคณะกรรมการเป็นผู้มีอำนาจ ในการดำเนินการตามมติ ในการดูแลรักษาป่าชุมชน ส่วนใหญ่ดำเนินการเป็นไปด้วยดี ชาวบ้านได้ช่วยกันรักษาป่า การลักลอบตัดไม้ลดลง ส่งผลให้ สภาพป่าและสิ่งแวดล้อมดีขึ้นต่อมาในปี พ.ศ. 2534 ได้ประกาศขยายพื้นที่ออกไปอีก มีคอยม่อนป่า โข้ (เหล่า) จดเขตติดต่อกันทั้งหมด จนถึงปัจจุบันนี้มีพื้นที่ป่าชุมชนของหมู่บ้าน ประมาณ 3,000 ไร่ และได้เพิ่มค่าปรับจากต้นละ 100 บาท มาเป็นต้นละ 500 บาท ตั้งแต่มีกฎระเบียบ ได้มีการปรับ มาแล้วหลายรายแต่ละรายจะไม่เท่ากัน เพราะการละเมิดการทำผิดคนละปี

ปี พ.ศ.2543 ที่ประชุมสามัญประจำปี ให้ยกเลิกกฎระเบียบเก่าของหมู่บ้านเป็นบางข้อ เช่น ให้ตั้งกฎระเบียบใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะเวลาและสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้

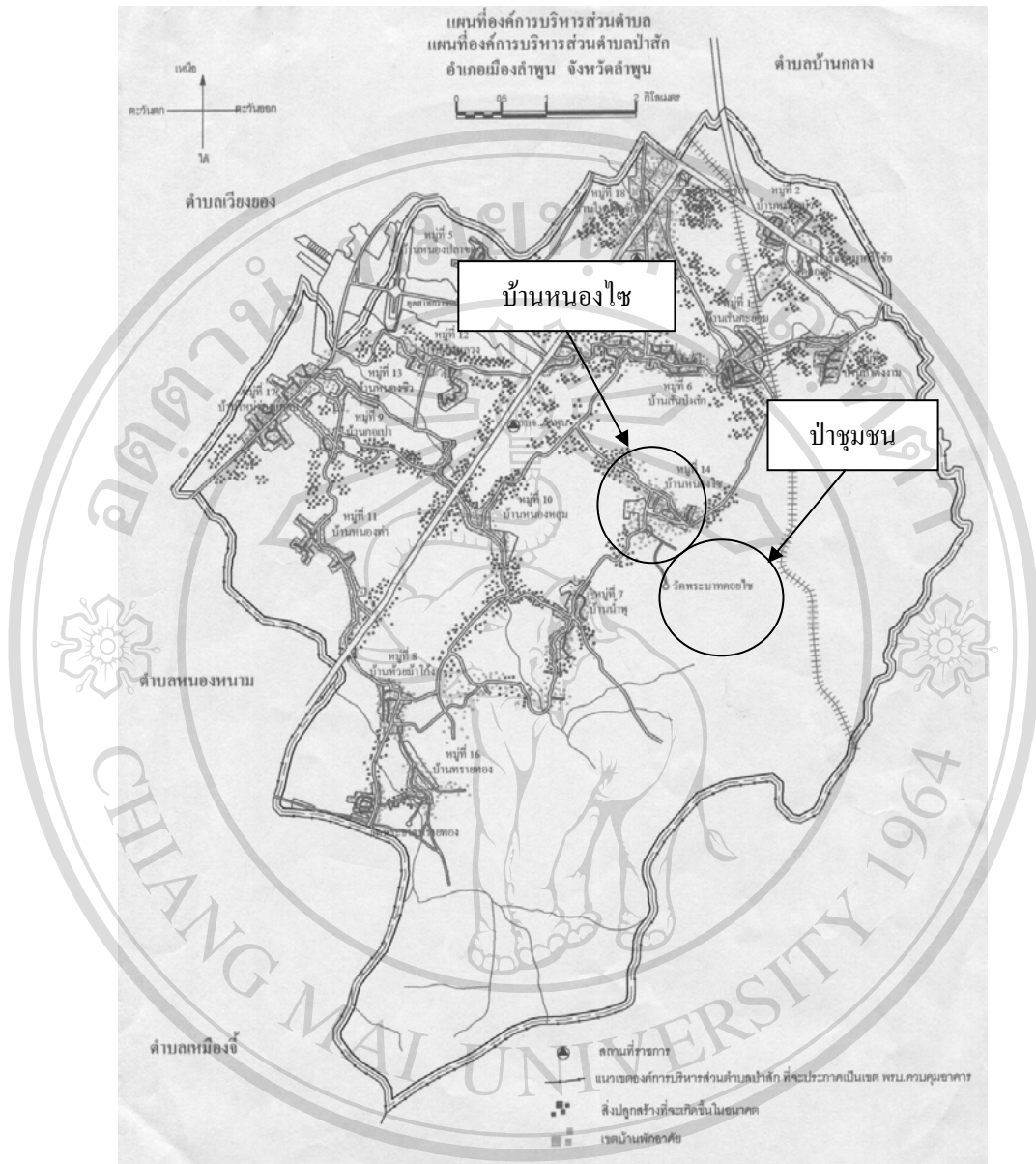
ข้อ 1 ชาวบ้านทุกคนช่วยกันดูแลรักษาป่า

ข้อ 2 ห้ามตัดไม้ทุกชนิดในเขตป่าชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืนปรับนี้ละ 2,000 บาท โดยวัดเอา เส้นผ่าศูนย์กลาง (โคนต้น)

ข้อ 3 ผู้ใดจุดไฟเผาป่า ปรับ 2,000 บาท

ข้อ 4 ห้ามนำขยะไปทิ้งในเขตป่าชุมชน ผู้ใดฝ่าฝืน ปรับ 2,000 บาทโดยแต่งตั้ง คณะกรรมการเฉพาะกิจไว้ ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกอบต. กรรมการ หมู่บ้านขึ้นมาดูแลป่าชุมชนทำหน้าที่คอยดูแลหากมีการลักลอบทำผิดกฎระเบียบป่าชุมชนให้แจ้ง แก่ประธานป่าชุมชนเพื่อจับและปรับ

ลักษณะของทรัพยากรและอาหารในป่าชุมชนบ้านหนองไช เป็นป่าเต็งรัง มีเห็ดหลายชนิด สัตว์ และมีภูเขาคิดต่อกันหลายลูกมีลำห้วยเล็กๆหลายสายประกอบด้วยภูเขาที่ชาวบ้านเรียกว่า คอย ไชหรือคอยกู่ คอยทางวัว คอยผาหลวง คอยป่าโข้ (เหล่า) ปัญหาและอุปสรรคในการเกษตรคือ ขาด แหล่งน้ำ ขาดเงินทุนและผลผลิตตกต่ำซึ่งส่งผลให้ราษฎรมีรายได้น้อย

แผนที่ที่ 4 บริเวณหมู่บ้านหนองไขและบริเวณป่าชุมชน

4.1.3.4 บ้านทรายทอง

ประวัติศาสตร์ชุมชน บ้านทรายทองแยกจากบ้านห้วยม้าไก่อั้งเมื่อ พ.ศ. 2542 ชุมชนเดิมมีชื่อว่า บ้านต๊แต่ และบ้านหัวดง เป็นที่ตั้งของกลุ่มม้าไก่อั้ง ประชาชนส่วนใหญ่ เป็นคนไทยเชื้อสายของม้าวัดพระธาตุทรายทองเป็นวัดประจำหมู่บ้านสร้างขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ.2543 บ้านทรายทองมีจำนวนพื้นที่ทั้งหมด 3,791 ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม 431 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 360 ไร่ พื้นที่ป่า 3,000 ไร่

ชุมชนบ้านทรายทอง มีจำนวนประชากร 514 คน ชาย 258 คน หญิง 256 คน จำนวนหลังคาเรือน 130 หลังคาเรือน ประเพณีและวัฒนธรรม ภาษาที่ใช้ติดต่อในหมู่บ้านและพื้นที่ใกล้เคียง คือ ภาษายอง เป็นภาษาหลัก ภาษาคำเมือง เป็นภาษารอง ภาษาอื่นๆ เช่น ภาษาไทย ชาวบ้านส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

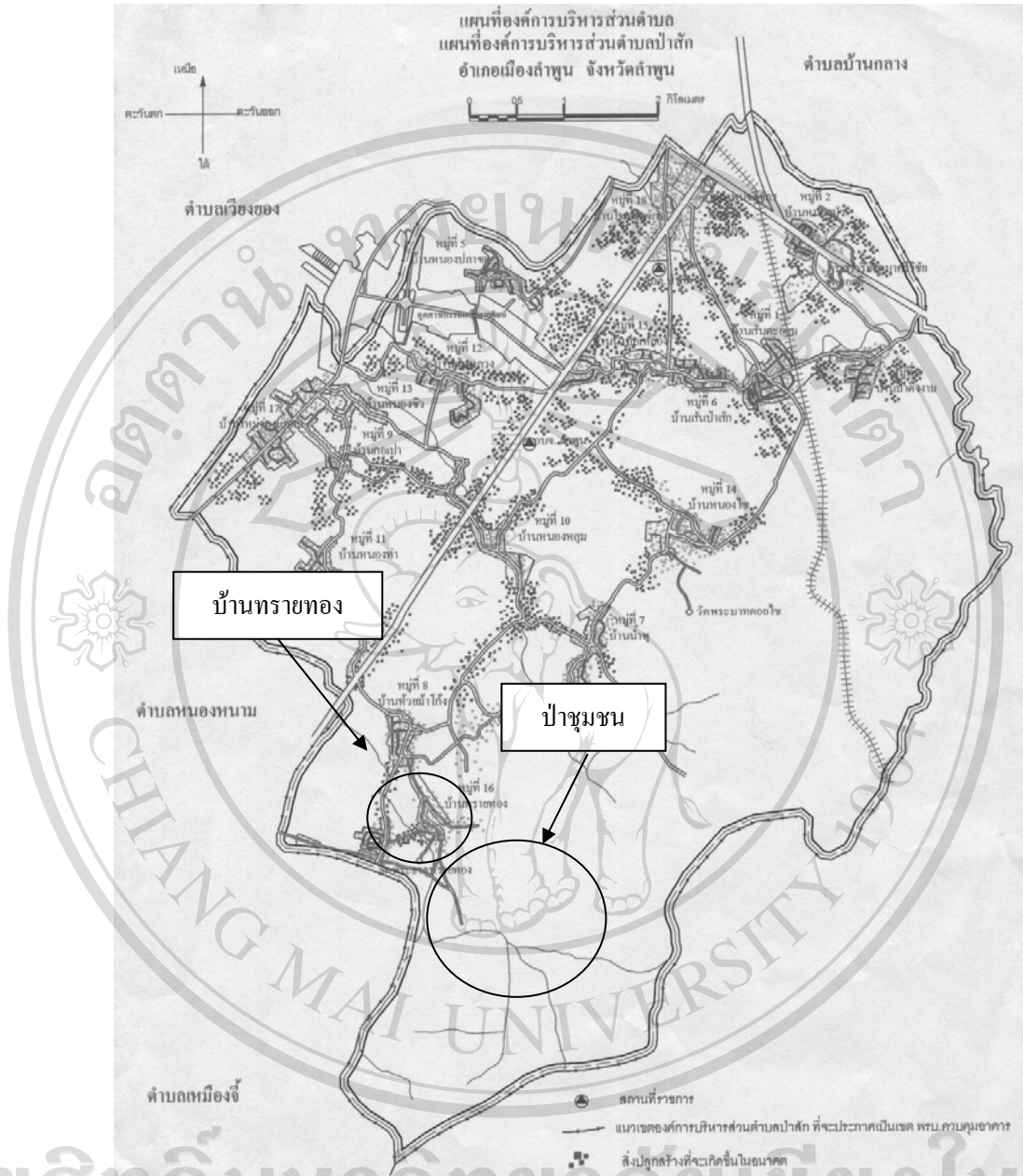
สภาพทางเศรษฐกิจ การประกอบอาชีพ ภาคเกษตรคือ ปลูกข้าว สวนลำไย หางของป่า เช่น เห็ดถอบ ไข่มดแดง หน่อไม้ สัตว์ป่า นอกภาคการเกษตรคือ รับจ้างทั่วไป รับราชการ

การจัดการป่าชุมชนและการใช้ประโยชน์ วิธีการจัดการป่าชุมชนดูแลป่าชุมชนโดยชาวบ้านทุกคนร่วมกันดูแลโดยมีผู้ใหญ่บ้าน นายติเรก เนตรแสนสัก รับตำแหน่งประธานป่าชุมชน และคณะกรรมการป่าชุมชน โดยมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นมาดูแลป่าชุมชน และมีราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าเพื่อดูแลป่าชุมชน ปัญหาทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ปัญหาขยะที่คนลักลอบเอามาทิ้งในป่าชุมชน

ประวัติศาสตร์ป่าชุมชน ในอดีตบ้านทรายทองมีสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์มาก มีต้นไม้ที่มีขนาดใหญ่เป็นจำนวนมาก เช่น ไม้เต็ง รั้ง ประคู้ สัก ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับป่ามีสูงมาก เพราะขณะนั้นป่าเป็นแหล่งอาหารที่หาง่าย ชาวบ้านเข้าไปหาได้และมีอาหารอยู่มากในปี พ.ศ. 2444 ได้มีการให้สัมปทานทำไม้แก่บริษัทต่างๆ ในพื้นที่จังหวัดลำพูน จึงเกิดผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวคือ ทำให้มีการขยายพื้นที่ปลูกข้าว โดยชาวบ้านบุกเบิกพื้นที่ถางป่า ตัดต้นไม้บริเวณแนวทางรถไฟมาเป็นไม้หมอนรถไฟและไม้พื้นทำเป็นเชื้อเพลิงสำหรับรถจักร วิธีการผลิตของหมู่บ้านเริ่มเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อยังชีพมาเป็นการผลิตเพื่อขาย ในขณะนี้เองมีพ่อค้าคนจีนจำนวนหนึ่งได้เข้ามาค้าขายถ่าน โดยการเผาถ่านเองและให้ชาวบ้านรับจ้างลากเกวียนขนให้ตามสถานีรถไฟหนองหล่ม ทำให้ชาวบ้านได้เรียนรู้วิธีการเผาถ่าน ประกอบกับหน่วยงานของรัฐได้ออกมาเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเผาถ่าน โดยสาริตกระบวนกรเผาถ่านให้ชาวบ้านได้รู้ ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการเผาถ่านมากขึ้น จากนั้นมาสภาพป่าค่อยๆ เสื่อมโทรมลง ปี พ.ศ. 2500 ตามนโยบายกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มีการอนุรักษ์ป่าขึ้น โดยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำในหมู่บ้านและกรมป่าไม้ได้ร่วมกันกำหนดพื้นที่ป่าชุมชนและป่าใช้สอยของหมู่บ้าน จากนั้นได้ร่วมกันอนุรักษ์เรื่อยมาโดยมีคณะกรรมการป่าชุมชนช่วยกันดูแล

ลักษณะของทรัพยากรและอาหารในป่าชุมชนบ้านทรายทอง เป็นที่ราบเชิงเขา ทิศตะวันออกของหมู่บ้านติดกับคอยยาว คอยน้อย คอยม่อนธาตุ และคอยบวกที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 500 เมตร คอยเหล่านี้เป็นแหล่งกำเนิดลำน้ำห้วยไฟ ซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติเพียงแห่งเดียวที่ชุมชนได้ใช้สำหรับการเกษตร สภาพป่าโดยทั่วไปเป็นป่าเบญจพรรณ มีไม้เต็งรัง เหียง พะวง สัก คำต่าง มะม่วงป่า และตะเคียน เป็นต้น พื้นที่ป่าบางส่วนได้กำหนดให้เป็นป่าชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2500 ตามนโยบายกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ต่อมาปี พ.ศ. 2522 รัฐได้ประกาศให้เป็นพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเหมืองจี้-สันป่าสัก ตามกฎกระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฉบับที่ 830 (พ.ศ.2522) ครอบคลุมอาณาเขตตำบลป่าสัก ตำบลบ้านแป้นและตำบลเหมืองจี้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เนื้อที่ 12,656 ไร่ ซึ่งนับเป็นจำนวน 1 ใน 10 ของป่าสงวนแห่งชาติของจังหวัดลำพูน ปัจจุบันป่าชุมชนบ้านทรายทองหรือป่าห้วยไฟ มีเนื้อที่ประมาณ 2,000 ไร่ และชาวบ้านมีการหาของป่า เช่น เห็ดเผาะ (ถอบ) ไข่มดแดง หน่อไม้ สัตว์ป่า เพื่อนำมาขายและบริโภคภายในครัวเรือน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนที่ที่ 4 บริเวณหมู่บ้านทรายทองและบริเวณป่าชุมชน

ตารางที่ 3 การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน

การใช้ประโยชน์	อดีต	ปัจจุบัน
1. อาหาร	เก็บหาของป่าเพื่อรับประทานและขาย (เห็ด พืชสมุนไพร สัตว์ หน่อไม้)	เก็บหาของป่าเพื่อรับประทานและขาย (เห็ด พืชสมุนไพร สัตว์ หน่อไม้)
2. แหล่งน้ำตามธรรมชาติ	ใช้ทางด้านการเกษตร	ไม่มีพอใช้ทางด้านการเกษตร
3. ไม้	ตัดไม้สร้างบ้าน ทำหมอนนอนรถไฟและทำถ่าน โดยไม่ต้องขออนุญาต นำออกมาใช้เท่าไรก็ได้	ตัดไม้ต้องได้รับอนุญาต และต้องจำเป็นในการใช้เท่านั้น หากฝ่าฝืนจะถูกจับและปรับตามจำนวนไม้ที่นำออกมา

จากตารางที่ 3 เป็นการเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนของคนในชุมชนด้านอาหาร แหล่งน้ำตามธรรมชาติ การใช้ประโยชน์จากไม้ ในอดีตมีการใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนทุกด้านแต่เนื่องจากสภาพป่าชุมชนในปัจจุบันขาดการดูแลรักษาอย่างจริงจังทำให้การใช้ประโยชน์จากป่าชุมชนลดลงเหลือเพียงการเก็บหาอาหารจากป่าเท่านั้น

4.1.4 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วม 4 หมู่บ้าน

4.1.4.1 ประสบการณ์และบทเรียนของ 4 หมู่บ้าน

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในครั้งนี้ได้พัฒนาโจทย์มาจากชุมชนซึ่งมีการจัดประชุมเพื่อหาโจทย์วิจัยที่จะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการปลูกจิตสำนึกให้คนในชุมชนร่วมกันดูแลและพัฒนาป่าชุมชนให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืนและมากขึ้น จึงได้มีการนำวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเคยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลในปี พ.ศ. 2545 แต่ยังไม่ได้ใช้ข้อมูลเพื่อให้ชุมชนได้เกิดการรักป่ามากขึ้น โดยที่มาในการเก็บรวบรวมข้อมูล เกิดจากทางเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูนสนับสนุนงบประมาณเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้านของเครือข่ายป่าชุมชนทำให้คนในชุมชนเห็นมูลค่าอาหารจากป่าชุมชนแต่ข้อมูลยังไม่ได้นำกลับมาเสนอต่อชุมชนและร่วมวิเคราะห์ถึงแนวทางการใช้ประโยชน์ของข้อมูลต่อไป ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ได้รวบรวมวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของ ปี พ.ศ. 2545 ในแต่ละหมู่บ้านดังนี้

บ้านน้ำพุ

เก็บรวบรวมโดยตัวแทนจำนวน 6 คน รับผิดชอบ 4 เขต ได้แก่

1. นางศรี ยามะสัก รับผิดชอบเขต 1
2. นายชูชาติ ดวงวงษา รับผิดชอบเขต 2
3. นางสาวฝน ดวงวงษา รับผิดชอบเขต 2
4. นายทองคำ จันทร์ตะเวียง รับผิดชอบเขต 3
5. นางสาวแก้ว บรรณศักดิ์ รับผิดชอบเขต 3
6. นางอ่อน ห้วนระชาภรณ์ รับผิดชอบเขต 4

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแบ่งหน้าที่ตามเขตรับผิดชอบในแต่ละเขตรับผิดชอบ 2-3 คน โดยใช้วิธีการสอบถามข้อมูลตามฤดูกาลหาของป่าโดยสอบถามข้อมูลจากผู้หาของป่าโดยตรง และจดบันทึกจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมส่งเครือข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว

อาหารบ้านน้ำพุ				
เดือน	รายการ	ใช้กิโล	ราคา	รวมเป็นเงิน
พ.ค. 45	ผักหวาน	50	70	3,500
	ผักสาบ	50	70	3,500
	มดแดง	300	40	12,000
มิ.ย. 45	มดแดง	300	40	12,000
	ฮ้าง	100	80	8,000
	กบ	100	80	8,000
	เงาะ	50	60	3,000
	กมขุ่น	100	40	4,000
ก.ค. 45	จักกิ้ง	5000 หัว	70	3,500
ส.ค. 45	เห็ดหล่ม	100	70	7,000
	เห็ดบูโง	100	40	4,000
	เห็ดโด้น	50	150	7,500
	จักกิ้ง	5000 หัว	70	3,500
รวม				79,500

ภาพที่ 2 ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนโดยสรุปส่งเครือข่ายป่าชุมชนบ้านน้ำพุ

อ้างอิงจาก ข้อมูลอาหารจากป่าบ้านน้ำพุ พ.ศ.2545 ที่รวบรวมโดยเครือข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

บ้านห้วยม้าไก่อ๊ง

เก็บรวบรวมโดยตัวแทนจำนวน 4 คน รับผิดชอบ 4 เขต ได้แก่

1. นางชั้นแก้ว อัดเดช
2. นางบัวนำ กาวีโจง
3. นางอินทรีรา เนตรแสนสัก
4. นางจันทร์เพ็ญ เนตรแสนสัก

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแบ่งหน้าที่ตามเขตรับผิดชอบในแต่ละเขตรับผิดชอบ 1 คน ดังนี้ เขต 1 รับผิดชอบโดยนางชั้นแก้ว อัดเดช เขต 2 นางบัวนำ กาวีโจง เขต 3 นางอินทรีรา เนตรแสนสัก เขต 4 นางจันทร์เพ็ญ เนตรแสนสัก ใช้วิธีการสอบถามข้อมูลตามฤดูกาลหาของป่าโดยสอบถามข้อมูลจากผู้หาของป่าโดยตรง และจดบันทึกลงในเอกสารที่ทางผู้เก็บ ได้เขียนข้อมูลที่จะสอบถามเบื้องต้นไว้แล้วจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ไดมารวบรวมส่งเครือข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว

189

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านห้วยม้าไก่อ๊ง

รายการชื่ออาหารป่า	รวมจำนวนไม้/สัตว์ + ชนิด	รวมจำนวนเงินบาท
ใบผัดแดง	ก.ก.ละ 120 บาท 230	57,600
ผักหวาน	ก.ก.ละ 100-140 บาท 771	10,4000
งั่ว	ก.ก.ละ 120-150 บาท = 120	13,200
ผักแว่น	ก.ก.ละ 40 บาท = 500	18,000
เห็ดนางรม	ก.ก.ละ 300 บาท = 161	48,300
เห็ด	ก.ก.ละ 300 บาท = 60	18,000
เห็ด	ก.ก.ละ 25-50 บาท = 3500	87,500
เห็ด	ก.ก.ละ 25-50 บาท = 400	10,000
เห็ด	ก.ก.ละ 150 บาท = 100	15,000
เห็ด	ก.ก.ละ 30 บาท = 500	15,000
เห็ด	ก.ก.ละ 10 บาท = 2000	20,000
เห็ด	ก.ก.ละ 15 บาท = 1500	15,000
เห็ด	ก.ก.ละ 120 บาท = 317	38,040
เห็ด	ก.ก.ละ 40 บาท = 15000	15,000
เห็ด	ก.ก.ละ 150 บาท = 200	30,000
เห็ด	ก.ก.ละ 100 บาท = 271	27,100
เห็ด	ก.ก.ละ 30 บาท = 175	5,250
เห็ด	ก.ก.ละ 25 บาท = 500	12,500
เห็ด	ก.ก.ละ 200 บาท = 25	5,000
		542,265

ข้อมูลอาหารป่าชุมชนบ้านห้วยม้าไก่อ๊ง

รวม สัก : 1745 ส.ก. รวมเงินทั้งหมด : 542,265

รวม สัก : 1745 ส.ก. รวมเงินทั้งหมด : 542,265

รวม สัก : 1745 ส.ก. รวมเงินทั้งหมด : 542,265

รวม สัก : 1745 ส.ก. รวมเงินทั้งหมด : 542,265

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

ภาพที่ 3 ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนโดยสรุปส่งเครือข่ายป่าชุมชนบ้านห้วยม้าไก่อ๊ง
 อ้างอิงจาก ข้อมูลอาหารจากป่าบ้านห้วยม้าไก่อ๊ง พ.ศ.2545 ที่รวบรวม โดยเครือข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว
 ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

บ้านหนองไช

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมช่วงแรกมีผู้เข้าร่วมเก็บรวบรวมข้อมูล 6 คนแต่มีผู้นำข้อมูลมาส่ง 2 คน ได้แก่

1. นางแจ่มใส แดงสัก อดีตประธานกลุ่มแม่บ้าน
2. นางอรประเสริฐ แดงสัก อดีตประธานกลุ่มแม่บ้าน

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บข้อมูลบริเวณใกล้เคียงกับบ้านตนเอง ใช้วิธีการสัมภาษณ์ข้อมูลตามฤดูกาลหาของป่าโดยตรง และบันทึกลงในเอกสารที่ทางผู้เก็บได้เขียนข้อมูลที่จะสอบถามเบื้องต้นไว้แล้วจากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้นำรวบรวมส่งเครือข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว

ข้อมูลอาหารป่าจากป่าชุมชนบ้านหนองไช ระยะเวลา 1 ปี ๒๕/๒๕

รายชื่ออาหารป่า	จำนวน (กิโลกรัม)	ราคา (กิโลกรัม /บาท)	รวมเงิน (บาท)
1. กุ้งนาง	500 กก.	50	15000
2. ไข่ปลา (หมึก)	35 กก.	๒๐๐	11250
3. ลูกรัก (ลูก)	15 (๕๐๐) กก.	๖๖๖.๖๖	10000
4. อังคณา	150 กก.	80	12000
5. ผักสาม	50 กก.	30	1500
6. มะพร้าว	300 กก.	10	3000
7. แอปเปิ้ล	3500 กก.	20	70000
8. เนื้อปลาหมึก	200 กก.	10	2000
9. เนื้อหมู	300 กก.	50	15000
10. เนื้อไก่	50 กก.	150	7500
11. งูเขียว	30 กก.	150	4500
12. กุ้งนาง	18	120	2160
13. สรรพยา (เห็ด)	15	150	2250
14. หัวใจ	6	150	900
15. หัวใจ			
16. หัวใจ			
17. หัวใจ			
18. หัวใจ			
19. หัวใจ			
20. หัวใจ			
21. หัวใจ			
22.			
23.			
24.			
25.			
26.			
27.			
28.			

ข้อมูลอาหารป่า ระยะเวลา 1 ปี ทั้งกินและขายรวมเป็นเงิน 121,650 บาท

กินประมาณ 50% ๖๐,๘๒๕ บาท

ขายประมาณ 50% ๖๐,๘๒๕ บาท

ภาพที่ 4 ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน โดยสรุปส่งเครือข่ายป่าชุมชนบ้านหนองไช

อ้างอิงจาก ข้อมูลอาหารจากป่าบ้านหนองไช พ.ศ.2545 ที่รวบรวมโดยตัวแทนบ้านหนองไช

บ้านทรายทอง

เก็บรวบรวมโดยตัวแทนจำนวน 2 คน รับผิดชอบ 10 เขต ได้แก่

1. นางกาญจนา พรหมประเสริฐดี
2. แม่หลวงชะอ้อน

เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแบ่งหน้าที่ตามเขตรับผิดชอบคนละ 5 เขต โดยใช้วิธีการสอบถามข้อมูลตามฤดูกาลหาของป่าโดยสอบถามข้อมูลจากผู้หาของป่าโดยตรง และจดบันทึก จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มารวบรวมส่งเครือข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว

ม. 16 ต.ป่าสัก 161

ชนิดอาหารสัตว์จากสัตว์ป่า มีอะไรบ้างของ ระบุราคาต่อหน่วย ดังนี้

ชนิดอาหารสัตว์	ชื่อสัตว์ป่าชนิดใด ชนิดใด : + ชนิดใด :	ราคา จำนวน 1 หน่วย
		รวม
กล้วยแดง	ก.ด.ด. : 100 / 2568	256800 บาท
กล้วยขาว	ก.ด.ด. : 100 / 518	51800 "
กล้วยน้ำ	ก.ด.ด. : 100 / 18	1800 "
กล้วยหอม	ก.ด.ด. : 100 / 1085	108500 "
กล้วยไข่	ก.ด.ด. : 100 / 400	40000 "
กล้วยเล็บ	ก.ด.ด. : 150 / 18	1800 "
กล้วย-กล้วย-กล้วย	ก.ด.ด. : 80 / 650	52000 "
กล้วยน้ำ		6850 "
	รวมทั้งหมดทั้งหมด	890650 บาท
ข้อมูลอาหารสัตว์ทั้งหมดทั้งหมด 11 ชนิด (กล้วยน้ำ กล้วยหอม กล้วยไข่ กล้วยแดง กล้วยขาว กล้วยน้ำ กล้วยเล็บ กล้วย-กล้วย-กล้วย กล้วยน้ำ กล้วยน้ำ กล้วยน้ำ)		890650 บาท
กล้วยน้ำ	100 /	
กล้วยน้ำ	100 /	

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 5 ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนโดยสรุปส่งเครือข่ายป่าชุมชนบ้านทรายทอง

อ้างอิงจาก ข้อมูลอาหารจากป่าบ้านทรายทอง พ.ศ.2545 ที่รวบรวมโดยเครือข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาว ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

4.1.4.2 กระบวนการเตรียมการก่อนการพัฒนาฐานข้อมูลของ 4 หมู่บ้าน

ช่วงพัฒนาโจทย์วิจัย

การดำเนินการวิจัยในช่วงพัฒนาโจทย์วิจัย โดยสัมภาษณ์แต่ละหมู่บ้านเพื่อทำให้ทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้านในตำบลป่าสักซึ่งเป็นสมาชิกเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูน ทำให้ได้ข้อมูลพื้นฐานดังตารางที่ 3

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของป่าชุมชน

ข้อมูลพื้นฐาน	หมู่ 7 บ้านน้ำพุ	หมู่ 8 บ้านห้วยม้าโค้ง	หมู่ 14 บ้านหนองไช	หมู่ 16 บ้านทรายทอง
ผู้ให้ข้อมูล	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายสถาพร ใจลังกา	แพทย์ประจำหมู่บ้านและ ผู้ใหญ่บ้าน นายดิเรก เนตรแสนศักดิ์	ประธานป่าชุมชน นาย สุวิษ ศรีวิชัย	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน นายสุกิจ ตีสัม นายอุคร เนตรแสนศักดิ์
พื้นที่ป่าชุมชน	ประมาณ 3,000 ไร่	58 ไร่ 3 งาน 63 วา	ประมาณ 3,000 ไร่	ประมาณ 3,000 ไร่
จำนวนประชากร	768 คน	582 คน	712 คน	514 คน
ประกอบอาชีพ	ทำนา รับจ้าง	ทำนา การเกษตร รับจ้าง	ทำนา เกษตรกรรม รับจ้าง ค้าขาย	ทำนา รับจ้าง เก็บของป่าขาย
ความเป็นมา	การเกิดขึ้นของป่าชุมชนเพื่อ การกำหนดเขตไม่ให้นายทุน มาเอาพื้นที่	เดิมเป็นพื้นที่ป่าชุมชน เดียวกันกับบ้านทรายทอง	เกิดจากการลักลอบตัดไม้ ทำลายป่าทำให้ขาดแคลนน้ำ	เริ่มเมื่อปีพ.ศ.2500 แคนนำคือ นาย คำ ปาระมีศักดิ์
สัตว์ที่มีอยู่	กระท่าย งูสิงห์ ไช้มดแดง	อึ่งอ่าง งูสิงห์ ไช้มดแดง	แมงอีหนูน ต่อ แตน ผึ้งงูสิงห์ นก กระรอก กระท่าย ไช้มดแดง ไข่แมงมัน จักจั่น	กระท่าย ไช้มดแดง

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของป่าชุมชน (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	หมู่ 7 บ้านน้ำพุ	หมู่ 8 บ้านห้วยม้าโค้ง	หมู่ 14 บ้านหนองไซ	หมู่ 16 บ้านทรายทอง
พืชที่มีอยู่	ผักหวาน ไม้สัก เห็ดชนิดต่าง	ผักหวาน เห็ดชนิดต่าง ผักสาบ เห็ดเผาะ	ผักหวาน เห็ดชนิดต่าง พุทรา มะกอกมะขามป้อม ดอกสะเดา	ผักหวาน เห็ดชนิดต่าง หน่อไม้ เห็ดไข่ห่าน สมุนไพรที่หายาก ห้ามนำไปขาย นำไป รับประทานได้
แหล่งน้ำ	ไม่มีแหล่งน้ำ	ไม่มีแหล่งน้ำ	แหล่งน้ำไม่ค่อยมีแต่ก่อนมี หนองเรียกว่าหนองไซ	ฝายแก้มลิง, ชุนน้ำยังมีน้ำ
พิธีกรรม	บวชป่า	บวชป่า เลี้ยงผีห้วยไฟ/ขุน ห้วยไฟ เดือน 4 ออก 4 ค่ำ นำหมูมาในป่าจากนั้นแบ่ง ทำลาบ แกงอ่อมรับประทาน	บวชป่า	บวชป่า เลี้ยงผีห้วยไฟ/ขุนห้วย ไฟ เดือน 4 ออก 4 ค่ำ นำหมู มาในป่าจากนั้นแบ่งทำลาบ แกงอ่อมรับประทาน
10. ผู้ที่เข้าไปหาของ ป่า	ชาวบ้านน้ำพุ ชาวบ้านอื่น	ชาวบ้านห้วยม้าโค้ง ชาวบ้านอื่น	ชาวบ้านหนองไซ ชาวบ้านอื่น	ชาวบ้านทรายทอง ชาวบ้านอื่น
11. ข้อห้ามของป่า	ห้ามตัดไม้อย่างเด็ดขาด	ห้ามตัดไม้อย่างเด็ดขาดไม่ว่า กรณีใดๆทั้งสิ้น	ห้ามตัดไม้ทุกชนิด	ห้ามตัดไม้อย่างเด็ดขาด

ตารางที่ 4 ข้อมูลพื้นฐานของป่าชุมชน (ต่อ)

ข้อมูลพื้นฐาน	หมู่ 7 บ้านน้ำพุ	หมู่ 8 บ้านห้วยม้าโค้ง	หมู่ 14 บ้านหนองไช	หมู่ 16 บ้านทรายทอง
12. ปัญหาที่เกิดขึ้น	ไฟไหม้ป่า	ไฟไหม้ป่า	ไฟไหม้ป่า	ไฟไหม้ป่า
13. หน่วยงานที่สนับสนุน	ป่าไม้ อบต.	ป่าไม้ อบต.	ป่าไม้ อบต. หน่วยงานทหาร	อบต. ป่าไม้ ชาวบ้านอนุรักษ์
14. ความต้องการ	พอใจอยู่แล้ว	กล้าไม้สัก (กำลังขอจากกรมป่าไม้สนับสนุน)	แหล่งน้ำเพิ่มขึ้น ป่าทึบขึ้น ชาวบ้านช่วยกันดูแล	พอใจอยู่แล้ว

จากข้อมูลเบื้องต้นของป่าชุมชนช่วงพัฒนาจิตวิทยายังได้มีการจัดประชุมเพื่อร่วมกันหาจิตวิทยายังและทำความเข้าใจในการเข้าร่วมทำโครงการวิจัยกับทั้ง 4 หมู่บ้าน ที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูน โดยนัดหมายที่วัดสันป่าสัก ตำบลป่าสัก อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน ในวันที่ 10 พฤษภาคม 2550 ผลที่ได้จากการประสานงานพบว่า ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนในบางหมู่บ้านสอบถามถึงค่าเบี่ยงที่จะได้รับการเข้าประชุมแต่นักวิจัยได้แจ้งให้เข้าใจในตอนนั้นเลยว่าไม่มีค่าเบี่ยงในการเข้าร่วมประชุมเพราะนักวิจัยยังคงเป็นนักศึกษาเข้ามาเพื่อศึกษาเรียนรู้ร่วมกับคนในพื้นที่จึงขอความร่วมมือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชุมชนเข้าร่วมอนุรักษ์ป่า

จากนั้นนักวิจัยหลักได้จัดประชุมเพื่อทำให้ทราบถึงประเด็นปัญหาเกี่ยวกับป่าชุมชนที่ชัดเจนยิ่งขึ้นของแต่ละหมู่บ้านที่สนใจพัฒนาร่วมกันพร้อมทั้งสร้างความเข้าใจถึงทุนวิจัยภายใต้โครงการทุนสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสำหรับนักศึกษาปริญญาโท Community-Based Master Research Grant (CBMAG) เป็นโครงการที่สนับสนุนการทำวิจัยและเป็นการค้นหาที่วิจัยผู้มีใจพร้อมที่จะร่วมกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นตลอดโครงการวิจัย จากการประชุมพบว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน 4 หมู่บ้าน ในตำบลป่าสัก ปัญหาหลักคือ ไฟไหม้ป่า ขาดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการอย่างจริงจังเนื่องจากไม่มีงบประมาณในการดูแลผู้ดับไฟป่า สุดท้ายต้องเป็นผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการป่าชุมชนเพียงคนกลุ่มหนึ่งเท่านั้นที่ทำการดับไฟป่า จากการประชุมขอความร่วมมือจากคนในชุมชนที่ผ่านมา ส่วนหนึ่งเกิดจากการเข้าไปเผาป่าของชาวบ้านที่เก็บหาของป่าซึ่งต้องการให้ผักหวานและเห็ดถอบออก อีกส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดไฟไหม้ป่าคือการเผาเอาไข่มดแดง รongลงมาคือปัญหาขยะซึ่งยังคงมีการนำขยะทิ้งบริเวณป่าชุมชนเกิดจากชาวบ้านบางส่วนที่เข้าไปหาของป่าได้นำขยะจากบ้านเรือนของตนเองนำไปทิ้งในป่า

จากการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงวิธีการเก็บข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนผู้เข้าร่วมการประชุมมีการตั้งคำถามที่อยากจะทราบสาเหตุของการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน ทางด้านนักวิจัยและทีมวิจัยได้ให้คำตอบโดยนายดิเรก เนตรแสนสัก ผู้ใหญ่บ้านห้วยม้าไก่อถึงสาเหตุที่ต้องเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เยาวชนเห็นคุณค่าของป่าไม้ และร่วมกันอนุรักษ์ป่ามากขึ้น ซึ่งตอนนี้เป้าหมายที่มีดีแต่ว่ายังไม่สามารถมองให้ชัดเจนได้เพราะเรายังไม่ทราบข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่เก็บมาได้ และทางทีมวิจัยได้ให้ข้อเสนอถึงการใส่ประโยชน์จากข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนดังนี้

1. ทางทีมวิจัยมีความต้องการตัวเลขที่แน่นอนเพื่อเสนอในโครงการที่เกี่ยวข้องกับป่าชุมชน
2. ทำให้แต่ละหมู่บ้านทราบตัวเลขอาหารจากป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้านทำให้รู้ถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าชุมชนของบ้านตนเองทราบถึงมูลค่าอาหารจากป่าชุมชนของแต่ละบ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นถึงความสำคัญของป่าชุมชน

จากการที่ทีมวิจัยพัฒนา โจทย์ร่วมกันจึงเป็นที่มาของการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งทางแกนนำของแต่ละหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้านได้เสนอถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของแต่ละบ้านเพื่อปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ป่าไม้ทำลายป่าจึงใช้ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนเป็นสื่อกลางในการสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้ทราบถึงมูลค่าที่ได้จากป่าชุมชนของแต่ละบ้านและข้อมูลที่ได้จะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับปีพ.ศ.2545 ซึ่งทางเครือข่ายป่าชุมชนตำบลป่าสัก เคยเก็บข้อมูลร่วมกับเครือข่ายป่าชุมชนบ้านทุ่งยาวแต่เก็บในระยะเวลา 1 ปี หลังจากนั้นไม่มีคนเก็บรวบรวมข้อมูลต่อ ดังนั้นข้อมูลที่เก็บมาจึงไม่ได้ใช้ประโยชน์ในเชิงอนุรักษ์ป่าร่วมกันกับคนในชุมชนถึงความเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรของอาหารจากป่าและทำให้คนในชุมชนทราบถึงสถานการณ์ของทรัพยากรป่าชุมชนในปัจจุบันเพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์ป่าซึ่งกลุ่มคนเป้าหมายของข้อมูลที่ทางทีมวิจัยจะรวบรวมข้อมูลคือ คนหาของป่าในแต่ละหมู่บ้าน ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่ต้องการเก็บรวบรวมคือ อาหารจากป่า เช่น เห็ด พืช ผักหวาน อัง กบ เขียด ไช้ผดแดง จิ้งหรีด ดั่งแผนภูมิที่ 1

ประโยชน์ของป่าชุมชน

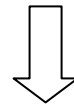
- อาหารจากป่า เช่น เห็ด สัตว์ ฯลฯ
- ยารักษาโรค
- เครื่องนุ่งห่ม

วิธีการเก็บรวบรวม
ข้อมูลใน 4 หมู่บ้าน

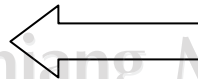

วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบ ปี
พ.ศ. 2545 กับ ปี พ.ศ. 2551

สร้างจิตสำนึก

- คนหาของป่า
- คนในชุมชน
- ยาวชน
- นักวิจัยหลัก

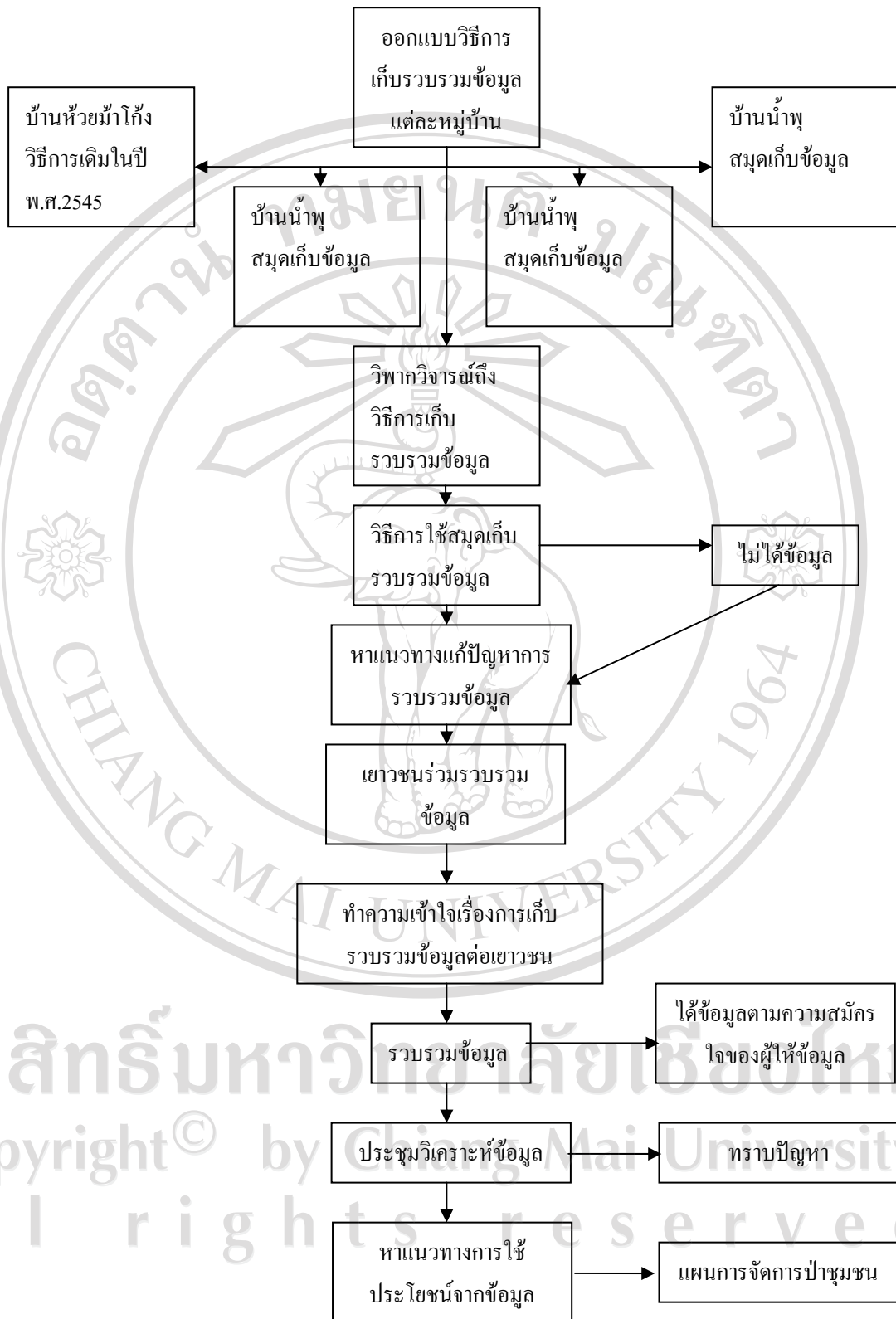
ทราบปัญหาพร้อมกันและหา
แนวทางการพัฒนาป่าชุมชน
ร่วมกันใน 4 หมู่บ้าน

แผนภูมิที่ 3 ความเชื่อมโยงของกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลและเป้าหมาย

จากการศึกษากระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยใช้วิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบรวมทั้ง 4 หมู่บ้าน มีกระบวนการในการร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของทั้ง 4 หมู่บ้านร่วมกันแต่ในช่วงแรกของการดำเนินการวิจัยทั้ง 4 หมู่บ้าน ไม่สามารถร่วมกันคิดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เป็นวิธีการเดียวกันได้ เนื่องจากความคิดเห็นที่แตกต่างกันของทั้ง 4 หมู่บ้าน จึงมีข้อเสนอจากทางทีมวิจัยในการจัดประชุมแต่ละหมู่บ้านเพื่อหาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นมีการประชุมแบบแยกแต่ละหมู่บ้านพบว่า ในการใช้วิธีต่างๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีขั้นตอนดำเนินงานแบบปรับเปลี่ยนวิธีการเรื่อยมาจนกระทั่งได้วิธีการที่จะสามารถทำได้จริงและชาวบ้านเริ่มเข้ามาสนใจ กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลในแต่ละบ้าน

จากการวิจัยกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าสัก ตามกระบวนการที่ได้เก็บรวบรวมมาตั้งแต่เริ่มแรกโดยสรุปได้ตามแผนภูมิที่ 4 ดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนภูมิที่ 4 การออกแบบกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน

4.1.4.3 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลบ้านน้ำพุ

ทางทีมวิจัยต้องการปรึกษากับคณะกรรมการป่าชุมชนก่อนที่จะหาวิธีการเก็บข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน ทีมวิจัยได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในที่ประชุมโดยได้เหตุผลที่ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอีกครั้งหลังจากที่เคยเก็บข้อมูลในปีพ.ศ.2545 มาแล้วก็เพื่อสร้างข้อมูลที่จะสามารถนำมาใช้พัฒนาป่าชุมชนได้ในอนาคตและเป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะนำมาแลกเปลี่ยนความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและจากภายนอกชุมชน ซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ทีมวิจัยได้ผลของการวางแผนการดำเนินงานดังนี้

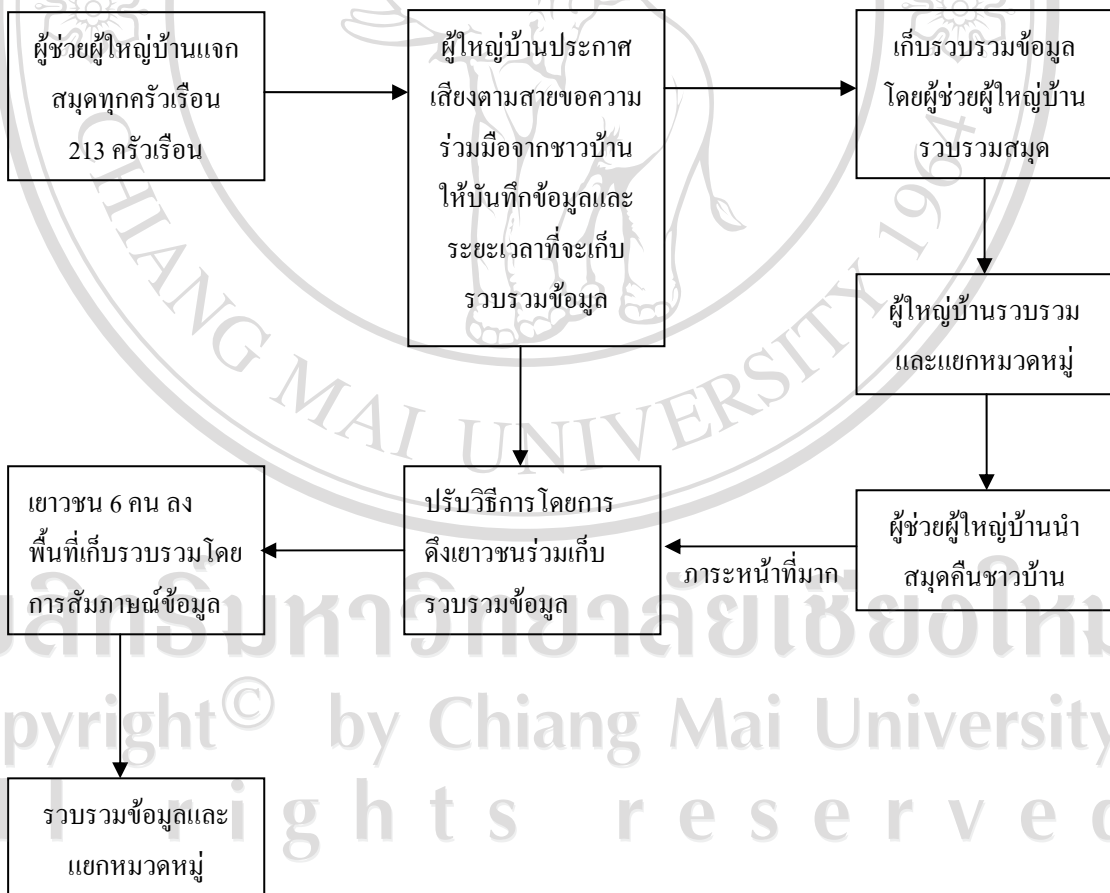
1. ผู้ใหญ่บ้านประกาศเสียงตามสายเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้
2. ผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านช่วยแจกสมุดให้แต่ละหลังคาเรือนจำนวน 213 หลังคาเรือน
3. เนื้อหาภายในสมุดจะมีรายการอาหารจากป่าชุมชนทั้งที่เก็บมากินและขายจำนวนเท่าไร ขายได้ราคาเท่าไร วันเดือนปีที่เก็บมาได้

เนื่องจากหมู่บ้านนี้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ในครั้งแรกซึ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้จึงไม่มีปัญหา แต่ทางทีมวิจัยบ้านน้ำพุได้ปรับเปลี่ยนวิธีการ โดยนำเยาวชนเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีเหตุผลที่ต้องนำเยาวชนเก็บรวบรวมข้อมูลคือ ในระยะเดือนกรกฎาคมทางทีมวิจัยต้องทำงานในช่วงค้ำนาและฤดูไถทำให้ไม่มีเวลาว่างที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล และอยากให้เยาวชนเข้ามาร่วมเรียนรู้กระบวนการทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาศักยภาพแก่เยาวชนบ้านน้ำพุ ทางทีมวิจัยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1. ทีมวิจัยร่วมกับเยาวชนในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งมีวิธีการชักชวนเยาวชนที่มีส่วนร่วมในการทำงานของหมู่บ้านอยู่แล้ว ทำให้การเก็บรวบรวมข้อมูลง่ายต่อความไว้วางใจถึงผลของข้อมูลที่เยาวชนเก็บรวบรวม
2. ทีมวิจัยได้ฝึกให้เยาวชนเก็บรวบรวมข้อมูล โดยอธิบายถึงวิธีการเก็บข้อมูลและบอกกลุ่มเป้าหมายในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. ผู้ใหญ่บ้านประกาศเสียงตามสายเพื่อทำความเข้าใจต่อชุมชนในการรวบรวมข้อมูล โดยเยาวชนจะใช้ระยะเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 3 วันซึ่งเยาวชนที่เข้าร่วมมีจำนวน 6 คน ดังนี้

1. ค.ช.ชัชรัตน์ ยศถึงกาศ (โจโจ้)
2. ค.ญ.สวารรยา จันตะเวียง (กิ๊ก)
3. ค.ญ.กัณภิรมย์ ผัดสีก (เบียร์)
4. ค.ญ.ปวีณา เตจ๊ะ (เป็ย)
5. ค.ญ.อรอุมา สิทธิสาร (แต้ม)
6. ค.ญ.พิมพ์พิกา เล็ก (พิมพ์)

จากวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของบ้านน้ำพุที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตามวิธีการที่วางไว้ตั้งแต่ครั้งแรกแต่เมื่อหมู่บ้านอื่นนำเยาวชนเข้ามาร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลทางทีมวิจัยบ้านน้ำพุก็สามารถดึงเยาวชนเข้ามาร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลได้โดยไม่มีข้อติดขัด ซึ่งกระบวนการที่บ้านน้ำพุได้ใช้ตั้งแต่เริ่มจนถึงได้ข้อมูลและนำมารวบรวม แยกหมวดหมู่ มีขั้นตอนดังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบ้านน้ำพุ

4.1.4.4 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลบ้านห้วยม้าโค้ง

มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าคือ ใช้วิธีการเดิมเมื่อปีพ.ศ.2545 โดยมีผู้ที่เคยเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนทั้ง 4 เขต ได้แก่

1. นางจันทร์แก้ว อัดเดช
2. นางบัวนำ กาวีใจ
3. นางอินทรา เนตรแสนสัก
4. นางจันทร์เพ็ญ เนตรแสนสัก

ทางทีมวิจัยได้เพิ่มเติมในส่วนการนำเยาวชนร่วมเรียนรู้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ โดยมีการแบ่งเขตรับผิดชอบให้เยาวชนซึ่งเยาวชนเคยมีประสบการณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้เก็บรวบรวมข้อมูลและสุดท้ายในแต่ละเดือนจะนำข้อมูลมารวมกัน ทางทีมวิจัยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

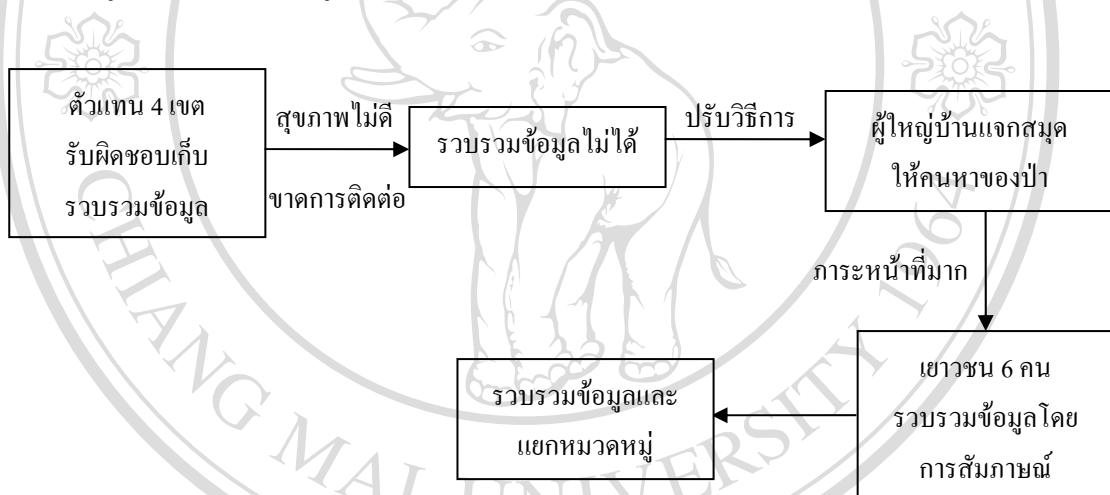
1. ให้ผู้เก็บหาของป่าบันทึกลงในสมุดถึงวันเดือนปีที่เก็บของป่าออกมาจำนวนที่เก็บราคาขายโดยผู้ใหญ่บ้านทำการประกาศเสียงตามสายให้คนในชุมชนช่วยเก็บบันทึกข้อมูล
2. ผู้เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้รับมอบหมายหน้าที่ใช้การสอบถาม โดยตรงกับคนหาของป่าเพื่อจดบันทึกข้อมูลลงในสมุดการรวบรวมข้อมูลในแต่ละเขต
3. เยาวชนช่วยในเรื่องรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนแยกหมวดหมู่อาหารจากป่า

จากการดำเนินงานในระยะแรกทางทีมวิจัยไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตามแผนที่วางไว้เนื่องจากผู้รับผิดชอบแต่ละเขตขาดหายไปเพราะการไม่เข้าร่วมประชุมและการรวบรวมข้อมูลของทีมวิจัยบ้านห้วยม้าโค้งไม่ได้ข้อมูลแต่บ้านห้วยม้าโค้งมีทุนเดิมคือ เยาวชนเคยเก็บข้อมูลของโครงการข้าวภายในพื้นที่มาก่อน ทางทีมวิจัยมีวิธีการดำเนินงานดังนี้

1. ทีมวิจัยประชุมร่วมกับกลุ่มเยาวชนซึ่งเยาวชนมีความสนใจที่เข้าร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลเยาวชน
2. ทีมวิจัยสอนเยาวชนเก็บรวบรวมข้อมูลถึงวิธีการเก็บข้อมูลและบอกถึงสถานที่เก็บข้อมูล
3. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเยาวชนทั้ง 6 คน คือ

1. นางสาวอรณี นันตะสิน
2. นางสาวชลธิชา ไหมตั้ง
3. นางสาวสุรนา ใจสัน
4. นางสาวชลธิชา บุรีรัตน์ศรีสกุล
5. เด็กหญิงชลธิชา ปัญญาวงศ์
6. เด็กหญิงดวงตะวัน เทียบคำ

โดยการลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมกันทั้ง 6 คน เก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละหลังคาเรือนของคนหาของป่าตามรายชื่อคนหาของป่าที่ทางทีมวิจัยได้บอกมา ส่วนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของบ้านห้วยม้าไก่อ๊ง ซึ่งกระบวนการที่ใช้ตั้งแต่เริ่มจนถึงได้ข้อมูลและนำมารวบรวม แยกหมวดหมู่ มีขั้นตอนดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบ้านห้วยม้าไก่อ๊ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

4.1.4.5 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลบ้านหนองไช

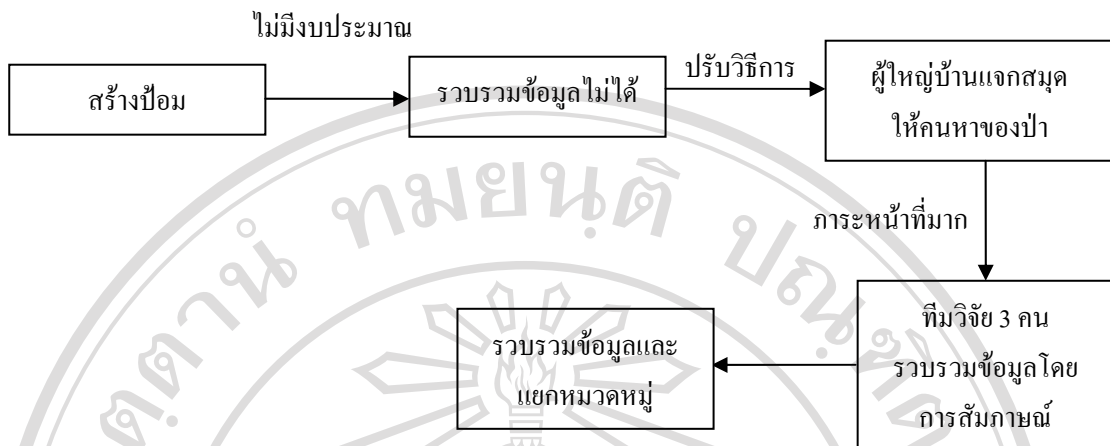
จากการระดมความคิดเห็นมีข้อเสนอถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าคือ ทางหมู่บ้านจะทำการ “สร้างป้อม” เพื่อเก็บข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนโดยอาสาสมัครของหมู่บ้านเป็นผู้เก็บข้อมูลซึ่งงบประมาณที่จะนำมาใช้ตรงนี้ได้จากกองทุนหมู่บ้าน และจะมีการรับฝากรถของคนที่เข้ามาหาของป่าซึ่งการเก็บข้อมูลจะเฝ้าป้อมในช่วงฤดูกาลที่มีคนเข้ามาหาของป่าบ้านหนองไชวิธีการนี้ทางทีมวิจัยต้องการเก็บข้อมูลอาหารจากป่าของคนหมู่บ้านอื่นที่เข้ามาใช้ประโยชน์ร่วมกับหมู่บ้านหนองไชอีกทางหนึ่งแต่ไม่สามารถดำเนินการสร้างป้อมเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจาก

ป่าในช่วงเวลาที่เป็นฤดูกาลของการหาของป่าแต่ไม่สามารถทำได้เพราะขาดงบประมาณจึงได้เก็บข้อมูลโดยใช้สมุดแทน

ทีมวิจัยได้แก้ไขวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าของบ้านหนองไซที่ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้สาเหตุมาจากความไม่พร้อมทางด้านเวลาของทีมวิจัยจึงได้เสนอเยาวชนซึ่งมีกลุ่มเยาวชนกลุ่มคลองสะบัดชัยในหมู่บ้านให้มาร่วมรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในครั้งนี้ซึ่งในการประชุมครั้งแรกเพื่อเตรียมเยาวชนในการลงพื้นที่ผลที่ได้คือ เยาวชนยังไม่รับปากว่าจะมาร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ขอไปปรึกษากลุ่มเยาวชนก่อนซึ่งในการประชุมครั้งนั้นจึงไม่ได้คำตอบที่แน่ชัดจากเยาวชนจึงมีการประชุมในครั้งที่ 2 สอบถามข้อมูลที่มีความจำเป็นที่จะเป็นข้อมูลพื้นฐานให้เยาวชนได้ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทีมวิจัยจึงได้รายชื่อของคนหาของป่าในแต่ละเขตส่วนเยาวชนยังไม่สามารถจะเก็บรวบรวมข้อมูลได้นักวิจัยจึงได้นัดหมายเยาวชนในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการดำเนินงานในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1. ทีมวิจัยประชุมเพื่อขอความร่วมมือจากเยาวชนเก็บรวบรวมข้อมูล เยาวชนสมัครใจ 1 คน จึงมีทีมวิจัยร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลช่วย 2 คน มีรายชื่อดังนี้
 - 1.1 นายสุวิษ ศรีวิชัย ประธานป่าชุมชน
 - 1.2 นางอำไพ คำนาศัก ทีมวิจัย
 - 1.3 นางสาวนิรมล คำนาศัก เยาวชน
2. ดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลตามรายชื่อคนหาของป่าบริเวณ ใกล้เคียงบ้านของผู้เก็บรวบรวมข้อมูล
3. นำข้อมูลรวบรวมและวิเคราะห์แยกหมวดหมู่ร่วมกัน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละหลังคาเรือนของคนหาของป่าตามรายชื่อคนหาของป่าที่ทางทีมวิจัยได้บอกมา ส่วนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของบ้านหนองไซ ซึ่งกระบวนการที่ใช้ตั้งแต่เริ่มจนถึงได้ข้อมูลและนำมารวบรวม แยกหมวดหมู่ มีขั้นตอนดังแผนภูมิที่ 7

แผนภูมิที่ 7 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบ้านหนองไข

4.1.4.6 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลบ้านทรายทอง

จากการระดมความคิดเห็นมีข้อเสนอถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าคือ จะเริ่มเก็บตั้งแต่เดือน กรกฎาคม พ.ศ.2550 โดยทำการเก็บข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน โดยการใช้วิธีการแบบเดิม คือ แจกสมุดให้แต่ละบ้านเพื่อบันทึกข้อมูลจากนั้นจึงนำมารวบรวมอีกครั้ง นักวิจัยร่วมกับทีมวิจัยคิดวิธีการแก้ไขปัญหาการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของบ้านทรายทองที่ไม่สามารถรวบรวมข้อมูลได้สาเหตุมาจากความไม่พร้อมทางด้านเวลาของทีมวิจัยเพราะทีมวิจัยส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำให้ไม่มีเวลาว่าง โดยทางทีมวิจัยได้เสนอเยาวชนในการเข้าร่วมรวบรวมข้อมูล ในช่วงแรกทีมวิจัย คือ นายจรูญ พยาเทพ ได้จัดประชุมกลุ่มเยาวชนในการเตรียมความพร้อมวางแผนงานในการเก็บรวบรวม จากนั้นทีมวิจัยและเยาวชนร่วมกันตั้งคำถามเพิ่มเติมที่จะนำไปสอบถามพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน คือ คำถามเรื่องพิธีกรรมทางศาสนา ระหว่างตักถั่วสลากรับการเข้ากรรมทั้ง 2 พิธีกรรมนี้ทางชุมชนต้องการให้เกิดพิธีกรรมใด เนื่องจากภายในหมู่บ้านมีเหตุการณ์ไม่ค่อยดีเกิดขึ้นเยอะเพื่อเป็นการรวมใจของคนในหมู่บ้านให้เกิดความสามัคคีขึ้นอีกครั้ง

ทีมวิจัยและเยาวชนได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันระหว่างขั้นตอนการดำเนินงานได้ผลดังนี้

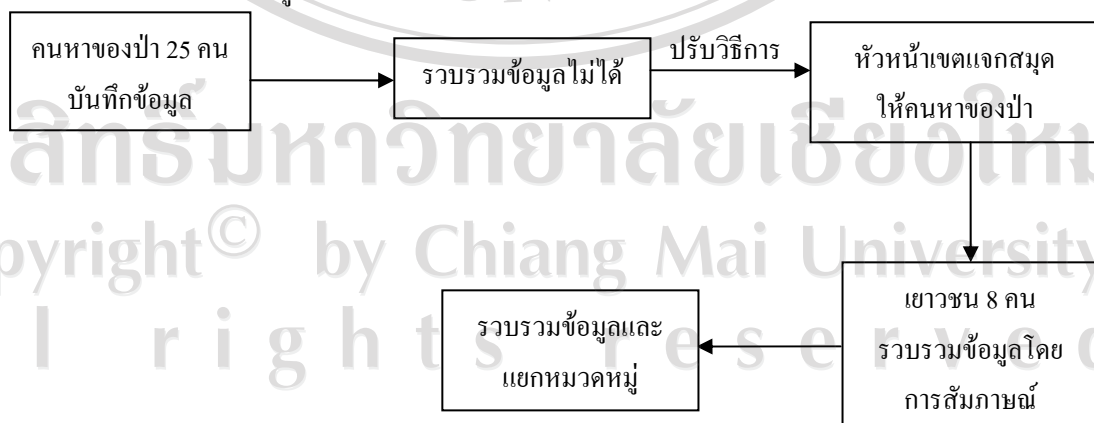
1. เตรียมความพร้อมก่อนลงพื้นที่ถึงรายละเอียดที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีการในการสอบถามข้อมูล
2. เยวชนลงพื้นที่สัมภาษณ์พร้อมกัน โดยเลือกไปเขตรับผิดชอบที่ใกล้เคียงกัน รายชื่อของเยวชนพร้อมเขตพื้นที่รับผิดชอบมีดังนี้

1. นางสาวจันทิมา ปานสด และเด็กหญิงศุณิตา วิระพลกษย์
รับผิดชอบเขต 1-3
2. นางสาวจันทร์สุดา เดชอุป และเด็กหญิงพิชญ์สินี จักขุเรือง
รับผิดชอบเขต 4-5
3. นางสาวสุพันธิวา พยาเทพ นางสาววรรณิกา เลศักดิ์
และนางสาวอังคณา พยาเทพ รับผิดชอบเขต6-8
4. นายณัฐพงศ์ มะโนชัย รับผิดชอบเขต 9

3. นำข้อมูลที่ได้มารวบรวมแยกหมวดหมู่และวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชนในปัจจุบันนำเสนอให้กับคนในหมู่บ้านได้รับรู้ร่วมกันและหาแนวทางการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกัน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละหลังคาเรือนของคนหาของป่าตามรายชื่อคนหาของป่าที่ทางทีมวิจัยได้บอกมา ส่วนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของบ้านทรายทอง ซึ่งกระบวนการที่ใช้ตั้งแต่เริ่มจนถึงได้ข้อมูลและนำมารวบรวม แยกหมวดหมู่ มีขั้นตอนดังแผนภูมิที่ 8

ขาดผู้ดำเนินงาน

แผนภูมิที่ 8 กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมบ้านทรายทอง

เนื่องจากกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมได้พัฒนาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมาโดยตลอดโครงการ ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านไม่สามารถใช้วิธีการเดียวกันได้เพราะมีปัจจัยของคนในชุมชนต่างกันทำให้ยากต่อการนำวิธีเดียวกันเข้ามาใช้ร่วมกัน ในการศึกษากระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมสามารถเปรียบเทียบให้เห็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าในปี พ.ศ.2545 กับ พ.ศ.2550/51 ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนปี พ.ศ.2545 กับ พ.ศ.2550/51

หมู่บ้าน กลุ่มเป้าหมาย	วิธีการ	
	พ.ศ.2545	พ.ศ.2550/51
น้ำพุ	ผู้ใหญ่สอบถามข้อมูลตามเขต (ห่อมบ้าน)	เยาวชนสอบถามข้อมูลจากสมุดที่ คนหาของป่าบันทึก
ห้วยม้าไก่อ้ง	ผู้ใหญ่สอบถามข้อมูลตามเขต (ห่อมบ้าน)	เยาวชนสอบถามข้อมูลจากสมุดที่ คนหาของป่าบันทึก
หนองไซ	ผู้ใหญ่สอบถามข้อมูลตามเขต (ห่อมบ้าน)	เยาวชนและผู้ใหญ่แบ่งเขต รับผิดชอบรวบรวมข้อมูลจากสมุด ที่คนหาของป่าบันทึก
ทรายทอง	ผู้ใหญ่สอบถามข้อมูลตามเขต (ห่อมบ้าน)	เยาวชนสอบถามข้อมูลจากสมุดที่ คนหาของป่าบันทึก

4.1.5 การออกแบบฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน

ทีมวิจัยได้รวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้อีกกลับมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน โดยการสำรวจป่าชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเบื้องต้นในฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน มีกระบวนการดำเนินงาน ดังนี้ ประชุมเพื่อวางแผนการสำรวจป่าชุมชน นัดหมายวันเดินสำรวจป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้านร่วมกับทีมวิจัย และแบ่งหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีแบบสัมภาษณ์ ชื่อพืช ชื่อสัตว์ ชื่อเห็ด สถานที่สำคัญ ประโยชน์ที่นำไปใช้ของอาหารจากป่าชุมชน ลักษณะที่จะทำให้ทราบถึงความแตกต่างของพืชบางชนิด จากการดำเนินงานมีความจำเป็นในการปรับวิธีการให้เหมาะสมต่อผู้เข้าร่วมสำรวจป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน โดยจะขึ้นอยู่กับกลุ่มคนผู้เข้าร่วม คือ เยาวชนของบ้านทรายทองและบ้านห้วยม้าไก่อ้งเข้าร่วมกิจกรรมมากซึ่งข้อมูลที่ได้เยาวชนจะเป็นผู้สัมภาษณ์จากผู้มีความรู้ ส่วนบ้านหนองไซทางทีมวิจัยเป็นผู้บันทึกเพราะผู้หาของ

ป่าเข้าร่วมจำนวนมาก บ้านน้ำพุที่มิววิจัยและเยาวชนมีส่วนร่วมอย่างดีในการให้ข้อมูลและเยาวชนเป็นผู้บันทึกข้อมูลได้ข้อมูลที่ละเอียด

กิจกรรมการเดินสำรวจป่าครบทั้ง 4 หมู่บ้าน มีการประชุมทบทวนข้อมูลร่วมกันเพื่อตรวจสอบข้อมูลให้ตรงกับภาพ โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากคนในชุมชน จากการรวบรวมข้อมูลผลในแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

4.1.5.2 บ้านน้ำพุ

จากการสำรวจป่าชุมชนในวันที่ 16 ตุลาคม 2550 ทำให้ทราบรูปแบบของฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านน้ำพุ โดยกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลของเยาวชนในหมู่บ้านจำนวน 3 คน ได้แก่

1. ค.ช.ชัยรัตน์ ยศถึงกาศ
2. ค.ญ.กัณภิรมย์ ผัดสัก
3. ค.ญ.อรอุมา สิทธิสาร

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการบันทึกข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนลงในแบบสัมภาษณ์ มีการสัมภาษณ์ผู้รู้ถึงชื่อพืช ชื่อสัตว์ ชื่อเห็ด ประโยชน์ที่นำไปใช้ ลักษณะของพืช การให้ข้อมูลทีมนักวิจัยขอให้ข้อมูลโดยเดินทางไปพร้อมกันไม่ห่างกันมากสำหรับข้อมูลที่เยาวชนบันทึกนั้นมีรายละเอียดน้อยจึงมีการประชุมในแต่ละหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและเพิ่มเติมรายละเอียดหลังจากการเดินสำรวจป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้านเสร็จสิ้น แต่เนื่องจากระยะเวลาที่เว้นช่วงในการเดินสำรวจป่าชุมชนนานประมาณ 1 เดือน เนื่องจากการจัดประชุมไม่ได้เพราะเป็นช่วงฤดูการทำนา ทางนักวิจัยหลักจึงได้นำภาพบรรยากาศในการเดินสำรวจป่าชุมชนเพื่อทบทวนแก่ทีมวิจัยในรูปแบบของวิดิทัศน์ซึ่งทางชุมชนให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนมาก จึงได้ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเก็บรวบรวมมูลค่าอาหารจากป่าชุมชน ข้อมูลที่ได้ดังตารางที่ 6 และแผนภูมิที่ 9

ตารางที่ 6 ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านน้ำพุ

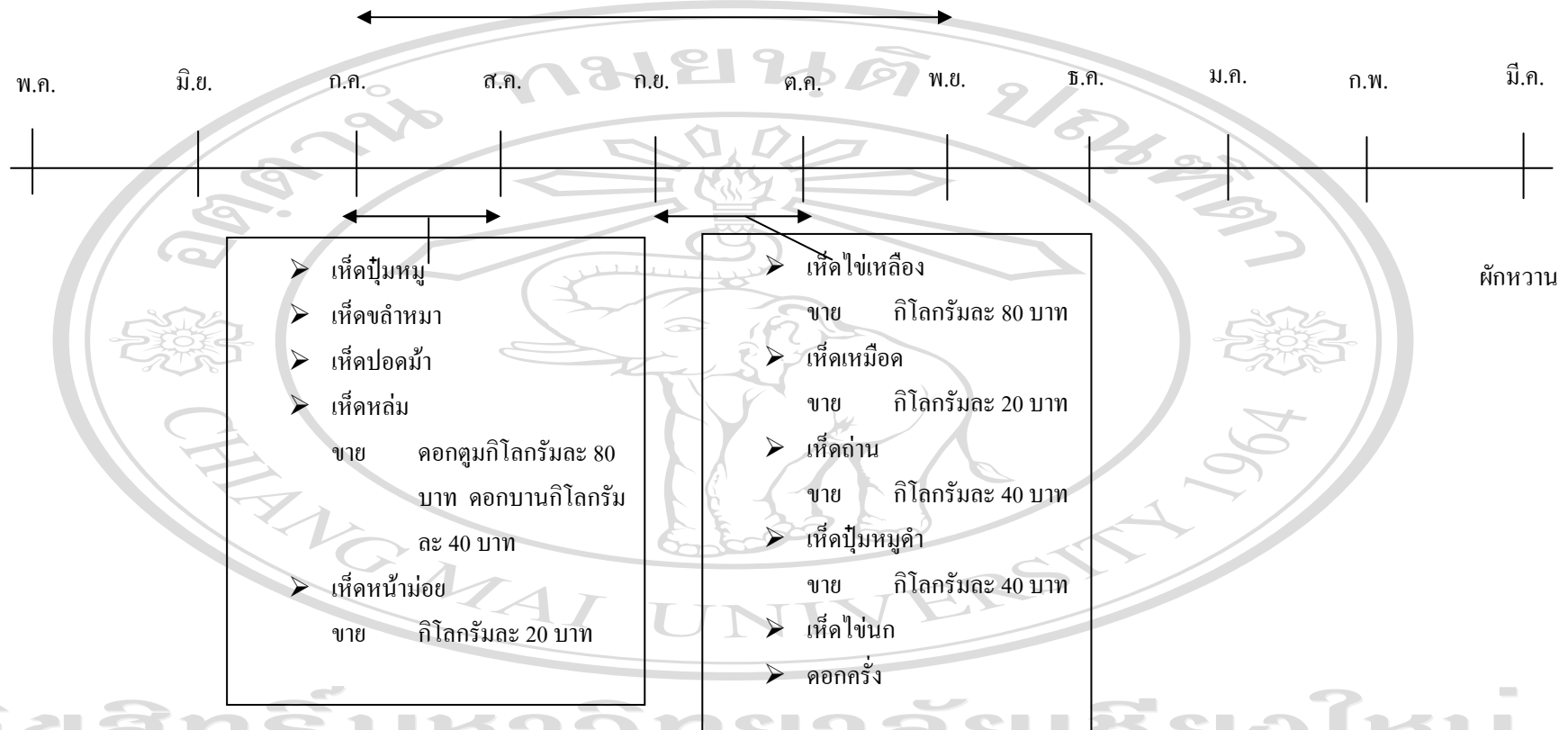
ชื่อพืช/สัตว์	ลักษณะและการนำไปใช้ประโยชน์
เห็ดข้าวตอก	ดอกเล็ก สีขาว
เห็ดแดง	ดอกสีแดง ขายหรือรับประทาน โดยการแคง ปิ้ง
เห็ดหัวหนาม	เห็ดพิษ ดอกสีขาวมีตุ่ม ขายหรือรับประทานไม่ได้
เห็ดขมื่น	ดอกเล็กสีเหลือง ขายหรือรับประทาน โดยการแคง
เห็ดหน้าม่อย	ดอกสีม่วงอมชมพู ขายหรือรับประทาน โดยการอบหรือแคง
เห็ดหล่ม	ดอกสีเขียว มีกลิ่นหอม ขายหรือรับประทาน โดยการแคง
เห็ดไข่นก	สีดำปนเทา ขายหรือรับประทาน โดยการนึ่งจมน้ำพริก
เห็ดขล้าหมา	ลูกกลมสีเหลือง ขายหรือรับประทาน โดยการปิ้ง
เห็ดปอดม้า	ดอกสีน้ำตาลดินแดง ขายหรือรับประทาน โดยการแคง
เห็ดปูโจ	ดอกสีขาว ก้านยาว ขายหรือรับประทาน โดยการแคง
เห็ดไข่เหลือง	ดอกสีเหลือง ขายหรือรับประทาน โดยการแคง
เห็ดถ่าน	ดอกสีดำ ขายหรือรับประทาน โดยการแคง
เห็ดเหมือด	ดอกสีเหลืองอ่อน ขายหรือรับประทาน โดยการแคง
เห็ดปุมหมู	ดอกสีดำ พบบริเวณดินจอมปลวก ขายหรือรับประทาน โดยการนึ่ง
ดอกครั้ง	ดอกสีน้ำตาลไหม้เป็นพวง ขายหรือรับประทาน โดยการจมน้ำพริก
มะพร้าวเต่า	เป็นไม้ประดับตามบ้านจัดสรร ห้ามนำออกจากป่า
มะขามป้อมดิน	สมุนไพรแก้โรคเบาหวานและความดัน รับประทานได้ห้ามขาย
นมแมว	ผลเล็กสีแดง ผลสุกรับประทานได้
ผักหวานป่า	ใบเล็กสีเขียวคั้นใหญ่ ขายหรือรับประทาน โดยการแคง
ปุมปิ้ง	ใบยาวแหลมทำไม้กวาด ผลสามารถนำมารับประทานได้
ตองตึง	ใบใหญ่สามารถนำไปทำหลังคาได้ ห่อขนม
ต้นมะปราง	ใบยาวเรียวยาวสีเขียวขายหรือรับประทานยอดโดยการยำ
ต้นผักอี	ต้นใหญ่ใบสามารถนำไปรับประทานหรือขาย
ต้นรัก	ถ้าโดนยางจะทำให้ผื่นขึ้นตามตัว
มดแดง	สีส้มตัวเล็ก รับประทานไข่หรือขายกิโลกรัมละ 80-120 บาท
แมงแคง	มีพิษ

จากตารางที่ 6 เป็นฐานข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการทบทวนการเดินสำรวจป่าชุมชนของบ้านน้ำพุเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้อันที่ภาพให้ตรงกับข้อมูลจริงและเป็นข้อมูลที่คนในชุมชนสามารถให้ข้อมูลได้ โดยนำกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการซักถามจากเยาวชน การบันทึกข้อมูล สรุปข้อมูล โดยเยาวชนเป็นผู้ซักถามเองซึ่งในกระบวนการจะช้าเพราะเยาวชนไม่เคยเข้าร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม

ส่วนผู้ใหญ่ในชุมชนช่วยเหลือในการตอบคำถามและชี้แนะการถามคำถามเป็นการเข้าร่วมการประชุมที่เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมกับผู้ใหญ่ทำให้เกิดการดำเนินงานที่มีการเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเยาวชนและทีมวิจัยได้เป็นอย่างดีเพราะทีมวิจัยคอยช่วยเหลือเยาวชนชี้แนะในส่วนที่ยังขาดในการนำเสนอข้อมูลต่างๆ ที่ตรวจสอบร่วมกันทำให้ประสบผลสำเร็จในเรื่องการเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนมาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เห็ดแดง เห็ดข้าวตอก เห็ดหัวหนาม เห็ดขมิ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

แผนภูมิที่ 9 ระยะเวลาเห็ดออกตลอดปีของป่าชุมชนบ้านน้ำพุ

จากแผนภูมิที่ 9 ทำให้ทราบถึงช่วงเดือนที่ผู้หาของป่าเก็บหาของป่ามากในช่วงฤดูเห็ดคือระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึง เดือนพฤศจิกายน มีระยะเวลา 4 เดือน นอกจากนี้ในเดือนมีนาคม เป็นฤดูผักหวานป่า จากฤดูกาลอาหารจากป่าชุมชนจึงมีการกำหนดระยะเวลาที่จะนำข้อมูลรวบรวมร่วมกันคือระยะเวลา 3 เดือนต่อ 1 ครั้ง

4.1.5.3 บ้านห้วยม้าไก่อ้งและบ้านทรายทอง

จากการสำรวจป่าชุมชนของบ้านห้วยม้าไก่อ้งและบ้านทรายทอง ในวันที่ 11 ตุลาคม 2550 ทำให้ทราบรูปแบบของฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านทรายทอง โดยกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลของเยาวชนในหมู่บ้านจำนวน 10 คน ได้แก่

1. ชลธิชา ไหมตั้ง	เยาวชนบ้านห้วยม้าไก่อ้ง
2. อรณี นันตะสิน	เยาวชนบ้านห้วยม้าไก่อ้ง
3. นายอโนชา ปาระมีสัก	เยาวชนบ้านห้วยม้าไก่อ้ง
4. น.ส.จันทิมา ปานสด	เยาวชนบ้านทรายทอง
5. น.ส.สุพันธิวา พยาเทพ	เยาวชนบ้านทรายทอง
6. ค.ญ.นิตยา จักขุเรือง	เยาวชนบ้านทรายทอง
7. น.ส.สราญรัตน์ ตงคณาคร	เยาวชนบ้านทรายทอง
8. อภิญญา สัจจิง	เยาวชนบ้านทรายทอง
9. วรณิภา ผัดสัก	เยาวชนบ้านทรายทอง
10. สุธนา ใจสัน	เยาวชนบ้านทรายทอง

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแบ่งกลุ่ม 3 กลุ่มเพื่อเดินสำรวจป่าชุมชน 3 เส้นทาง มีการบันทึกข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนลงในแบบสัมภาษณ์โดยเยาวชนสัมภาษณ์ผู้รู้ถึงชื่อพืช ชื่อสัตว์ ชื่อเห็ด ประโยชน์ที่นำไปใช้ ลักษณะของพืช การให้ข้อมูลที่ทีมนักวิจัยขอให้ข้อมูลโดยเดินทางไปพร้อมกันไม่ห่างกันมากสำหรับข้อมูลที่เยาวชนบันทึกนั้นมีรายละเอียดน้อยจึงมีการประชุมในแต่ละหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและเพิ่มเติมรายละเอียดหลังจากการเดินสำรวจป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้านเสร็จสิ้น แต่เนื่องจากระยะเวลาที่เว้นช่วงในการเดินสำรวจป่าชุมชนนานประมาณ 1 เดือน เนื่องจากการจัดประชุมไม่ได้เพราะเป็นช่วงฤดูกาลทำนา ทางนักวิจัยหลักจึงได้นำภาพบรรยากาศในการเดินสำรวจป่าชุมชนเพื่อทบทวนแก่ทีมวิจัยในรูปแบบของ วิดีทัศน์ซึ่งทางชุมชนให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูลอาหารจากป่า

ชุมชนมาก จึงได้ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนเป็นข้อมูลพื้นฐานในการเก็บรวบรวมมูลค่าอาหารจากป่าชุมชน ข้อมูลที่ได้ดังตารางที่ 7 และแผนภูมิที่ 10

ตารางที่ 7 ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านห้วยม้าโค้งและบ้านทรายทอง

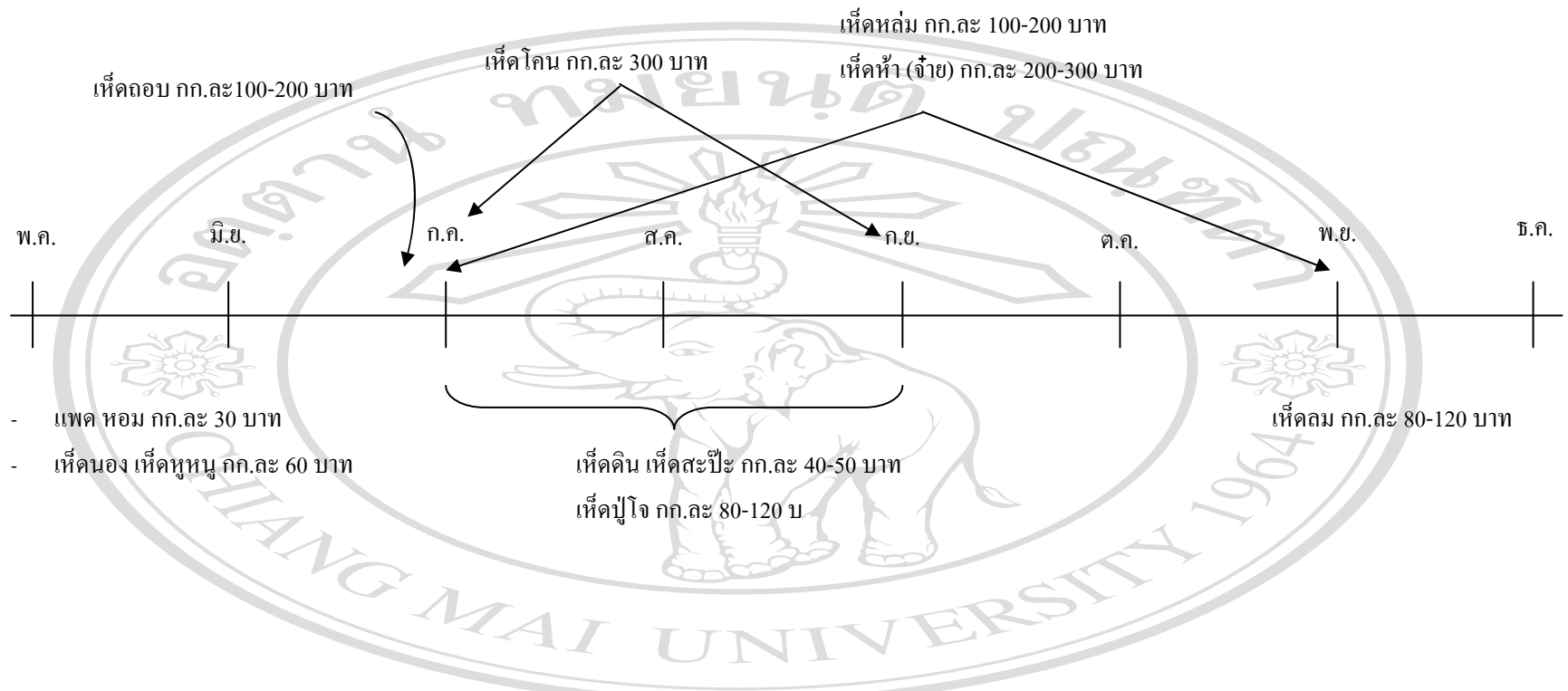
ชื่อพันธุ์ไม้	ประโยชน์
มะเเฒ่า	รับประทานได้แกงส้ม
โตไม่รู้ล้ม	รับประทาน โดยต้มเป็นยาชูกำลัง
แะ	สามารถนำไปทำเฟอร์นิเจอร์
เป่า	ไม้เนื้อแข็งทำเฟอร์นิเจอร์
มะตั่ง	ไม้เนื้อแข็งประดับป่า
มะเก็ม	รับประทานเมล็ด
ม่วงบางวัน	สร้างบ้าน
เปื่อย	ไม้เนื้ออ่อน
ดอกอาว	รับประทานดอก (ลวกกับน้ำพริก)
มะขามป้อม	มีวิตามินซี
บุก	ยางทำให้เกิดอาการคัน อดีตเป็นอาหารหมู
ดอกเกียง	รับประทานหน่อโดยการแกง ขึ้นบริเวณแหล่งน้ำ
เหนียงแห้ง	รักษาเส้นเอ็นแห้งฟกช้ำ
มะม้วย	รับประทานผล
ดอกเอียงหมาขานา	ไม้ประดับป่า
ดอกครั่ง	รับประทานโดยการยำ เครื่องเคียงน้ำพริก
กล้วยไม้ดิน(ดอกขี้หุบ)	กำจัดแมลง
ห้าฟาน(นมวัว)	รับประทานได้มีรสเปรี้ยว
หญ้าพันราก	เป็นยาชูกำลัง

จากตารางที่ 7 เป็นฐานข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการทบทวนการเดินทางสำรวจป่าชุมชนของบ้านห้วยม้าโค้งและบ้านทรายทองเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้อันที่ภาพให้ตรงกับข้อมูลจริงและเป็นข้อมูลที่คนในชุมชนสามารถให้ข้อมูลได้ โดยนำกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการซักถามจากเยาวชน การบันทึกข้อมูล สรุปข้อมูลโดยเยาวชนเป็นผู้ซักถามเองซึ่งในกระบวนการจะซ้ำ คือการขอความร่วมมือจากเยาวชนในการบันทึกข้อมูลและการนำเสนอ เนื่องจากกลุ่มเยาวชนไม่เคย

เข้าร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม แต่เยาวชนมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่
 สำหรับบ้านห้วยม้าโค้งและบ้านทรายทองเยาวชนที่เดินสำรวจป่าชุมชนและเป็นผู้บันทึกข้อมูลได้
 เข้าร่วมการตรวจสอบข้อมูลในครั้งนี้มากจึงทำให้เกิดการเรียนรู้จดจำในส่วนที่เป็นลักษณะของพืช
 อาหารที่นำมารับประทานได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

แผนภูมิที่ 10 ระยะเวลาเห็นออกตลอดปีของป่าชุมชนบ้านห้วยม้าไ้้งและบ้านทรายทอง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright© by Chiang Mai University
 All rights reserved

จากแผนภูมิที่ 10 ทำให้ทราบถึงช่วงเดือนที่ผู้หาของป่าใช้ประโยชน์จากการเก็บหาของป่ามากในช่วงฤดูเห็ดจะเป็นช่วงตั้งแต่ปลายเดือนมิถุนายน ถึง เดือนพฤศจิกายน ซึ่งเป็นระยะเวลา 4 เดือน ครึ่ง ซึ่งช่วงนี้ชาวบ้านจะเข้าเก็บเห็ดมาก จากฤดูกาลอาหารจากป่าชุมชนจึงมีการกำหนดระยะเวลาที่จะนำข้อมูลรวบรวมร่วมกันคือระยะเวลา 3 เดือนต่อ 1 ครั้ง

4.1.5.4 บ้านหนองไช

จากการสำรวจป่าชุมชนในวันที่ 10 ตุลาคม 2550 เพื่อทราบรูปแบบของฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านหนองไชได้มีการประชุมเพื่อทบทวนข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่ได้จากการสำรวจป่าชุมชน โดยกระบวนการในการเก็บรวบรวมข้อมูลของเยาวชนในหมู่บ้านจำนวน 2 คน ได้แก่ นางสาวสุกญา อีสรรภาพ เด็กชายศัคดีดา แก้วล่ำมัส

ตารางที่ 8 ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านหนองไช

พืช/สัตว์	บริเวณที่พบ	การใช้ประโยชน์	ราคาขาย
เห็ดหล่ม	จอมปลวก	รับประทาน หรือขาย	ดอกตูมกิโลกกรัมละ 100 บาท ดอกบานกิโลกกรัมละ 50 บาท
เห็ดน้ำผึ้ง	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานหรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกกรัมละ 20 บาท
เห็ดข้าวตอก	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานโดยนำไปต้ม แกง กินได้มีรสหวานเหนียวนุ่มหรือขายเป็นเห็ดรวม	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกกรัมละ 20 บาท
เห็ดแดงก้อ	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานโดยนำไปแกง นึ่ง อบหรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกกรัมละ 20 บาท
เห็ดขมิ้น	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานหรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกกรัมละ 20 บาท
เห็ดไข่ห่าน	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานหรือขาย	ดอกตูมกิโลกกรัมละ 100 บาท ดอกบานกิโลกกรัมละ 50 บาท

ตารางที่ 8 ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านหนองไซ (ต่อ)

พืช/สัตว์	บริเวณที่พบ	การใช้ประโยชน์	ราคาขาย
เห็ดไข่มุก	ทั่วบริเวณป่า	มีลักษณะและไม่นิยม รับประทานหรือขาย	-
เห็ดเหี่ยววัว	ทั่วบริเวณป่า	ไม่นิยมรับประทาน ไม่อร่อยหรือขาย เฉพาะคนที่ชอบ รับประทาน	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกรัม ละ 40 บาท
เห็ดถอบ	อยู่ในดินหลังจาก ไฟไหม้ป่า	รับประทานหรือขาย	ขายเป็นลิตร ลิตรละ 150 บาท
เห็ดโคน	พบบริเวณจอม ปลวกจะขึ้น หลังจากฝนตกมี หลายชนิด	รับประทานหรือขาย	กิโลกรัมละ 200 บาท
เห็ดถ่าน	พบบริเวณ ทั่วป่า บ้านหนองไซ	รับประทานโดย นำไปต้ม นึ่ง หรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกรัม ละ 40 บาท
เห็ดลม	พบบริเวณขอนไม้	รับประทานโดย นำไปแกงหรือขาย	กิโลกรัมละ 150 บาท
เห็ดกำปัง	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานโดยการ นำไปแกง อบหรือ ขาย	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกรัม ละ 40 บาท
เห็ดหน้ามอย	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานหรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกรัม ละ 40 บาท
เห็ดน้ำข้าว	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานโดยการ นำไปแกง อบ นึ่ง หรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกรัม ละ 40 บาท
เห็ดเหียง	ทั่วบริเวณป่า	รสชาติอร่อยมีสีขาว	ขายเป็นเห็ดรวมกิโลกรัม ละ 40 บาท
มะค่าหนาม	ทางไปกู่ถ้ำ	สร้างบ้านและทำถ่าน	ห้ามขาย

ตารางที่ 8 ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านหนองไซ (ต่อ)

พืช/สัตว์	บริเวณที่พบ	การใช้ประโยชน์	ราคาขาย
ต้นสักทอง	ทางไปคู่อายี	สร้างบ้านและทำเฟอร์นิเจอร์	ห้ามขาย
กาวเครือแดง	ทั่วบริเวณป่า	สมุนไพรแก้โรคบำรุงกำลัง	ห้ามขาย
ไม้แดง	ทั่วบริเวณป่า	สร้างบ้าน เปลือกไม้นำมาใส่ลวดไม้ ลวดพลาสติกสมุนไพร	ห้ามขาย
นมวัว	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานผล	-
ฝักนางจุม	ทางไปคู่อายี	รับประทานโดยการนำมานึ่ง ลวกจิ้ม น้ำพริก	-
ดอกครั้ง	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานโดยการนำขอมายำ	-
มะพร้าวเต่า	ทั่วบริเวณป่า	เป็นไม้ประดับ	ห้ามขาย
มะขามป้อม	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานเป็นกั๊กแก้ม และเป็นสมุนไพรแก้โรคเบาหวาน	ห้ามขาย
ปุมเป็ง	พบบริเวณผาหลวง	รับประทานหิว นำใบไปทำไม้กวาด	-
มูก	ทั่วบริเวณป่า	สมุนไพร สมัยก่อนต้มใบเป็นอาหารสุกร	-
ต้นเป่า (ตองแ่อน)	ทั่วบริเวณป่า	นำต้นสร้างบ้าน ใบนำมาห่อขนมเทียน	-
ต้นมะตั่ง	ทั่วบริเวณป่า	ทำถ่าน	ห้ามตัด
ต้นปุยป่า	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานยอด	-
ต้นเหียง	ทั่วบริเวณป่า	ใบนำมาปรุงหลังคา	-

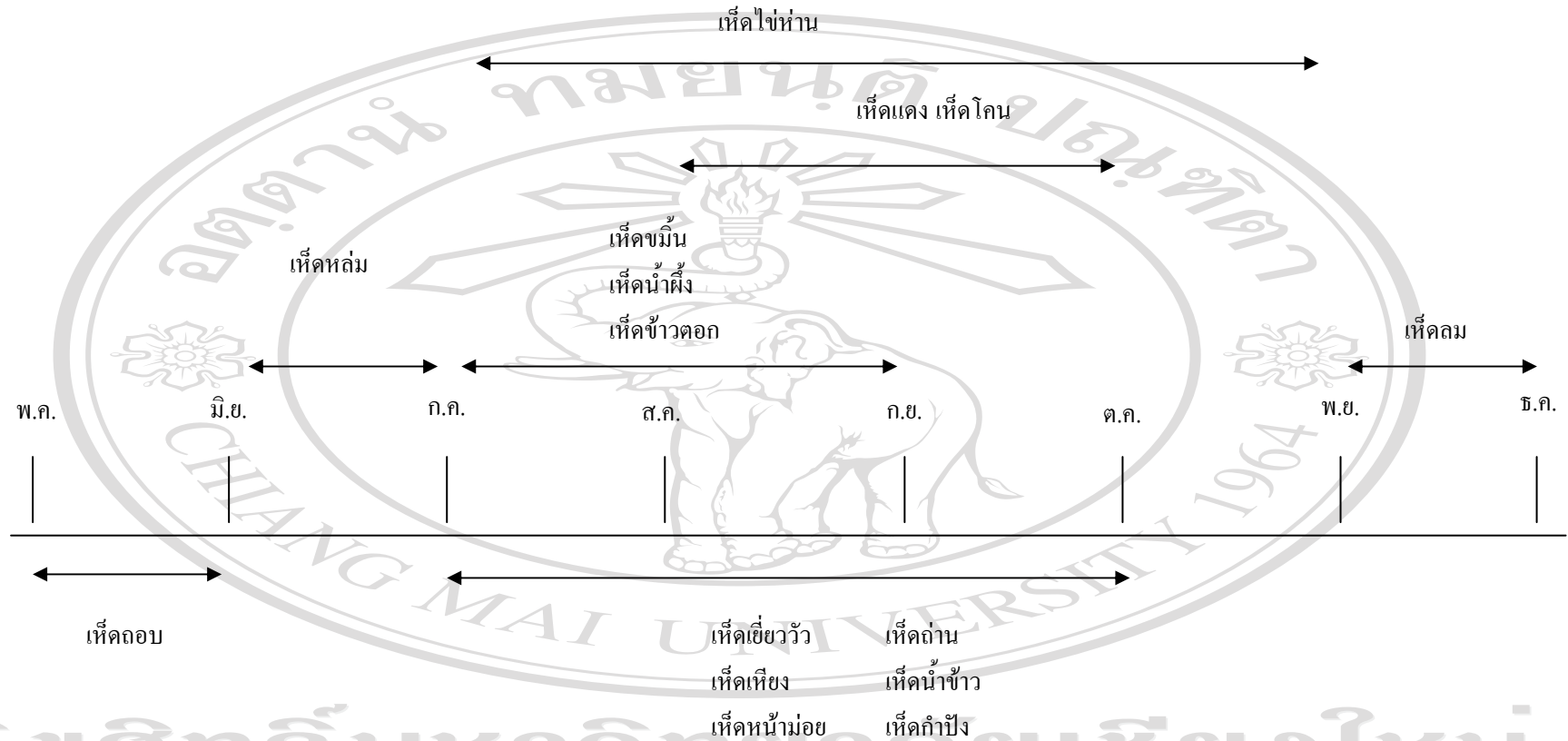
ตารางที่ 8 ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านหนองไซ (ต่อ)

พืช/สัตว์	บริเวณที่พบ	การใช้ประโยชน์	ราคาขาย
		เป็นสมุนไพรนำมา รับประทานแก้ ท้องร่วง	
ปอเต่าไห้	ทางคู่อายี	นำมาทำเชือกมีความ เหนียว	-
มะเลอะ	ทางคู่อายี	หนามยาวจึงนำหนาม แทนเข็มช่วยจักสาน	-
เข็งกวาง	คู่อายี	ดอกนำมารับประทาน โดยการยำ ทำถ่าน สร้างบ้าน	ห้ามตัด
ดอกอาว	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานดอกโดย ลวกจิ้มน้ำพริก เป็น สมุนไพรแก้โรคปวด ท้อง	-
ไม้ลวกป่า	คู่อายี	ไม้บงป่ารับประทาน กินหน่อ	-
ตองตึง	ทั่วบริเวณป่า	ใบนำมาปรุงหลังคา	-
มดแดง	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานไข่หรือ ขาย	ขายห่อละ 10 บาท กิโลกรัมละ 200 บาท จืดละ 20 บาท
กลอย	ทางคู่อายี	รับประทานหัวแทน ข้าว นำมาทำขนม กลอย	-
ไม้สองนาง	ทางคู่อายี	ศักดิ์สิทธิ์	ห้ามตัด
ไม้ด้ว	ทั่วบริเวณป่า	รับประทานยอดโดย การนำมายำ ต้มนำมา สร้างบ้าน เป็นที่อยู่	ห้ามขาย

ตารางที่ 8 ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนบ้านหนองไซ (ต่อ)

พืช/สัตว์	บริเวณที่พบ	การใช้ประโยชน์	ราคาขาย
		อาศัยของแมงนูน	
มะกอก	ทางคู่อายี	ทำพื้น สร้างบ้านเป็น ไม้เนื้ออ่อน รับประทานผลได้แต่ ไม่นิยม	ห้ามตัด

จากตารางที่ 8 เป็นฐานข้อมูลที่เกิดขึ้นจากการทบทวนการเดินสำรวจป่าชุมชนของบ้านหนองไซซึ่งการตรวจสอบข้อมูลที่ได้บันทึกภาพให้ตรงกับข้อมูลจริงและเป็นข้อมูลที่คนในชุมชนสามารถให้ข้อมูลได้ โดยนำกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินการซักถามจากเยาวชน การบันทึกข้อมูล สรุปข้อมูลโดยเยาวชนเป็นผู้ซักถามเองซึ่งในกระบวนการจะซ้ำคือ การขอความร่วมมือจากเยาวชนในการบันทึกข้อมูลและการนำเสนอต้องรอให้เพื่อนขึ้นมาเขียนพร้อมกันซึ่งเป็นลักษณะของเยาวชนที่ไม่เคยเข้าร่วมกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วม แต่เยาวชนมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมเพื่อเรียนรู้สิ่งใหม่ สำหรับบ้านหนองไซการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเยาวชนไม่มีความต่อเนื่องเยาวชนจะเข้าร่วมกิจกรรมในบางกิจกรรมที่สนใจ ส่วนเยาวชนที่เก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในวันที่สำรวจป่าก็ไม่มาเข้าร่วมจึงเป็นข้อค้นพบถึงการสร้างความร่วมมือของกลุ่มเยาวชนบ้านหนองไซที่ไม่ประสบผลสำเร็จคือ ความไม่ต่อเนื่องในการร่วมกิจกรรมของเยาวชน แต่ช่วงหลังมีเยาวชนเข้าร่วมตลอดคนหนึ่งคนคือ นางสาวนิรมล คำนาถัก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © 11, Chiang Mai University
 All rights reserved

จากแผนภูมิที่ 11 ทำให้ทราบถึงช่วงเดือนที่ผู้หาของป่าใช้ประโยชน์จากการเก็บหาของป่ามากในช่วงฤดูเห็ดจะเป็นช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนธันวาคม ซึ่งเป็นระยะเวลา 7 เดือน จากฤดูกาลหาของป่าชุมชนจึงมีการกำหนดระยะเวลาที่จะนำข้อมูลรวบรวมร่วมกันคือระยะเวลา 3 เดือนต่อ 1 ครั้ง

4.1.5.4 มูลค่าอาหารจากป่าชุมชนจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของ 4 หมู่บ้าน

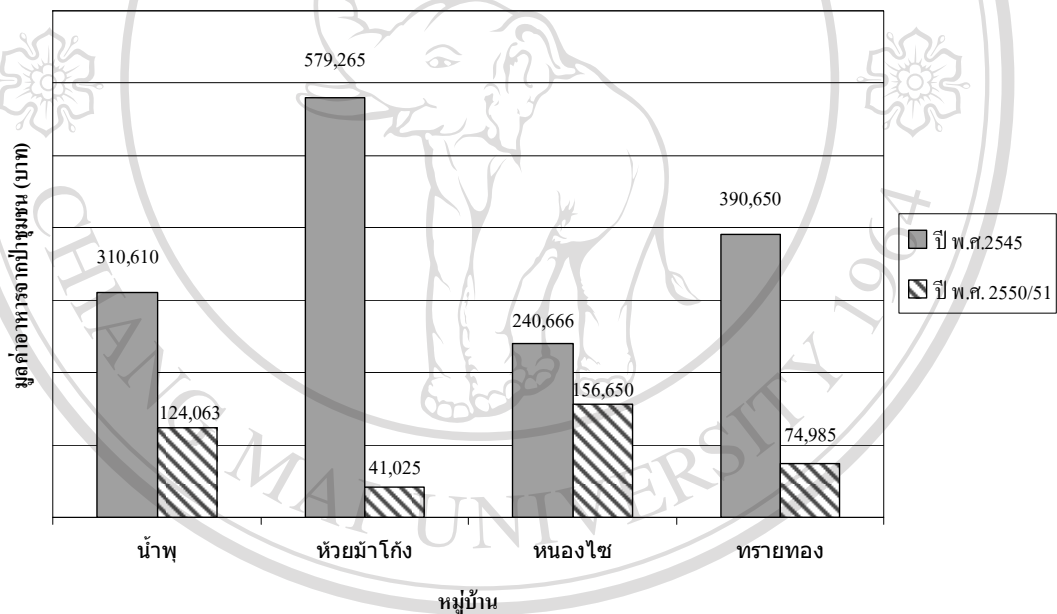
ในการรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้านได้ดำเนินงานตามที่ทางทีมวิจัยได้คิดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวางแผนร่วมกันผลที่ได้คือ บ้านน้ำพุและบ้านทรายทองไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในครั้งแรกได้แต่ได้นำวิธีการรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนโดยการนำแบบสอบถามข้อมูลอาหารจากป่าที่ได้ทำการแจกทั้ง 213 หลังคาเรือนนำมาเสนอทำให้อีก 3 หมู่บ้านที่ยังไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนได้ตามความคาดหวังในครั้งแรกทางทีมวิจัยอีก 3 บ้านจึงได้มีการเปลี่ยนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมือนกับบ้านน้ำพุโดยนักวิจัยได้สนับสนุนแบบสอบถามซึ่งบ้านห้วยม้าโก้งจำนวน 10 เล่ม บ้านหนองไช้จำนวน 150 เล่ม บ้านทรายทองจำนวน 134 เล่ม แต่ในการรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนครั้งนี้บ้านที่สามารถรวบรวมข้อมูลได้คือบ้านหนองไช้และบ้านห้วยม้าโก้งแต่เป็นการเก็บข้อมูลบริเวณรอบบ้านของทีมวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลเพียงบางส่วนเท่านั้น สาเหตุที่ทางทีมวิจัยบ้านหนองไช้ไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสร้างป้อมได้นั้นเนื่องจากงบประมาณที่จะนำมาสนับสนุนในการสร้างป้อมไม่มีทางทีมวิจัยจึงได้ปรึกษากับพ่อหลวงโดยได้ขอสรุปในการเก็บข้อมูลให้ทางทีมวิจัยสอบถามในแต่ละบ้านซึ่งในการรวบรวมข้อมูลในครั้งแรกประธานป่าชุมชน นายสุวิษ ศรีวิชัยเป็นผู้รวบรวมข้อมูลผู้เก็บหาของป่าบริเวณรอบบ้าน

จากการรวบรวมข้อมูลครั้งแรกหรือในรอบ 3 เดือนแรกทีมวิจัยได้บทเรียนในเรื่องการทราบข้อมูลพื้นฐานของผู้หาของป่าในแต่ละหมู่บ้านซึ่งบ้านห้วยม้าโก้งมีคนหาของป่าน้อยกว่าบ้านอื่นคือมี 9 หลังคาเรือน และในการประชุมครั้งนี้เยาวชนเข้าร่วมประชุมแต่ขาดกระบวนการที่จะนำเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมการประชุม

การรวบรวมข้อมูลในครั้งที่ 2 ทีมวิจัยได้จัดประชุมเพื่อตรวจสอบข้อมูลและหาวิธีการแก้ไขปัญหาค่าการเก็บรวบรวมข้อมูลผลที่ได้คือ บ้านห้วยม้าโก้งไม่ได้เข้าร่วมการประชุม บ้านน้ำพุสามารถรวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมู่บ้านโดยผู้ใหญ่บ้านมีวิธีการให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 2 คนเก็บรวบรวมสมุดที่ได้แจกไปก่อนแล้วให้ชาวบ้านจดข้อมูลจากนั้นผู้ใหญ่บ้านจะสรุปรวบรวมแยกชนิดพืช สัตว์ สมุนไพรอีกครั้งหนึ่งแล้วจึงให้ผู้ช่วยนำไปส่งคืนตามรายชื่อและที่อยู่ซึ่งผู้ใหญ่บ้านจะ

ประกาศเสียงตามสายทุกวันรับประกันถึงข้อมูลที่ได้จะไม่นำไปเก็บภาษีในภายหลังซึ่งพ่อหลวงรับปากว่าถ้าเป็นการเก็บภาษีก็ให้มาเก็บที่ผู้ใหญ่บ้านแต่เสียงสะท้อนจากบ้านหนองไซและบ้านทรายทองคือ ผู้ใหญ่บ้านมีฐานะทางการเงินจึงสามารถรับประกันได้แต่อีก 2 หมู่บ้านมีฐานะทางการเงินไม่ดีพอที่จะรับประกันจึงไม่สามารถนำวิธีการดังกล่าวไปใช้ได้จากนั้นได้แก้ไขการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน

ช่วงสุดท้ายของโครงการมีการนำข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่เยาวชนลงพื้นที่สัมภาษณ์คนหาของป่าในแต่ละหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน นำมาวิเคราะห์แยกหมวดหมู่และเปรียบเทียบกับ ปีพ.ศ. 2545 ได้ผลที่มีค่าแตกต่างกันมากดังกราฟที่ 1

กราฟที่ 1 มูลค่าอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน เปรียบเทียบใน ปี พ.ศ. 2545 กับ ปี พ.ศ. 2550/51

ส่วนจำนวนผู้หาของป่าที่สามารถให้ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนใน ปี พ.ศ. 2550 ได้นั้นมีจำนวนและรายชื่อดังตารางที่ 9 ซึ่งทำให้ทราบถึงที่มาของข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน จำนวนคนหาของป่า อายุ อาชีพ ในแต่ละหมู่บ้าน

ตารางที่ 9 รายละเอียดของผู้ให้ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนโดยสรุปของ 4 หมู่บ้าน

หมู่บ้าน (จำนวนคน)	ช่วงอายุ (อายุเฉลี่ยปี)	อาชีพ										
		รับจ้าง	ทำนา	ทำสวน	เกษตร	ลูกจ้าง	ภาร โรง	ค้าขาย	แม่บ้าน	เย็บ หมวก	หาของป่า	ไม่มี อาชีพ
น้ำพุ (26)	37-75 (50)	19	3	2	-	1	1	-	-	-	-	-
ห้วยม้าโค้ง (9)	41-72 (57)	4	9	-	-	-	-	-	2	1	-	-
หนองไซ (36)	18-70 (51)	24	9	-	2	-	-	1	-	-	-	-
ทรายทอง (17)	31-73 (53)	6	8	-	-	-	-	1	-	-	1	4
รวม 88 คน	-	53	29	2	2	1	1	2	2	1	1	4

หมายเหตุ ข้อมูลที่ได้ระบุในตารางมีการซ้ำของข้อมูลในอาชีพรับจ้าง ทำนา แม่บ้าน เย็บหมวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

นักวิจัยมีส่วนร่วมในการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อให้ได้กระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าสักซึ่งได้ร่วมกับทีมวิจัย จำนวน 4 หมู่บ้าน คือ บ้านน้ำพุ บ้านห้วยม้าโค้ง บ้านหนองไซ บ้านทรายทอง ซึ่งในการคิดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนจะเป็นการเปิดโอกาสให้ทีมวิจัยร่วมกันคิดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนจากนั้นจึงมีการทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการนั้น จากนั้นเมื่อเกิดปัญหาจึงมีการปรับแก้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะสมในแต่ละหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อเป็นสื่อให้คนในชุมชนได้ทราบสถานการณ์ทรัพยากรภายในป่าชุมชนและร่วมกันอนุรักษ์ป่าชุมชนในรูปแบบการจัดการต่างๆ ซึ่งจากกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมในครั้งนี้ ทีมวิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลแตกต่างจากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบเดิมที่เคยทำมา คือ การนำกระบวนการคิดวิธีการเก็บรวบรวมของแต่ละหมู่บ้าน จากนั้นจึงมีการนำเสนอ

จากการดำเนินงานตามวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละบ้านซึ่งได้เห็นผลจากการรวบรวมข้อมูลนำเสนอครั้งแรกในระยะ 3 เดือนมีบ้านห้วยม้าโค้งที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้แต่มีเพียงเขตเดียวและไม่ได้ลงรายละเอียดถึงรายการอาหารจากป่าที่เก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งผู้เก็บข้อมูลมีปัญหาเรื่องสุขภาพและอายุมากในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงได้ไปเป็นบางครั้ง บ้านหนองไซเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากทีมวิจัยซึ่งเก็บจากคนหาของป่าบริเวณใกล้บ้านแต่ก็ไม่ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และไม่ได้ทำตามวิธีการที่คิดไว้ในช่วงแรก ส่วนบ้านน้ำพุและบ้านทรายทองไม่ได้ข้อมูลเพราะยังไม่ได้รวบรวม จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนจึงได้มีการนำเสนอวิธีการของแต่ละหมู่บ้านที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลข้อสรุปที่ได้คือการใช้วิธีการเดียวกับบ้านน้ำพุเพราะจะได้ข้อมูลที่ละเอียดของทุกหลังคาเรือนในหมู่บ้าน ซึ่งในการนำเสนอข้อมูลในครั้งที่สอง บ้านห้วยม้าโค้งไม่ได้เข้าร่วมประชุม บ้านน้ำพุได้ข้อมูลเพียงบ้านเดียว และได้แลกเปลี่ยนวิธีการตั้งแต่การแจกสมุดในแต่ละบ้านจากนั้นจึงมีการประกาศเสียงตามสายให้คนในชุมชนเข้าใจถึงการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้จากนั้นจึงให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 2 คน ช่วยเก็บรวบรวมสมุดในแต่ละหลังคาเรือนนำมารวบรวมข้อมูลแยกหมวดหมู่ได้ดังนี้หมวดสัตว์ หมวดเห็ด หมวดผัก

ในการแก้ปัญหาการรวบรวมข้อมูลของอีก 3 หมู่บ้านที่ไม่สามารถได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ในการนำมาเปรียบเทียบจึงได้มีการจัดประชุมในแต่ละหมู่บ้านเพื่อแก้ไขการรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนโดยบ้านทรายทองได้นำเสนอการเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลของเยาวชนในหมู่บ้านเพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกในการรักษาของคนในชุมชนจากนั้นนักวิจัยและทีมวิจัยได้เตรียมความพร้อมของเยาวชนในการลงพื้นที่เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสร้าง

ความเข้าใจที่ตรงกันและได้มีการเก็บข้อมูลในบางบ้านเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่เยาวชนในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของเยาวชนหากเยาวชนมีบ้านใกล้กันหรือสนิทกันก็จะไปเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยกันจากนั้นจึงมีการจัดประชุมเพื่อรับทราบปัญหาและร่วมแก้ไขปัญหาในการเก็บรวบรวมข้อมูลของเยาวชนและได้มีการบันทึกข้อมูลโดยให้เยาวชนจัดเก็บข้อมูลในสมุดแล้วจึงนำมาสรุปรวมแต่จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยเยาวชนบ้านทรายทองข้อมูลที่ได้ยังไม่ครบถ้วนเพราะบางบ้านคนหาของป่าไม่อยู่และไม่มีข้อมูลอาหารจากป่า เยาวชนไม่กล้าสอบถามจึงได้ข้อมูลในส่วนของอายุและอาชีพของคนหาของป่าเป็นส่วนเพิ่มเติม

ส่วนบ้านหนองไผ่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนทำให้การรวบรวมข้อมูลจากเยาวชนยังไม่สามารถทำได้ส่วนเยาวชนที่เข้าร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นมีเพียงคนเดียวที่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ ดังนั้นทางทีมวิจัยจึงได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมให้ได้ครบตามจำนวนคนหาของป่า ส่วนบ้านห้วยม้าโค้งข้อมูลที่รวบรวมได้มีเพียงบางส่วนเท่านั้นซึ่งมูลค่าอาหารจากป่าที่ได้เปรียบเทียบกับข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้มีความต่างกันมากเป็นเพราะเมื่อปี พ.ศ.2545 ผู้เก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละเขตทั้ง 4 เขต ได้เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสอบถามตามบ้านของคนเก็บหาของป่าบริเวณรอบบ้าน โดย 2-3 วันในช่วงฤดูกาลเก็บหาของป่าซึ่ง 1 คนจะรับผิดชอบจำนวน 2-3 หลังคาเรือนซึ่งพื้นที่ป่าชุมชนบ้านห้วยม้าโค้งมีน้อยแต่คนในชุมชนได้เก็บหาของป่าในป่าชุมชนบริเวณบ้านใกล้เคียงคือป่าชุมชนบ้านน้ำพุและป่าชุมชนบ้านทรายทอง และบ้านน้ำพุสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้สมบูรณ์ที่สุดเนื่องจากในระยะแรกทางทีมวิจัยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ ส่วนในระยะที่สองทางทีมวิจัยอยากจะให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงให้เยาวชนรวบรวมข้อมูลโดยใช้ระยะเวลาในการรวบรวมข้อมูล 2-3 วัน ในการรวบรวมข้อมูลบ้านน้ำพุไม่มีปัญหาใดๆ

4.1.5.4.1 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าสัก อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากกิจกรรมทั้งหมดที่ได้ร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรม การดูงาน การสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้ผู้วิจัยพบว่าการแก้ไขปัญหาดังกล่าวของชุมชนในการเก็บข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนต้องเกิดจากปัจจัย และอุปสรรคหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นผู้นำชุมชนที่คนในชุมชนนับถือเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือ ความสามัคคีกันในชุมชน ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของปัญหาร่วมกัน ความเสียสละหากในแต่ละชุมชนมีปัจจัยดังที่กล่าวมาชุมชนนั้นจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้เป็นอย่างดีและจะนำความเจริญให้แก่หมู่บ้านและอีกสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือ การมีจิตสำนึกที่ดีของคนใน

ชุมชนไม่เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนตนให้ความร่วมมือโดยไม่หวังผลตอบแทนจะเป็นการดีต่อชุมชนในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาของชุมชนโดยไม่มีข้อขัดแย้งใดๆ จากการวิจัยครั้งนี้คนในชุมชนมีจิตสำนึกที่รักป่าแต่ไม่มีการพัฒนาป่าซึ่งจริงแล้วหากคนในชุมชนใช้ประโยชน์จากป่าเป็นระยะเวลาอันยาวนานซึ่งจะเห็นได้จากผลของการเก็บรวบรวมข้อมูลมูลค่าอาหารจากป่าในปีพ.ศ. 2545เปรียบเทียบกับปีพ.ศ.2550/51 จนถึงปัจจุบันมีการลดลงของมูลค่าอาหารจากป่าลงมาก ดังนั้นทางชุมชนควรจะมีการพัฒนาป่าโดยการแบ่งเขตใช้สอยและเขตอนุรักษ์เพื่อเป็นการฟื้นฟูสภาพป่าในบางส่วนได้แล้วเพื่ออนาคตคนในชุมชนจะได้มีรายได้จากอาหารป่าต่อไป

จากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าข้อจำกัดและอุปสรรคที่พบของแต่ละหมู่บ้านนั้นแตกต่างกัน โดยบ้านน้ำพุมีการจัดการภายในชุมชนเป็นอย่างดีเมื่อมีการประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางผู้ใหญ่บ้านจะประกาศเสียงตามสายจากนั้นคนในชุมชนจะเข้าร่วมทั้งสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เยาวชนและคนในชุมชน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการทำงานภายในชุมชนที่มีความร่วมมือกันจะทำได้ง่ายและไม่ต้องจัดการประชุมหลายครั้งเพราะคนในชุมชนมีความสามัคคีและเข้าใจกันและในการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบโดยผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ประสานงานคนในชุมชนโดยการประกาศเสียงตามสายอยู่บ่อยครั้งและทุกคนรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเองจึงทำให้การเก็บข้อมูลเป็นไปได้ด้วยดี

บ้านห้วยม้าไก่อ๊ง มีปัญหาเนื่องจากเป็นชุมชนที่เล็กกว่าหมู่บ้านอื่น มีงานจากหน่วยงานอื่นเข้ามามาก และคนในชุมชนออกไปทำงานนอกบ้านมีผู้หาของป่าเพียง 9 คน ดังนั้นการเก็บรวบรวมข้อมูลมีอุปสรรคทางด้านปัจจัยเรื่องงบประมาณที่จะมาสนับสนุนให้ผู้รับผิดชอบเก็บข้อมูลทั้ง 4 คนจึงมีข้อมูลเพียงคนเดียวที่เก็บในระยะเวลา 1 เดือนเท่านั้น ส่วนข้อมูลที่คนจดบันทึกลงในสมุดก็ไม่สามารถจดได้เพราะเขียนหนังสือไม่เป็น สมุดจดที่แจกไปหาย และปัญหาที่สำคัญคือการที่เยาวชนไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ในหมู่บ้านในการเข้าร่วมวางแผนการเก็บรวบรวมข้อมูลทำให้เยาวชนมีความคิดว่าผู้ใหญ่ในบ้านไม่สนใจที่จะให้เยาวชนเข้าร่วมงานในหมู่บ้าน

บ้านหนองไซ มีปัญหาในเรื่องผู้นำชุมชนซึ่งคนในชุมชนไม่นับถือและไม่ให้ความร่วมมือ ดังนั้นเมื่อประกาศเสียงตามสายในการประชุมหรือการจัดงานต่างๆ ในหมู่บ้านคนในชุมชนจะไม่เข้าร่วมและไม่ทำตาม และบริบทของชุมชนคนส่วนใหญ่มีฐานะไม่ร่ำรวยจึงต้องมีเรื่องงบประมาณในการจ้างที่จะให้บันทึกข้อมูลต่างๆ เพื่อเป็นแรงจูงใจในการบันทึกข้อมูลลงในสมุด เพราะคนในชุมชนยังเห็นว่าเป็นข้อมูลที่ต้องการแต่แท้ที่จริงแล้วข้อมูลนั้นหากเขาบันทึกจะเป็นประโยชน์ต่อเขาเอง

บ้านทรายทอง มีปัญหาในช่วงที่มีเหตุการณ์เรื่องกลุ่มออมทรัพย์ในหมู่บ้านทำให้คนในชุมชนแบ่งเป็นหลายฝ่ายทำให้การประสานงานได้เพียงประธานป่าชุมชนและกลุ่มเยาวชนภายในหมู่บ้านเท่านั้นและในการเก็บรวบรวมข้อมูลมีปัญหาเรื่องสมุดจดข้อมูลของคนหาของป่าหาย เขียนหนังสือไม่ได้ ผู้ให้ข้อมูลไม่อยู่บ้าน

ปัญหาที่เกิดขึ้นทุกหมู่บ้าน คือ การนัดหมายการประชุมรวมทั้ง 4 หมู่บ้านไม่สามารถทำได้ หากนัดหมายการประชุมในหมู่บ้านหนึ่งอีกสามหมู่บ้านจะมาน้อยหรือไม่มาเลยจึงเป็นส่วนหนึ่งที่นักวิจัยต้องลงทำงานแยกส่วนในแต่ละหมู่บ้านทำให้มองว่าเครือข่ายป่าชุมชนแท้ที่จริงแล้วทำให้เกิดความร่วมมือกันในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้านมากหรือน้อยเพียงใด

จากการวิจัยที่ผ่านมาพบว่าจากการที่นักวิจัยลงไปทำงานในพื้นที่ซึ่งคนในชุมชนแต่ละชุมชนมีบริบทที่แตกต่างกันทำให้นักวิจัยได้เรียนรู้ที่จะหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกับชุมชนและเป็นการสร้างกระบวนการคิดที่การแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นทั้งทางด้านลบและบวกให้แก่คนในชุมชน ซึ่งการที่แต่ละชุมชนมีการดำเนินงานที่ต่างกันส่วนหนึ่งเป็นเพราะนักวิจัยที่ยังคงเป็นนักศึกษาที่คนในชุมชนยังมองไม่เห็นวาทะที่จริงแล้วเข้ามาทำอะไรในชุมชน แต่ในระยะสุดท้ายทางทีมวิจัยก็เริ่มที่จะเข้าใจกระบวนการต่างๆ ในบางส่วนของการทำงานเพื่อท้องถิ่นในการเรียนรู้ที่จะใช้กระบวนการต่างๆ แก้ปัญหาร่วมกันเพื่อขยายผลนำไปใช้แก้ไขปัญหาอื่นที่เกิดภายในชุมชนต่อไป

ข้อค้นพบของชุมชนอีกประการหนึ่งคือ หากนำเรื่องงบประมาณที่ทางโครงการวิจัยได้มาบอกกล่าวแก่คนในชุมชนและมีการจัดการงบประมาณลงสู่ชุมชนแต่แรกจะไม่สามารถรับรู้ได้ถึงผู้ที่มีใจจะเข้าร่วมโครงการวิจัยในครั้งนี้และจะมองไม่เห็นผู้ที่มีใจที่จะทำงานวิจัยในครั้งนี้ต่อไป เรื่องความสัมพันธ์เครือข่ายในชุมชนมีส่วนในการพัฒนาชุมชนตัวอย่างในเรื่องการเลือกผู้นำของแต่ละหมู่บ้านหากมีญาติเยอะก็จะได้รับการรับเลือกให้เป็นผู้นำของชุมชนซึ่งผู้นำคนนั้นอาจจะเป็นคนที่มีประวัติไม่ดี คนในหมู่บ้านไม่ชอบ ไม่อยากให้ความร่วมมือ ดังนั้นในการประสานงานระหว่างผู้นำกับคนในชุมชนจึงติดขัดไม่สามารถทำได้ตามแผนที่วางไว้

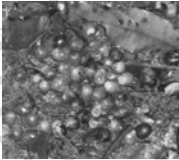

4.1.5.5 ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน

จากการรวบรวมฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนทำให้ได้ฐานข้อมูลที่ได้ข้อมูลจากทางชุมชนทั้ง 4 หมู่บ้านและจากการเพิ่มเติมของนักวิจัยหลักได้ดังนี้

ตารางที่ 10 ฐานข้อมูลพืชภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน

พืชที่รับประทานได้	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Rauwenhoffia siamensis</i> Scheff.	นมแมว Nommaeo	นมแมว	รับประทานได้ มีรสหวาน
<i>Dunbaria longeracemosa</i> Craib.	ดอกครั้ง	ดอกครั้ง	นำมาฆ่าฝักรวม รับประทานกับ น้ำพริก
<i>Rauwenhoffia heterocarpus</i> Zoll.	นมวัว	นมวัว ปะห่าฟาน	รับประทานได้ มีรสเปรี้ยว
<i>Curcuma alismatifolia</i>	ปทุมมา หรือ กระจีแว หรือ ทิวลิปสยาม Siam Tulip	ดอกอาว	ดอกกินได้ รับประทานลวกจิ้ม น้ำพริก

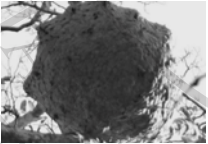

ตารางที่ 10 ฐานข้อมูลพืชภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

พืชที่รับประทานได้	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Melientha suavis</i> Pierre.	ฝักหวานป่า	ฝักหวานป่า	รับประทานใบ ยอดอ่อน นำมาแกงฝักหวาน ขาย
<i>Canarium sabulatum</i> Guill aumin	มะกอกเกลื่อน	มะกั้ม	รับประทานผล
<i>Cartanopsis accaminatissima</i> (Blume) A.DC.	ก่อเด็ย	บะก่อ	นำเมล็ดมาคั่ว รับประทานหรือ ขาย
<i>Dioscorea hispida</i> Demnst.	กลอย	กล่อย	รับประทานหัวแทน ข้าว ทำขนม
<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz Airy shaw & Forman	มะกอก Hog Plum	มะกอกจีไ้	ทำฟืนสร้างบ้าน เป็นไม้เนื้ออ่อน กินผลได้แต่ไม่นิยม

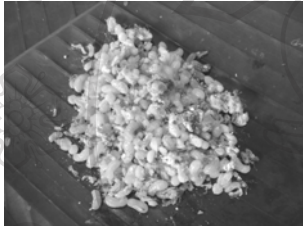

ตารางที่ 10 ฐานข้อมูลพืชภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

พืชที่รับประทานได้	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Thyrsostachys siamensis</i> Gamble	ไผ่รวก Phai Ruak	ไผ่รวกป่า ไผ่รวก ไผ่บงป่า	กินหน่อ
<i>Olax psittacorum</i> (Willds) Vahl	น้ำใจใคร่ กะทกรก	ผักนางจุม	รับประทาน ยอดอ่อน หนึ่ง ลวกกินกับ น้ำพริก
<i>Adenia viridiflora</i> Craib	ผักสาบ	ผักสาบ	ยอดอ่อน ใบ อ่อน และผล อ่อน ลวกหรือ ต้ม รับประทาน เป็นผักกับ น้ำพริก
<i>Dipterocarpus obtusifolius</i> Teijsm.ex Miq.	เหียง	เหียง	ยอดนำมาฆ่า รับประทาน

ตารางที่ 11 ข้อมูลสัตว์ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน

สัตว์รับประทานได้	ชื่อทั่วไป/ ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Acheta testacea</i> Walker	จิ้งโก่ง	จิ้งกู่่ง	นำมารับประทาน โดยการคั่ว หรือ ขายตัวละ 0.80 บาท
<i>Polistes dominulus</i>	แตน yellow jacket	แตน	รับประทานตัว อ่อนในรัง
<i>Vespa tropica</i>	ต่อ	ต่อ	ขายรัง
<i>Apis mellifera</i>	ผึ้ง Honey Bees	ผึ้ง	รับประทานตัว อ่อนหรือขายรัง
<i>Carebara sp.</i>	แมงมัน The subterranean ants	แมงมัน	รับประทานหรือ ขาย กิโลกรัมละ 400 บาท

ตารางที่ 11 ข้อมูลสัตว์ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน(ต่อ)

สัตว์รับประทานได้	ชื่อทั่วไป/ ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Ptyas korros</i>	งูสิง Indochinese Rat Snake	งูสิง	รับประทานหรือ ขาย
<i>Oecophylla smaragdina F.</i>	มดแดง	มดส้ม	รับประทานหรือ ขาย ห่อละ 10 บาท กิโลกรัมละ 150 บาท
<i>Lepus peguensis</i>	กระต่ายป่า Hare	กระต่ายป่า	รับประทานหรือ ขาย
ไม่สามารถระบุได้	กระรอก Squirrel	ไหน่	รับประทานหรือ ขาย
<i>Manis javanic</i>	ตัวนึ่ง Pangolin	ตัวนึ่ง	รับประทานหรือ ขาย

ตารางที่ 11 ข้อมูลสัตว์ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

สัตว์ที่รับประทานได้	ชื่อทั่วไป/ ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Meimuna opalifera</i> Walker, <i>Pompania</i> sp.	จักจั่น Cicada	จักจั่น	รับประทานหรือ ขาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 12 ข้อมูลเห็ดภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน

ภาพ	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ลักษณะทั่วไป/สถานที่พบ	ฤดูกาล	ประโยชน์	ราคาขาย
<i>Amanita hemibapha</i> (Brek et Broom) Sacc. <i>Supspjavanica</i> Corner et Bas	เห็ดไข่ห่าน เห็ดโอง	เห็ดปูโจ เห็ดโอง	ดอกตูมก่อนที่จะบานมีสี เหลือง ก้านยาว พบทั่ว บริเวณป่ามักจะออกซ้ำ บริเวณเดิม	กรกฎาคม ถึง พฤศจิกายน	รับประทาน หรือขาย	ดอกตูม กิโลกรัมละ 80-120 บาท ดอกบาน กิโลกรัมละ 40-50 บาท
<i>Amanita princeps</i> Corner et Bas	เห็ดไข่ห่านขาว	เห็ดปูโจขาว	ดอกตูมก่อนที่จะบานมีสี ขาว ก้านยาว พบทั่ว บริเวณป่ามักจะออกซ้ำ บริเวณเดิม	กรกฎาคม ถึง พฤศจิกายน	รับประทาน หรือขาย	ดอกตูม กิโลกรัมละ 80-120 บาท ดอกบาน กิโลกรัมละ 40-50 บาท

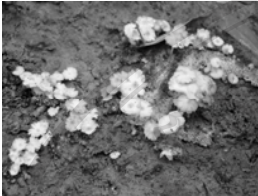

ตารางที่ 12 ข้อมูลเห็ดภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ภาพ	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ลักษณะทั่วไป/สถานที่พบ	ฤดูกาล	ประโยชน์	ราคาขาย
<i>Alpova trappei</i> Fogel	เห็ดกระดุมทอง เห็ดไข่อ่อน	เห็ดขล้าหมา	ลูกกลมๆ สีเหลือง นิ่มๆ พบขึ้นจากดิน	กรกฎาคม ถึง ตุลาคม	รับประทาน หรือขาย นำไปปิ้งใส่ เกลือ	มีน้อยไม่พอขาย
<i>Russula emetica</i> (Schaeff, ex. Fr.) Pers. ex. S.F. Gray	เห็ดแดงน้ำ หมาก	เห็ดแดง เห็ดแดงก่อ	ดอกสีแดง พบทั่วไปบริเวณป่า	กรกฎาคม ถึง ตุลาคม	รับประทาน หรือขาย นำไปแกง นึ่ง อบ ปิ้ง	ขายเป็นเห็ดรวม กิโลกรัมละ 20-40 บาท
<i>Russula alboareolate</i> Hongo.	เห็ดน้ำแป้ง	เห็ดน้ำข้าว	ดอกสีขาว พบทั่วไปบริเวณป่า	กรกฎาคม ถึง ตุลาคม	รับประทาน หรือขาย นำไปแกง นึ่ง อบ	ขายเป็นเห็ดรวม กิโลกรัมละ 20-40 บาท

ตารางที่ 12 ข้อมูลเห็ดภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ภาพ	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ลักษณะทั่วไป/สถานที่พบ	ฤดูกาล	ประโยชน์	ราคาขาย
<i>Boletus chrysenteron</i> Bull.	เห็ดปอดม้า	เห็ดปอดม้า	เป็นดอกสีเหลืองอ่อน	กรกฎาคม ถึง ตุลาคม	รับประทาน หรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวม กิโลกรัมละ 20-40 บาท
<i>Craterellus aureus</i> Berk. et. Curt.	เห็ดขมิ้น	เห็ดขมิ้น	ดอกเล็กสีเหลือง ขึ้นทั่ว บริเวณพื้น	กรกฎาคม ถึง ตุลาคม	รับประทาน หรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวม กิโลกรัมละ 20-40 บาท

ตารางที่ 12 ข้อมูลเห็ดภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ภาพ	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ลักษณะทั่วไป/สถานที่พบ	ฤดูกาล	ประโยชน์	ราคาขาย
<i>Termitomyces microcarpus</i> (Berk. et Broome)	เห็ดข้าวตอก	เห็ดข้าวตอก	ดอกเล็กๆ สีขาว ขึ้นทั่วบริเวณพื้น	กรกฎาคม ถึง ตุลาคม	รับประทาน หรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวม กิโลกรัมละ 20-40 บาท
<i>Russula cyanoxantha</i> Schaeff. ex Fr.	เห็ดแป้ง	เห็ดแป้ง, เห็ดหน้าม้อย	ดอกสีม่วงอมชมพู	กรกฎาคม ถึง ตุลาคม	รับประทาน หรือขาย นำไปอบ แง	ขายเป็นเห็ดรวม กิโลกรัมละ 20-40 บาท

ตารางที่ 12 ข้อมูลเห็ดภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ภาพ	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ลักษณะทั่วไป/สถานที่พบ	ฤดูกาล	ประโยชน์	ราคาขาย
<i>Russula virescens</i> Fr.	Milk White Russula หรือ short Stalk White Russula	เห็ดหล่ม เห็ดหล่มกระ เขียว	ดอกสีขาวออกเขียวๆ ขึ้น บริเวณดินจอมปลวก	มิถุนายน ถึง กรกฎาคม	รับประทาน เช่น แกงเห็ดหล่ม คั่วเห็ดหล่ม น้ำพริกเห็ด หล่ม หรือขาย	ดอกตูม กิโลกรัมละ 80-100 บาท ดอกบาน กิโลกรัมละ 40-50 บาท
<i>Boletus colossus</i> Heim	เห็ดผึ้ง เห็ดน้ำผึ้ง	เห็ดน้ำผึ้ง	ดอกสีเหลืองปนน้ำตาล ขึ้นบริเวณทั่วไป	กรกฎาคม ถึง ตุลาคม	รับประทาน หรือขาย	ขายเป็นเห็ดรวม กิโลกรัมละ 20-40 บาท

ลิขสิทธิ์ © by Chiang Mai University
 All rights reserved

ตารางที่ 12 ข้อมูลเห็ดภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ภาพ	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ลักษณะทั่วไป/สถานที่พบ	ฤดูกาล	ประโยชน์	ราคาขาย
<i>Amanita vernus</i> (Bull. Ex Fr.) Vitt.	เห็ดพิษ เห็ดไข่ตายซาก	เห็ดเบือ, เห็ดป็น้อง หลาย เห็ดหัวหนาม	สีสวย มีปุ่มๆ ตีนตันไม่มี แมลงตอม พบอยู่ทั่วไป บริเวณป่า	กรกฎาคม ถึง ตุลาคม	เห็ดพิษมีพิษ ร้ายแรงถึงตาย ได้	-
<i>Lentinus polychrous</i> Lev.	เห็ดลม	เห็ดลม	สีน้ำตาล ใบบางๆ นุ่มๆ ออกตามขอนไม้	พฤศจิกายน ถึง ธันวาคม	รับประทาน หรือขาย	กิโลกรัมละ 80-150 บาท
<i>Gloeophyllum subferrugineum</i> (Berk.) Bond. Et Sing.	เห็ดกระด้าง	เห็ดกระด้าง	ออกตามขอนไม้ ใบแข็ง	กรกฎาคม ถึง กันยายน	ไม่ รับประทาน หรือขาย	-

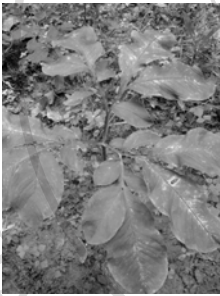

ตารางที่ 12 ข้อมูลเห็ดภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ภาพ	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ลักษณะทั่วไป/สถานที่พบ	ฤดูกาล	ประโยชน์	ราคาขาย
<i>Russula densifolia</i> (Secr) Gill.	เห็ดถ่าน	เห็ดถ่าน	สีดำ ออกทั่วบริเวณป่า	กรกฎาคม ถึง กันยายน	รับประทาน หรือขาย ต้ม นึ่ง รสชาติ อร่อย	ขายเป็นเห็ดรวม กิโลกรัมละ 20-40 บาท
<i>Russula foetens</i> Fr.	เห็ดพุงหมู	เห็ดปืมหมู	ดอกสีดำ พบบริเวณ ดินจอมปลวก	กรกฎาคม ถึง กันยายน	รับประทาน หรือขาย	กิโลกรัมละ 40 บาท
<i>Daedaleopsis confragosa</i> (Bolt. Ex Fr.)	เห็ดกระด้าง	เห็ดกระด้าง	สีขาว ออกตามขอนไม้	กรกฎาคม ถึง กันยายน	นำมา รับประทาน หรือขาย	

ตารางที่ 12 ข้อมูลเห็ดภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ภาพ	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ลักษณะทั่วไป/สถานที่พบ	ฤดูกาล	ประโยชน์	ราคาขาย
<i>Boletus colossus</i> Heim	เห็ดหม้อด	เห็ดหม้อด	ดอกสีเหลืองอ่อน	กรกฎาคม ถึง กันยายน	นำมา รับประทาน หรือขาย แกง	กิโลกรัมละ 20 บาท
<i>Termitomyces clypcatus</i> Heim	เห็ดโคน	เห็ดโคน	ดอกใหญ่ ส่วนใหญ่ออก บริเวณจอมปลวก	หลังจากฝน ตก กรกฎาคม ถึง กันยายน	รับประทาน หรือขาย	กิโลกรัมละ 200 บาท
<i>Asterus hygrometricus</i> (Pers) Morg. LYCOPERDACEAE	เห็ดเผาะ	เห็ดถอบ	ลูกกลมสีดำอยู่ในดิน พบบริเวณดินร่วนปน ทราย	พฤษภาคม ถึง มิถุนายน	รับประทาน เช่น ต้มเห็ดถอบ แกงเห็ดถอบ หรือขาย	กิโลกรัมละ 100-200 บาท

ตารางที่ 13 ข้อมูลต้นไม้ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน

พันธุ์ไม้ในป่าชุมชน	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Unidentified species</i>	จัน	จัน	เอายอดและใบให้วัวกิน
<i>Amorphophallus paeoniifolius</i> (Dennst.)Nicolson	บุก	บุก	ยางจะคั้นในอดีตนำไปเป็นอาหารของหมู
<i>Cratoxylum formosum</i> (Jack) Dyer	ตั่ว	ตั่ว	นำยอดมาทำเป็นอาหาร ตันนำมาสร้างบ้าน เป็นที่อยู่ของแมงนูน

ตารางที่ 13 ข้อมูลต้นไม้ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

พันธุ์ไม้ในป่าชุมชน	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Zizyphus oenoplia</i> (Linn) Mill	เล็บเหยี่ยว	ต้นปะตันขอ	ใช้ทำเครื่องจักสาน
<i>Shorea obtusa</i> Wall. ex Blume	ไม้เต็ง	ต้นแงะ	ไม้ใช้สร้างบ้าน ทำเฟอร์นิเจอร์
<i>Cycas cirinalis</i> L.	ปรง	บะป่าวเต่า	ไม้ประดับ ผลเป็น อาหารให้กระรอก

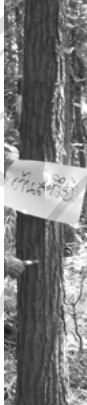

ตารางที่ 13 ข้อมูลต้นไม้ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

พันธุ์ไม้ในป่าชุมชน	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Shorea siamensis</i> .Mig	รัง	เปา	ไม้เนื้อแข็ง ไม่ใช้สร้างบ้าน ทำเฟอร์นิเจอร์
<i>Dipterocarpus tuberculatus</i> Roxb.	พลวง	ตองตึง	นำใบห่อขนม ห่อข้าวเหนียว ใบแห้งใช้มุงหลังคา

ตารางที่ 13 ข้อมูลต้นไม้ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

พันธุ์ไม้ในป่าชุมชน	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Costus speciosus</i> (J.G. Koenig) Sm.	เอื้องหมายนา Wild Ginger	เอื้องหมายนา	เป็นพันธุ์ไม้สวยงาม
<i>Phoenix acaulis</i> Ham.	เป้ง	ปุมเป้ง ปุมเป้ง	ใช้ก้านทำไม้กวาดหัว นำมารับประทาน
<i>Sindora siamensis</i> Teijsm. Ex Miq.	มะค่าแต้	มะค่าหนาม	ใช้ลำต้นสร้างบ้าน ทำเฟอร์นิเจอร์
<i>Terminalia pedicellata</i> Nanakorn	ตะแบก	ต้นเปลือย เปลือย	ไม้เนื้ออ่อนนำมาสร้าง บ้าน

ตารางที่ 13 ข้อมูลต้นไม้ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

พันธุ์ไม้ในป่าชุมชน	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Morinda coreia</i> Ham.	ยอป่า	ต้นสะกีย	ไม้ใช้สร้างบ้าน ทำเฟอร์นิเจอร์
<i>Strychnos nux-vomica</i> L.	แสลงใจ	ต้นมะตึ่ง	ไม้เนื้อแข็ง ทำถ่าน
<i>Enkleia siamensis</i> Nervling	ปอดับเต่า	ปอด่าไห้	ทำเชือก(เหนียว)

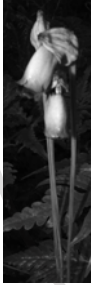

ตารางที่ 13 ข้อมูลต้นไม้ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

พันธุ์ไม้ในป่าชุมชน	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Wendlandia tinctoria</i> (Roxb.) Dc.	เข็งกวาง	เข็งกวาง	ดอกนำมาย่ำ ใช้ทำถ่านและฟืน
<i>Pterocarpus macrocarpus</i> Kurz.	ประคู้	ไม้สองนาง ประคู้	ห้ามตัด ศักดิ์สิทธิ์
<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz	มะกอก	มะกอกขี้ไก่	ทำฟืนสร้างบ้าน เป็นไม้เนื้ออ่อน กินผลได้แต่ไม่นิยม

ตารางที่ 13 ข้อมูลต้นไม้ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

พันธุ์ไม้ในป่าชุมชน	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Tectona grandis</i> Linn.f.	สักทอง Teak	สัก	สร้างบ้านและทำ เฟอร์นิเจอร์ มีมูลค่าสูง
<i>Xylocarpus</i> (Roxb.) Tamb.	ไม้แดง Iron Wood	ไม้แดง	สร้างบ้านและทำ เฟอร์นิเจอร์ เปลือกใส่ลาบไก่ ลาบปลาสมุนไพร
<i>Gluta usitata</i> (Wall.) Ding Hoa	รัก	ฮัก	สร้างบ้าน ยางมีพิษโดนแล้วทำให้ เกิดผื่นแดงตามตัว วิธีแก้คือนำเปลือกต้มน้ำ แฉะดื่มอาบ

ตารางที่ 13 ข้อมูลต้นไม้ภายในป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

พันธุ์ไม้ในป่าชุมชน	ชื่อสามัญ	ชื่อพื้นบ้าน	ประโยชน์
<i>Wrightia pubescens</i> R. Br.	โมก	โมก	ไม้ยืนต้น สร้างบ้าน ทำเฟอร์นิเจอร์
<i>Aeginetia indica</i> Roxb.	ดอกดิน แดง	กล้วยไม้ดิน	สวยงามประดับป่า
<i>Ficus</i> sp.	มะเดื่อดิน	ปะเคื่อ	พบบนยอดคดอยบ้าน น้ำพุ

4.2 องค์ความรู้ปัจจัยที่มีผลต่อการกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของทั้ง 4 หมู่บ้าน ได้นำการสรุปแต่ละขั้นตอนการวิจัยถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อการเก็บรวบรวมฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน ดังสรุปตามตารางที่ 14 แสดงปัจจัยของแต่ละขั้นตอน

ตารางที่ 14 ขั้นตอนและวิธีการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีการ
ขั้นเตรียมการ ค้นหาปัญหา	- หาปัญหาที่ตรงกับความสนใจของแกนนำชาวบ้าน - พี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น(คุณสุภาพรรณ ไกรฤกษ์) คอยช่วยเหลือในการลงพื้นที่ หาผู้รู้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ - เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการวิจัยเพื่อท้องถิ่นที่มีอยู่ในตำบลป่าสักเพื่อเรียนรู้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ค้นหาผู้เกี่ยวข้อง	- สอบถามข้อมูลจากเครือข่ายป่าชุมชนจังหวัดลำพูน บ้านทุ่งยาว ทำให้ทราบถึงหมู่บ้านในตำบลป่าสักที่เข้าร่วมเครือข่ายป่าชุมชน - สัมภาษณ์ถึงข้อมูลพื้นฐานของป่าชุมชนของทั้ง 5 หมู่บ้าน - จัดประชุมเพื่อค้นหาทีมวิจัยและปัญหาที่เกี่ยวกับป่าชุมชน หาหมู่บ้านที่สามารถเข้าร่วมโครงการได้ตามความสมัครใจของแต่ละหมู่บ้าน - ส่งจดหมายเพื่อเชิญประชุมแก่ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นประธานป่าชุมชน โดยตำแหน่งและเชิญผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง - โทรศัพท์เพื่อเตือนวันประชุมอีกครั้ง

ตารางที่ 14 ขั้นตอนและวิธีการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีการ
ค้นหาทีมวิจัย	- หาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับป่าชุมชนและมีใจในการอนุรักษ์ป่าชุมชน - ค้นหาตั้งแต่เริ่มการวิจัยโดยการเข้ามามีส่วนร่วมตลอดโครงการจนถึงสิ้นสุดโครงการ
หาแนวทางแก้ไขปัญหาป่าชุมชนร่วมกับทีมวิจัย	- ประชุมร่วมกันคิดวิธีการในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับป่าชุมชน - นำวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนเป็นสื่อเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน
ทำความเข้าใจกับทีมวิจัยเรื่องการทำวิจัย	- พี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (คุณสุภาพรณ ไกรฤกษ์) ช่วยทำความเข้าใจเกี่ยวกับการทำวิจัยและเรื่องงบประมาณที่จะสามารถนำมาใช้วิจัยได้
ขั้นตอนการวิจัย	
สำรวจป่าชุมชนแต่ละหมู่บ้าน	- จัดประชุมนัดหมายเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ร่วมกัน เตรียมการในสำรวจป่าชุมชน - มีการปรับเปลี่ยนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ดีขึ้นในแต่ละครั้ง
ประชุมร่วมกันคิดวิธีการเก็บข้อมูลแยกแต่ละหมู่บ้าน	- จัดประชุมแลกเปลี่ยนวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 4 หมู่บ้านซึ่งมีวิธีการที่แตกต่างกัน
ประชุมนำเสนอวิธีการเก็บข้อมูลรวมทั้ง 4 หมู่บ้าน	- จัดประชุมเพื่อให้ตัวแทนของทั้ง 4 หมู่บ้านนำเสนอวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล - มีการปรับเปลี่ยนวิธีการตามหมู่บ้านที่สามารถดำเนินงานได้สะดวกและเหมาะสม
ทราบวิธีการโดยการนำสมุดบันทึกทั้ง 4 หมู่บ้าน	- ทีมวิจัยบ้านน้ำพุนำเสนอถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้สมุดบันทึกซึ่งมีการประกาศเสียงตามสายทำความเข้าใจกับชาวบ้านก่อนว่าจะเก็บข้อมูลไปเพื่ออะไร นำสมุดให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนำไปแจก

ตารางที่ 14 ขั้นตอนและวิธีการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีการ
ดำเนินการเก็บข้อมูล	- ผู้นำของแต่ละหมู่บ้านดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล - ไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้เพราะชาวบ้านยังไม่เข้าใจ - ชาวบ้านบันทึกข้อมูลไม่ได้เนื่องจากเขียนหนังสือไม่เป็น ชาวบ้านบางส่วนไม่ยกบันทึกข้อมูล - คนรับผิดชอบหน้าที่ในการแจกสมุดไม่ได้นำสมุดไปแจกแก่ชาวบ้าน ชาวบ้านบางคนไม่ได้สมุด
สรุปและทบทวนการเก็บข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน	- ทีมวิจัยในแต่ละหมู่บ้านนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้นำเสนอ - ผู้นำบ้านน้ำพุนำเสนอข้อมูลที่สามารถรวบรวมมาได้ - ทีมวิจัยบ้านห้วยม้าโค้งนำเสนอข้อมูลและปัญหาที่เกิดขึ้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลไม่ได้เนื่องจากปัญหาสุขภาพ
แก้ไขปัญหาในการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกันทั้ง 4 หมู่บ้าน	- ประชุมเพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการเก็บรวบรวมข้อมูลและหาวิธีการแก้ไขปัญหาพร้อมกันทั้ง 4 หมู่บ้าน - ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ภาระหน้าที่ของทีมวิจัยมากทำให้ไม่มีเวลาพอที่จะเก็บรวบรวมข้อมูล
เยาวชนเข้ามาร่วมรวบรวมข้อมูล	- ทีมวิจัยแนะนำให้แก้ปัญหาโดยการชักชวนเยาวชนเข้าร่วมการเก็บรวบรวมข้อมูล - ทีมวิจัยได้ร่วมทำความเข้าใจกับเยาวชนในการเก็บรวบรวมข้อมูลและฝึกเยาวชนในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 1 ตัวอย่างเพื่อให้เยาวชนได้เห็นแบบอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล - เยาวชนเก็บรวบรวมในบ้านน้ำพุ ห้วยม้าโค้งและบ้านทรายทองเก็บรวบรวมได้เป็นอย่างดี เยาวชนให้ความร่วมมือดี

ตารางที่ 14 ขั้นตอนและวิธีการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน (ต่อ)

ขั้นตอนการวิจัย	วิธีการ
ขั้นการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูล ทบทวนการดำเนินงานรายหมู่บ้าน	- จัดประชุมทบทวนการดำเนินงานที่องค์การบริหารส่วนตำบลป่าสักรวมทั้ง 4 หมู่บ้านก่อนลงทบทวนโครงการรายหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความร่วมมือของทั้ง 4 หมู่บ้านร่วมกัน - ทราบถึงความเข้าใจของทีมวิจัยต่อการวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากการนำเสนอวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เริ่มโครงการ
ประชุมหาแนวทางการใช้ประโยชน์	- ประชุมนำเสนอข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้ในระยะเวลา 1 ปีของโครงการ โดยใช้กราฟเพื่อให้เห็นความแตกต่างของข้อมูลได้ง่ายขึ้น - วิเคราะห์ถึงสาเหตุของการลดลงของมูลค่าอาหารจากป่าชุมชนและหาวิธีการแก้ไขวางแผนร่วมกับทีมวิจัยในการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาได้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการบริหารจัดการป่าชุมชนต่อไป

จากตารางที่ 14 ทำให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลในแต่ละขั้นตอนของการดำเนินงาน ซึ่งมีการแบ่งเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

4.2.1 ปัจจัยจำเป็นอย่างยิ่งที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน

การดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน ทำให้ทราบปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานให้สำเร็จตามแผนในแต่ละหมู่บ้าน ที่มีความจำเป็นโดยที่ขาดไม่ได้ หากขาดปัจจัยจะไม่สามารถดำเนินกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนได้ ดังนี้

ทีมวิจัย ผู้ที่เข้ามาเป็นทีมวิจัยจะมีส่วนร่วมอย่างมากในกระบวนการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การคิดวางแผนร่วมกันในการเก็บรวบรวมข้อมูล การติดต่อประสานงานคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ทีมวิจัยส่วนใหญ่จะเป็นแกนนำในแต่ละหมู่บ้านซึ่งมีความสำคัญในการทำให้คนในชุมชนมีความเชื่อถือและพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ และการที่ผู้นำไม่ดื่มสุรา สูบบุหรี่ทำให้สามารถจะสอนคนในชุมชนได้โดยที่ไม่มีใครต่อว่าได้เพราะเป็นตัวอย่างที่ดีของ

ชุมชน ในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนจะให้ได้จากบ้านน้ำพุที่ผู้ใหญ่บ้านสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้ตลอด โครงการเพราะชาวบ้านให้ความร่วมมือบันทึกข้อมูลลงในสมุดทำให้ง่ายต่อการรวบรวมข้อมูล

โจทย์วิจัยของคนในชุมชน เป็นปัจจัยที่จำเป็นที่นักวิจัยหลักต้องร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการป่าชุมชนร่วมกันพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อให้ได้ปัญหาที่จะนำมาวิจัย ซึ่งในช่วงพัฒนาโจทย์นักวิจัยหลักต้องการทำวิจัยเรื่องสมุนไพรแต่เมื่อลงพื้นที่เพื่อสำรวจความสนใจของคนในชุมชนถึงความต้องการที่จะใช้สมุนไพรในการจัดการศัตรูพืชทางการเกษตร พบว่า คนในชุมชนยังไม่ต้องการเรื่องนั้นแต่ได้แนะนำเรื่อง สมุนไพรถึงพื้นที่ในการทำการศึกษาคือ พื้นที่หมู่บ้านที่มีป่าชุมชนเพราะสมุนไพรเป็นส่วนหนึ่งที่มีอยู่ในป่าชุมชน ดังนั้นนักวิจัยหลักจึงได้พัฒนาโจทย์วิจัยร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในประเด็นของป่าชุมชน จึงเกิดการแก้ไขปัญหของป่าชุมชน ได้แก่ ปัญหาไฟไหม้ ขยะ การหาของป่าที่ผิดวิธี เป็นต้น โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนเป็นเครื่องมือในการสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อปลูกจิตสำนึกให้แก่คนในชุมชน ทำให้การดำเนินงานวิจัยมีการวางแผนแก้ปัญหาร่วมกันและทำให้ได้ทีมวิจัยในการร่วมดำเนินงานวิจัย

ปฏิบัติการเก็บข้อมูล ในกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากไม่มีการร่วมคิดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลของแต่ละหมู่บ้านซึ่งในระยะแรกของโครงการวิจัยแต่ละหมู่บ้านมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่แตกต่างกันแตเมื่อนำมาเก็บรวบรวมข้อมูลจริง บ้านห้วยม้าไก่อ้ง บ้านหนองไซ บ้านทรายทองไม่สามารถดำเนินการได้เนื่องจากยังขาดผู้ดำเนินงาน จากนั้นจึงมีการประชุมรวมกันทั้ง 4 หมู่บ้าน เพื่อนำเสนอวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน ข้อดีและข้อเสียของการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการดังกล่าว จากนั้นจึงมีการปรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สามารถจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้จริงและเหมาะสมต่อสภาพพื้นที่ของแต่ละหมู่บ้าน การเก็บรวบรวมข้อมูลมีความจำเป็นที่จะต้องสร้างความเข้าใจโดยการทำความเข้าใจร่วมกันกับคนในชุมชนในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งบ้านน้ำพุมีการประกาศเสียงตามสายเพื่อขอความร่วมมือในการบันทึกข้อมูลในแต่ละสัปดาห์ของช่วงฤดูกาลเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้ใหญ่บ้านรับประกันว่าจะไม่ได้เอาไปเสียภาษี ซึ่งบ้านหนองไซได้สะท้อนว่าพอหลวงทำได้เพราะฐานะทางการเงินของพ่อหลวงดีจึงรับประกันได้ นอกจากนี้ปัจจัยที่จำให้เกิดกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูล คือ ความสนใจของคนในชุมชนที่อยากจะทราบข้อมูลอาหารจากป่าถึงจำนวนและมูลค่าในแต่ละปี หมู่บ้านที่มีความสนใจในเรื่องนี้มากคือ หมู่บ้านน้ำพุ ซึ่งดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ดีกว่าอีกทั้ง 4 หมู่บ้าน คนในชุมชนมีการประสานงานที่ดีทำให้เกิดความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูลร่วมกันจากการที่ผู้ใหญ่บ้านน้ำพุประสานงานให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

แจกสมุดเพื่อให้นักหาของป่าบันทึกข้อมูล เมื่อต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลก็ให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเก็บรวบรวมและผู้ใหญ่บ้านนำมาบันทึกข้อมูลและแยกหมวดหมู่พืชอาหาร จากนั้นจึงให้ผู้ช่วยนำสมุดส่งคืนแต่ละบ้าน ส่วนเยาวชนเข้ามาร่วมรวบรวมข้อมูลในช่วงสุดท้ายโครงการ โดยผู้ใหญ่บ้านประสานงานเอง และได้ข้อมูลเหมือนผู้ใหญ่เก็บเอง เป็นการประสานงานที่ดีภายในหมู่บ้าน

ผู้จัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นปัจจัยที่จำเป็นที่จะทำให้คนในชุมชนเกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและคิดร่วมกันในการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนด้วยวิธีการต่างๆ สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนร่วมกันทั้งกลุ่มเยาวชน ทีมวิจัย คนหาของป่า องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าสัก คิดวิธีการในการมีส่วนร่วมที่จะสามารถนำเยาวชนและผู้ใหญ่ร่วมกิจกรรมกันได้

เยาวชน มีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาอาหารจากป่าชุมชนมาก เพราะการที่ดำเนินงานแบบไม่มีงบประมาณสนับสนุนแต่เยาวชนเป็นวัยที่กำลังเรียนรู้ และสนใจกิจกรรมต่างๆ ซึ่งในแต่ละหมู่บ้านมีการรวมกลุ่มของเยาวชนที่แตกต่างกันบ้านห้วยม้า ก็ยังมีการรวมกลุ่มเยาวชนร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ในการทำกิจกรรมกับเยาวชนจึงไม่ยาก บ้านทรายทองมีการรวมกลุ่มของเยาวชนภายในหมู่บ้านทำกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านและมีผู้ใหญ่ในหมู่บ้านสนับสนุน บ้านน้ำพุมีการรวมกลุ่มของเยาวชน โดยการสนับสนุนของผู้ใหญ่ในหมู่บ้านซึ่งเยาวชนบ้านนี้ไม่ต้องบอกหลายครั้งในการทำงานตรงต่อเวลารับผิดชอบหน้าที่ของตนเอง บ้านหนองไซเยาวชนยังใหม่ต่อการทำกิจกรรมซึ่งผู้ใหญ่คอยให้การสนับสนุนแต่การเข้ามามีส่วนร่วมของเยาวชนมีน้อยมาก

เวทีนำเสนอและวิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลร่วมกัน เป็นปัจจัยจำเป็นที่จะทำให้ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนได้ใช้ประโยชน์ได้จริง โดยมีการจัดประชุมวิเคราะห์ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่ได้มีการเปรียบเทียบข้อมูลระหว่าง ปี พ.ศ. 2545 กับปี พ.ศ.2550/51 ซึ่งทางทีมวิจัยกับคนในชุมชนร่วมกันเก็บรวบรวมขึ้น ครั้งแรกได้นำเสนอที่องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าสักก่อน ทางเจ้าหน้าที่องค์กรบริหารส่วนตำบลป่าสัก ได้ให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินการจัดการป่าชุมชนที่ทางหน่วยงานจะสามารถเข้าไปสนับสนุนงบประมาณในการจัดการป่าชุมชนซึ่งต้องมีการจัดตั้งกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนตำบลป่าสัก มีการวางแผน กำหนดเป้าหมายในการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน ทำให้ทีมวิจัยมีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมจัดตั้งเครือข่ายป่าชุมชนของตำบลป่าสัก โดยทั้ง 4 หมู่บ้านจะร่วมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนเพื่อจะได้มีการสร้างความร่วมมืออีก 4 หมู่บ้านเพื่อเป็นการจัดการป่าชุมชนทั้งตำบลป่าสักร่วมกันซึ่งเป็นแนวทางการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในอนาคต จากนั้นทีมวิจัยนำข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนเสนอในแต่ละหมู่บ้านมีการวิพากษ์วิจารณ์ถึงข้อมูลที่ได้ว่าเกิดจากสาเหตุคนนอกพื้นที่ทำให้มูลค่าอาหารจากป่าชุมชนลดลง การเก็บหาของป่าที่ผิดวิธี เช่น การเก็บไข่มดแดงตลอดทั้งปีทำให้ไข่มดแดงเริ่มลดลง

การจุดต้นผักหวานป่าทำให้จำนวนต้นผักหวานป่าลดลง สภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลงทำให้อาหารจากป่าชุมชนลดลง เครื่องมือสื่อสารที่สามารถติดต่อกับคนภายนอกพื้นที่ในการเก็บหาของป่าเพื่อนำไปขายทำให้คนภายในชุมชนขาดรายได้เนื่องจากไม่สามารถเก็บหาของป่าได้เร็วกว่าคนภายนอกหมู่บ้าน การเก็บรวบรวมข้อมูลยังไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริง จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน โดยใช้กราฟที่ 1 เพื่อนำมาเปรียบเทียบให้คนในชุมชนได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน ทำให้คนในชุมชนเกิดความตื่นตัวในการรักษาผลประโยชน์ของชุมชนร่วมกัน

ผู้รู้ในเรื่องฐานข้อมูล เป็นปัจจัยจำเป็นที่จะทำให้เกิดฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในเรื่องชื่อพืช สัตว์ การใช้ประโยชน์ แหล่งที่พบ ให้ข้อมูลแก่เยาวชนที่เข้าร่วมการวิจัยถึงลักษณะของเห็ดที่รับประทานได้กับเห็ดที่รับประทานไม่ได้ ร่วมตรวจสอบฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนว่ามีความถูกต้องหรือไม่

4.2.2 ปัจจัยหนุนที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน

การดำเนินงานเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนของ 4 หมู่บ้าน ทำให้ทราบปัจจัยที่หนุนการดำเนินงานวิจัยในแต่ละหมู่บ้าน ดังนี้

อาจารย์ที่ปรึกษา หนุนให้นักวิจัยหลักสามารถดำเนินงานวิจัยในพื้นที่ในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น การวางแผนการดำเนินได้ตามระยะเวลาที่จะสำเร็จการศึกษา การตรวจสอบข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนถึงความถูกต้อง ให้ข้อเสนอแนะในการออกแบบฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน

งบประมาณ ที่ได้จากสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นผ่านชุดโครงการ “การบริหารจัดการสนับสนุนทุนวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาปริญญาโท” (ชุด CBMAG) เป็นจำนวนเงิน 171,000 บาท ได้ใช้ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของทีมวิจัยชุมชน ส่วนใหญ่ใช้เป็นค่าอาหารและค่าเดินทาง

พี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น ช่วยในด้านทำความเข้าใจต่อชุมชนของการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น และฝึกฝนกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นให้แก่ นักวิจัยหลักคอยหนุนเสริมในสิ่งที่นักวิจัยยังขาดต่อการวิจัยเพื่อท้องถิ่น

สื่อ มีส่วนสำคัญในการดึงความสนใจของคนในชุมชนให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ เช่น การใช้สื่อวีดิทัศน์ในการเดินสำรวจป่าชุมชนและการอบรมดูงาน เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นบรรยากาศใน

การเดินทางสำรวจป่าและในการเดินสำรวจป่าอีกครั้งชาวบ้านขอเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นสามารถทำให้ทีมวิจัยคิดถึงบรรยากาศในวันที่ทำกิจกรรมสำรวจป่าได้เป็นอย่างดีเพื่อสะท้อนข้อมูลออกมาได้

สถานที่ประชุม ในการนัดการประชุมหากเป็นสถานที่ประชุมบ้านหมู่บ้านเจ้าภาพจะมีผู้เข้าร่วมการประชุมเยอะซึ่งหากอยากได้การมีส่วนร่วมของหมู่บ้านอื่นต้องประชุมแยกหมู่บ้านเป็นการดีที่สุด

การตรงต่อเวลา ในการประชุมแต่ละครั้งหากนัดเวลา 9:00 น. จะได้เริ่มการประชุมจริงๆ ประมาณ 10 :00 น. ทำให้การประชุมประเด็นที่เตรียมมาบางประเด็นจะได้ข้อมูลที่ไม่ละเอียดพอเพราะเวลาเหลืออยู่น้อย จึงไม่สามารถทำได้ตามแผนที่วางไว้

ช่วงเวลา ในการนัดประชุมในแต่ละครั้งช่วงเวลามีผลต่อการเข้าร่วมของคนในชุมชนต้องมีการนัดเวลาที่ไม่ส่งผลกระทบต่องานประจำของคนในชุมชนซึ่งช่วงเวลาที่ใช้ประชุมบ่อยครั้งจะเป็นช่วงเวลา 19:00-22:00 น. ในวันปกติ หากเป็นเสาร์ อาทิตย์จะดีกว่าเพราะช่วงเย็นผู้เข้าร่วมการประชุมต้องการการพักผ่อนจากการทำงาน

กิจกรรมอบรมเรื่องไฟป่า เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ในการรักษาป่า โดยได้ฝึกปฏิบัติการดับไฟป่าจริงและเรียนรู้ถึงข้อผิดพลาดในการปฏิบัติการไฟป่าและเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของทั้ง 4 หมู่บ้าน ในการจัดการป่าชุมชนร่วมกัน

กิจกรรมอบรมดูงานป่าชุมชนห้วยทรายขาว บ้านทาป่าเปา อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน เป็นกิจกรรมที่สามารถกระตุ้นให้คนในชุมชนของ 4 หมู่บ้านได้เรียนรู้การจัดการป่าชุมชนในหมู่บ้านที่มีการจัดการป่าชุมชนได้ดีระดับประเทศ สร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนและเยาวชนของ 4 หมู่บ้านในการอนุรักษ์ป่าชุมชนร่วมกันให้เกิดความรักป่าตั้งแต่เด็กเยาวชนขึ้นไป

4.3 แนวทางการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน

จากการทำวิจัยตั้งแต่ต้น โครงการมีการเก็บรวบรวมข้อมูลและมีการทำกิจกรรมเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนซึ่งแบ่งการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลได้ 3 ส่วน คือระหว่างการค้าดำเนินงาน ก่อนสิ้นสุดโครงการ และในอนาคต มีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 ระหว่างการดำเนินงานวิจัย

4.3.1.1 การใช้ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในการสร้างการมีส่วนร่วม

ภาพถ่าย เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ทีมวิจัย เยาวชน ในการตรวจสอบข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนโดยการตรวจสอบภาพถ่ายพืชสมุนไพรและสัตว์ให้ตรงกับข้อมูลที่ได้ หากผิดพลาดได้มีการแก้ไขร่วมกัน

วิดิทัศน์ ทีมวิจัยจัดทำสื่อวิดิทัศน์เกี่ยวกับการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน โดยมีการสัมภาษณ์คนในชุมชน จากนั้นได้นำมาฉายให้ผู้เข้าร่วมการตรวจสอบข้อมูลได้เห็นถึงการสำรวจป่าชุมชน เพื่อให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและเป็นการนำเสนอเพื่อดึงความสนใจที่จะเข้าร่วม โครงการให้คนในชุมชนได้เห็นความสำคัญของป่าชุมชนและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนโดยการบันทึกข้อมูลและเรียนรู้จากฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนร่วมกันทั้งชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้เห็นภาพบรรยากาศในการเดินสำรวจป่าชุมชนของเยาวชน ทีมวิจัย จึงอยากเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับคนในชุมชนของตนเองและชุมชนใกล้เคียง ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความภาคภูมิใจ

ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน จากการสำรวจป่าชุมชนโดยมีการเก็บรวบรวมภาพชื่อพื้นบ้าน ประโยชน์ ราคา ฤดูกาล บริเวณที่พบได้มีการนำมาสรุปเป็นฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนให้ทีมวิจัยได้มีส่วนร่วมในการจัดทำรูปแบบฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน โดยการตรวจสอบข้อมูลรูปภาพให้ถูกต้องที่จะสามารถนำจัดทำเป็นรูปเล่มในการคืนให้เป็นฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในช่วงก่อนสิ้นสุดโครงการ

4.3.1.2 ก่อนสิ้นสุดโครงการ

ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างปี พ.ศ.2545 กับปี พ.ศ.2550/51 ดังกราฟที่ 1 ทำให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนประเด็นปัญหาที่ทำให้ข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนลดลงเพราะการเข้ามาหาของป่าจากคนภายนอกหมู่บ้านที่มากขึ้นเป็นผลสะท้อนถึงรายได้ของคนในชุมชนที่ลดลงทำให้คนในชุมชนเกิดความหวงแหนป่าเนื่องจากการที่คนภายนอกหมู่บ้านเข้ามาหาของป่าทำให้การจัดการดูแลป่าชุมชนยากในเรื่องปัญหาไฟไหม้ป่าที่ไม่สามารถจับผู้กระทำผิดได้ การลักลอบขุดต้นฝักหวานป่าออกจากป่า จากการสะท้อนถึงประเด็นปัญหาพบว่าฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนเป็นเครื่องมือที่กระตุ้นให้คนในชุมชนเกิดการดูแลรักษาป่า แตกต่างจากเมื่อเริ่มต้น โครงการที่คนในชุมชนให้ความสำคัญในการดูแลจัดการป่าชุมชนน้อย

กิจกรรมทบทวนโครงการวิจัย เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ทำให้คนในชุมชนได้เห็นกระบวนการดำเนินงานตั้งแต่ต้นจนจบ โดยทีมวิจัย นักวิจัยหลัก เยาวชน ได้ร่วมกันคิดวิธีการเก็บ

รวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน ตั้งแต่เริ่มต้น โครงการ โดยการนำเสนอของทีมวิจัยในแต่ละหมู่บ้านซึ่งเป็นการทบทวนถึงการดำเนินงานวิจัยที่ผ่านมาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการเข้ามามีส่วนร่วมของ 4 หมู่บ้าน คนในชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน มีผลดีต่อความร่วมมือของ 4 หมู่บ้านมากที่สุด

4.3.1.3 การใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลในอนาคต

แนวทางการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนซึ่งเชื่อมโยงจากการใช้ฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนเป็นสื่อในการกระตุ้นให้เกิดการคิดร่วมกันถึงสภาพป่าชุมชนในปัจจุบัน ทำให้เกิดการวางแผนในการใช้ฐานข้อมูลต่อไป 2 ส่วน ดังนี้

การเชื่อมโยงด้านการจัดการป่าชุมชนในระดับหมู่บ้านและตำบลป่าสัก

จากข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่ลดลงอย่างมาก ทำให้ทางทีมวิจัยมองเห็นแนวทางการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลในการพัฒนาป่าชุมชน โดยนำฐานข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เสนอต่อทั้ง 4 หมู่บ้าน เพื่อวิเคราะห์ถึงการลดลงของข้อมูลซึ่งผลที่ได้คือ

- (1) ผู้หาของป่าจากนอกพื้นที่ เช่น ตำบลหนองเหียง อำเภอแม่ทา อำเภอป่าซาง มาหาของป่าในหมู่บ้านทำให้เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ข้อมูลลดลง
- (2) โทรศัพท์ ทำให้การติดต่อสื่อสารสะดวกและรวดเร็วเมื่อถึงฤดูกาลอาหารจากป่าชุมชนคนในชุมชนจึงเก็บหาของป่าไม่ทันคนข้างนอกชุมชน
- (3) สภาพอากาศ ทำให้พืชบางชนิดไม่มีผลผลิต เช่น เห็ดเผาะ
- (4) วิธีการเก็บหาของป่าที่ผิดวิธี เช่น การขุดต้นผักหวานออกจากป่าชุมชนเพื่อนำไปปลูกที่บ้าน การหาไขมดแดงในทุกฤดูกาลโดยหาตลอดปีทำให้ปริมาณไขมดแดงลดลง

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลและได้ผลดังกล่าวจึงเกิดการวางแผนการจัดการป่าชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยใช้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นส่วนที่ทางทีมวิจัยจะใช้ประเมินการจัดการป่าชุมชนในแต่ละปี และเกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือของทั้งตำบลป่าสัก โดยมีการวางแผนการจัดการป่าชุมชนซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้ จัดตั้งคณะกรรมการทั้ง 4 หมู่บ้าน ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้หาของป่า กลุ่มแม่บ้าน เยาวชน โรงเรียน เข้าร่วมจัดตั้งเป็นคณะกรรมการจากนั้นแต่ละหมู่บ้านจะร่วมกันประชาคมเพื่อหาแนวทางการจัดการป่าชุมชนก่อนที่จะนำมาคัดเลือกตัวแทนจำนวน 3 คน เพื่อเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านในการดำเนินงานและวางแผนการจัดการป่าชุมชนร่วมกับทั้ง 4 หมู่บ้าน จากนั้นทางสมาชิกองค์การ

บริหารส่วนตำบลจะนำแผนการดำเนินงานเสนอต่อการประชุมประจำเดือนขององค์การบริหารส่วนตำบลป่าสักเพื่อหางบประมาณในการจัดการป่าชุมชนและนำเสนอต่ออีก 3 หมู่บ้านที่มีพื้นที่ป่า คือ บ้านสันคะยอม หมู่ที่ 1 บ้านป่าดิงงาม หมู่ที่ 3 บ้านหนองบัว หมู่ที่ 2 เพื่อให้ได้ความร่วมมือในการจัดการป่าชุมชนของทั้งตำบลป่าสัก จากนั้นจึงร่วมกันตั้งกฎระเบียบป่าชุมชนของทั้งตำบลในการจัดการป่าชุมชนของทั้งตำบลเพื่อประโยชน์ต่อผู้หาของป่าให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

การเชื่อมโยงกับโรงเรียนและชุมชน

จากฐานข้อมูลที่เก็บรวบรวมเป็นเอกสารรูปเล่มได้คืนให้แก่โรงเรียนบ้านห้วยม้าโค้งเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งในการเรียนวิชาท้องถิ่นของเรา ซึ่งอาจารย์สีดา นันตาเวียง คุณครูโรงเรียนบ้านห้วยม้าโค้งได้สะท้อนถึงแนวทางการใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน โดยการจัดทำหลักสูตรการเรียนสำหรับนักเรียนเป็นการเรียนแบบบูรณาการ ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้นอกห้องเรียนโดยการสำรวจป่าชุมชนซึ่งในป่าชุมชนไม่ได้มีแต่อาหารจากป่าชุมชนแต่มีในเรื่องดิน น้ำ ต้นไม้ ที่สามารถนำมาเรียนรู้เพราะการเรียนรู้นอกห้องเรียนทำให้นักเรียนจำได้ดีกว่าการอ่านจากหนังสือเรียนและเป็นการปลูกจิตสำนึกรักป่าให้แก่เยาวชนให้รักในบ้านเกิดของตนเอง

นอกจากนี้คนในชุมชนได้ทราบข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนที่สามารถนำมาเป็นรายได้ส่วนหนึ่งของคนในชุมชนเพื่อปลูกจิตสำนึกรักป่าและดูแลป่าสืบไป ส่วนทางด้านชุมชนได้นำมาเป็นฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในแต่ละหมู่บ้านเพื่อทำให้ทราบถึงการเก็บรวบรวมครั้งต่อไปในการนำมาปรับสมดุลให้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ง่ายขึ้น โดยการนำชื่อของอาหารจากป่าชุมชนที่ได้จากฐานข้อมูลมาใส่ในสมุดเพื่อให้ผู้หาอาหารจากป่าชุมชนได้กรอกแต่ข้อมูลตัวเลขซึ่งง่ายต่อการเก็บรวบรวมข้อมูล ในการนำกระบวนการพัฒนาฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลป่าสัก ในการเก็บรวบรวมของแต่ละหมู่บ้านทั้ง 4 หมู่บ้าน ต่อไปในแต่ละปีจะมีการแจกเอกสารเป็นชุดในแต่ละเดือนเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชน โดยการดำเนินงานในรูปแบบเดิมซึ่งในแต่ละหมู่บ้านจะมีการแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

4.4 ผลการวิจัยมิติพัฒนา

จากการประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมทำให้ทีมวิจัยและคนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมทั้งการคิดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่า แก้ไขปัญหาเมื่อไม่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลตามวิธีการนั้นได้ และสร้างการมีส่วนร่วมให้คนในชุมชนบางส่วนได้เริ่มตระหนักเห็นความสำคัญของป่าชุมชน ผลที่ได้ในแต่ละหมู่บ้านดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 ความเปลี่ยนแปลงของนักวิจัยชุมชนหลังจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย

นักวิจัยชุมชน	ความเปลี่ยนแปลง
บ้านน้ำพุ 1. นายบุญส่ง เล็ก 2. นายโต ใจลังกา 3. นายอัศวิน บรรณสัก 4. เด็กชายทินกร อะโนสัก 5. เด็กหญิงบุศราคม จอมสัก 6. เด็กหญิงอรอุมา สิทธิสาร	-ทักษะการนำเสนอ สามารถสรุปวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนได้อย่างละเอียดและครบถ้วน -ทักษะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นดีขึ้น สามารถเสนอความคิดเห็นมากขึ้น -กระบวนการคิดที่สามารถเชื่อมโยงกับในแต่ละเรื่องได้ -ทักษะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นดีขึ้น สามารถเสนอความคิดเห็นในส่วนที่คนในชุมชนยังมองไม่เห็น เช่น การเข้ามามีส่วนร่วมของคนในชุมชนคือคนที่พร้อมที่จะสามารถเข้าร่วมได้และชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อนของการใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสร้างป้อม -ทักษะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นดีขึ้น สามารถเสนอความคิดเห็นมากขึ้น -กล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าซักถามชื่อของอาหารจากป่าชุมชนต่อทีมวิจัย -กล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าซักถามชื่อของอาหารจากป่าชุมชนต่อทีมวิจัย -ในการประชุมแต่ละครั้งสามารถเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในการสรุปการประชุมให้คนในชุมชนได้ทราบว่า การประชุมครั้งนี้ได้ประเด็นการประชุมอะไรบ้าง กล้าซักถามชื่อของอาหารจากป่าชุมชนต่อทีมวิจัย

ตารางที่ 15 ความเปลี่ยนแปลงของนักวิจัยชุมชนหลังจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย (ต่อ)

นักวิจัยชุมชน	ความเปลี่ยนแปลง
บ้านห้วยม้าไก่อ 1. นายดิเรก เนตรแสนสัก 2. อาจารย์สีดา นันตาเวียง 3. นางสาวชลธิชา บุรีรัตน์ศรีสกุล 4. นางสาวชลธิชา ปัญญาวงศ์	- มีความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้นซึ่งที่ผ่านมาเข้ามามีส่วนร่วมโดยหน้าที่ซึ่งขาดการเข้าร่วมในระยะการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเขาชวนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเก็บรวบรวมข้อมูลแทนแต่ในช่วงท้ายโครงการได้เข้าร่วมในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลและมีความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชนได้รักป่าชุมชนและช่วยกันอนุรักษ์มากขึ้น - ทักษะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นดีขึ้นสามารถนำเสนอข้อคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ในด้านการเชื่อมโยงกับโรงเรียนโดยการนำฐานข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนไปเป็นหลักสูตรการเรียนการสอนของโรงเรียนบ้านห้วยม้าไก่อ - ทักษะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นดีขึ้นสามารถนำเสนอวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนได้ง่ายต่อการรวบรวมข้อมูลโดยการเขียนชื่ออาหารจากป่าชุมชนในแต่ละรายการซึ่งคนหาของป่าจะสามารถกรอกเฉพาะตัวเลขเป็นวิธีการที่ง่ายต่อ - ทักษะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นดีขึ้นสามารถนำเสนอความคิดเห็นในการเดินสำรวจป่าชุมชนบ้านทรายทองบอกได้ว่าได้รับความรู้เกี่ยวกับอาหารจากป่าชุมชน

ตารางที่ 15 ความเปลี่ยนแปลงของนักวิจัยชุมชนหลังจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย (ต่อ)

นักวิจัยชุมชน	ความเปลี่ยนแปลง
	- จากการบันทึกข้อมูลทำให้รู้จักชื่อและประโยชน์ของอาหารจากป่าชุมชน - สามารถบันทึกสรุปการประชุมได้ ในแต่ละการประชุมจะมีการบันทึกการประชุมของเขาวชนโดยการเขียนกระดาษพู่ไฟในประเด็นที่ได้ประชุม
บ้านหนองไช 1. นายสุวิษ ศรีวิชัย 2. นางอำไพ คำนาคัก	- ทักษะการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นดีขึ้น มีการคิดวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นถึงวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสร้างป้อมติดอกการเก็บข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนได้จากคนนอกหมู่บ้านได้และเป็นการดูแลรักษาป่าโดยการตรวจสอบคนที่ทำผิดกฎระเบียบป่าชุมชน - ทักษะการเสนอความคิดเห็นดีขึ้น มีการเสนอความคิดเห็นในส่วนปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลมูลค่าอาหารจากป่าโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์คนหาของป่าในป่าชุมชนบ้านหนองไชเพื่อได้ข้อมูลจากคนหาของป่าโดยตรง - ทักษะการพูดดีขึ้น กล้าพูดมากขึ้น กล้าเสนอความคิดเห็นของตนเองในเรื่องการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่าในช่วงต้น

ตารางที่ 15 ความเปลี่ยนแปลงของนักวิจัยชุมชนหลังจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย (ต่อ)

นักวิจัยชุมชน	ความเปลี่ยนแปลง
3. นางสาวนิรมล คำนาสัก	โครงการซึ่งไม่เสนอความคิดเห็นเลย - ทักษะการพูดดีขึ้น สามารถเป็นตัวแทนกล่าวขอบคุณวิทยากรในกิจกรรมอบรมดูงานป่าชุมชนบ้านห้วยทรายขาวได้เป็นอย่างดี - ทักษะการสรุปการประชุม สามารถสรุปการประชุมในกิจกรรมระยะที่ 2 ได้ - ทักษะการเขียนประเด็นในที่ประชุม สามารถเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในการเก็บประเด็นการประชุมเขียนพู่ได้จากแต่ก่อนไม่กล้าที่จะเขียน
บ้านทรายทอง 1. นายจรูญ พยาเทพ 2. นายบวร ผัดสัก	- ทักษะการเป็นวิทยากรกระบวนการ สามารถจัดการประชุมเยาวชนก่อนลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนในการสร้างความเข้าใจร่วมกันได้เอง - ทักษะการนำเสนอ สามารถนำเสนอกฎระเบียบป่าชุมชนจากการใช้แบบสอบถามในการบันทึกข้อมูลเบื้องต้นได้เอง - มีความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมากขึ้นซึ่งในช่วงแรกมีการสะท้อนถึงเรื่องงบประมาณแต่ในช่วงระยะก่อนสิ้นสุดโครงการได้มองเห็นประโยชน์จากการเก็บรวบรวมอาหารจากป่าชุมชนอย่างมีส่วนร่วมทำให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการคิดร่วมกันเป็นการสร้างคนให้เกิดการเรียนรู้พัฒนาทางด้านความคิด

ตารางที่ 15 ความเปลี่ยนแปลงของนักวิจัยชุมชนหลังจากการเข้าร่วมโครงการวิจัย (ต่อ)

นักวิจัยชุมชน	ความเปลี่ยนแปลง
3. นายจำลอง ดวงสัก	- ตระหนักถึงความสำคัญของการเก็บรวบรวมข้อมูลอาหารจากป่าชุมชนทำให้คนหาของป่าได้ทราบว่าปัจจุบันรายได้ที่ได้จากการเก็บหาของป่าได้ลดลงเนื่องจาก
4. นางสาวจันทิมา ปานสด	คนภายนอกพื้นที่มาเก็บหาอาหารจากป่ามากขึ้น การหาของป่าอย่างผิดวิธีทำให้ของป่าลดน้อยลง จากข้อมูลทำให้คนหาของป่าตระหนักถึงการดูแลอนุรักษ์ป่าเพิ่มขึ้น
5. นางสาวสุพันธิวา พยาเทพ	- ทักขะการนำเสนอ ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการสัมภาษณ์เพื่อรวบรวมข้อมูลมูลค่าอาหารจากป่าชุมชนถึงการไม่ให้ความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูล จากนั้นจึงได้มีการแก้ไขปัญหาร่วมกับทีมวิจัย - ทักขะการสรุปการประชุมสามารถสรุปการประชุมในกิจกรรมระยะที่ 2 ได้ - ทักขะการเขียนประเด็นในที่ประชุมสามารถเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในการเก็บประเด็นการประชุมโดยเขียนรายละเอียดชื่อพืชและประโยชน์ที่ตรงกับข้อมูลภาพที่เก็บรวบรวมจากการเดินสำรวจป่าชุมชนได้